ڕەمزی نافیع

ڕۆڵەیەکی هەولێری فیداکاری سەربەخۆیی کوردستان

ئامادەکردنی
محەمەد گۆران
نەریمان خۆشناو

چاپی یەکەم 2008

ناوی کتێب : ڕەمزی نافیع
ڕۆڵەیەکی هەولێری فیداکاری سەربەخۆیی کوردستان
ئامادەکردنی : محەمەد گۆران و نەریمان خۆشناو
پیتچنین : ماهی قادر
نەخشەسازی: عەبدوڵڵا ڕەحمان
چاپ : چاپی یەکەم،2008
چاپخانە: چاپخانەی
تیراژ: دانە

ناوەرۆك

پێشەکی...

بەشی یەکەم: ئەو نووسینانەی لە بارەی

ڕەمزی نافیعەوە کراون... 7

ڕەمزی نافیع قوربانییە زلەکەی هەولێر......................................8

دیسانەوە و، هەمیشە نیازی پاك هەر ڕێی ڕاست بگرێ........................ 23

ڕەمزی نافیع ڕەشید ،ئەو کوردەی ئاڵای کوردستانی داهێنا........ 3

گۆتفرید یۆهانز میوولەر میوانێکی ئازیز لە کوردستاندا 45

لە ڕۆژهەلاتی گڕگرتوودا...51

هەندێ زانیاریی تر دەربارەی ڕەمزی نافیع 77

ڕەمزی نافیع و بۆچوونەکانی 85

ڕەمزی نافیع و .. شنەبایەکی فێنك لە(لە ڕۆژهەلاتی گڕگرتوودا) 95

بەشی دووەم: نووسینەکانی خۆمان لە بارەی ڕەمزی نافیعەوە 107

ڕەمزی نافیع، رۆڵەیەکی هەولێری فیداکاری سەربەخۆیی کوردستان.........108

ڕەمزی و ئەڵمانەکان **111**

ژیانی ڕەمزی..114

کردەوەی مامۆت.. 111

سوێند خواردنی ڕەمزی بەئاڵای کوردستان..123

لە ئەڵمانیاوە بەرەو کوردستان 127

دەستگیرکردنی گرووپەکە.............................. 132

چۆنیەتی دەستگیرکردن و تێکچوونی باری دەروونی ڕەمزی.........................132

دوا دیداری میوللەر و ڕەمزی...139

ئازادبوون و کۆچی دوایی ڕەمز...142

حیزبی هیوا و کوردایەتی ڕەمزی نافیع..144

دەستپێك

لێرەدا پێویستە ئەوە بڵێین کە تەنها ڕەمزی نەگیرا بەڵکو هەموو ئەوانەی کە لەو نزیکبوون و دەستی یارمەتیان بۆ درێژکردبوو گیران وەکو هەردوو برایەکەی"سوعاد و حوسامەدین" ، هەروەها کۆمەڵێ نۆبەتدارو کەسانی دیکەش، ئەوانیش هەرهەموویان بەندکران وحوکمی جیاجیا دران.

"سوعاد"برای ڕەمزی، کە ئەو کات تەمەنی(15)ساڵبوو بچوکترین کەسیان بوو،حوکمی هەتاهەتای دراو پاشان کرا بە شەش مانگ بەندکردن و دووساڵیش لە بەغدا بخرێتە ژێرچاوەدێری(واتا وەکو جۆرێك لە نەفیکردن).

ئەوکاتەی کە ڕەمزی لە بەندیخانە دەبێ زۆر کەسی دیکەش لەوێ بوونە لەوانە بەسودفە (نورەدین زازا)ش، هەر لەو بەندیخانەیەدا لەگەڵ ئەودادەبێت، نورەدین زازا لە کتێبەکەی خۆشیدا بەناوی"حیاتی الکوردیە" کە بە عەرەبی لە دەزگای ئاراس چاپیکردووە باسی ئەوە دەکات.منیش گوێم لێبووە لە باوکم، کە ڕەمزی کاتی خۆی بۆ ئەوی گێڕاوەتەوە.

ڕەمزی لە پاش بەربوونی لە بەندیخانەدا، دەگێڕنەوە: کە لەیەك لە دانیشتنەکانی دا لەگەڵ خەڵکی گوندی تەرجان، یەکێ لێیدەپرسی و دەڵێ:ئاخر تۆ بۆ ئەو کارەتکرد چ مەجبوور بووی ڕەمزی؟ ڕەمزی وەڵامی دەداتەوەو دەڵێ:تاکو فلاَن (ناوی یەکێك لە خەڵکی گوندی تەرجان دەهێنێ)ببێ بە وەزیر.

هەرچەندە وەڵامەکەی ئەوکات بەجددی وەرنەگیراوە، بەڵام ئەگەر لێیوردبینەوە، لێرەدا زۆر بەروونی مەبەستەکە دیارە کە هیواو ئامانجی ڕەمزی چیبووە؟.

زۆرکەس دەستی هەبوو لەمکارە بەڵام کارەکە کە شکستی هێناو ئینگلیزوحکومەتیش بە توندی بەرپەرچییان دایەوە، کەس خۆی ئاشکرا نەکردوو(نهێنیەکان) تاکو ئێستا زۆری ئاشکرا نەکراون، چونکە ئەکتەرەکان ئێستا نەماون.

لێرە پێویستە بڵێین:ئاخۆ ئەگەر ئەمکارە سەریبگرتبا، چۆندەبوو چەندکەسیش لێدەبوو بە خاوەن.

سروود سوعاد

لە جیاتی پێشەکی

ڕەمزی نافیع رەشید ئاغا لە ناوەڕاستی جەنگی جیهانی دووەم ئەودەمەی کە لەشاری ئەستەمبوڵ دەیخوێند بەهۆی بیروباوەڕی پتەوی کوردایەتی و دەستڕۆیشتوی بنەماڵەکەیان لە کوردستان دەزگای هەواڵگری ئەڵمانیا پەیوەندی لەگەڵ دەبەستن.لەتورکیا بەڵێنی ناراستەوخۆ دواتریش کە دەیبەن بۆ ئەڵمانیا، رێککەوتن کە ڕەمزی بکرێت بە سەرۆکی کوردستان و لە بەرانبەریشدا تا ماوەیەك ئەڵمانیا سوود لە نەوتی کەرکووك ببینێت، چونکە ئەو ماوەییە ئەڵمانیا بە دەست کەمی سوتەمەنییەوە دەینالاند، پێش خۆئامادەکردنیش ڕەمزی"ئالای کوردستان"بەدەستی خۆی دەنەخشێنێ و لەگەڵ خۆیاندا چەندین جۆری گەورە وبچووك لەو ئالایە دەهێننەوە بۆ کوردستان.

مەسعود محەمەد لە وەسفی ڕەمزیدا دەڵێ:"لە ساڵی1943ئەگەر کورد ئاوێکی روونی شك بردبایە بۆ نەتوانەوە وحەسانەوە نەدەشیا رۆڵەی وەها بەناز پەروەردە کراوی، خۆی لەباوەشی گەرم و گوڕی باوك و دایکییەوە هەڵدات بۆ گاڵتە بە گیان کردن، بۆ رێی هاتێك و دەجاران نەهات، ئەوەندەی بیستبێتم و زانیبێتم ڕەمزی یەکەم کورد بووە بۆ کوردایەتی یان بۆ هەر نیازو تەماومەبەستێك بێ بە پێلیژەی هەوادا، لەشەوی تاریك سەروژێر بووبێتەوە بۆ مەجهوڵێکی پڕ لەترسی شەکەت بوون و ملٚ شکاندن و مەرگ.

بەپێوانەی ئەو ڕۆژگارە، ڕەمزی گەنجێکی خواپێداوی حەسایەوەی شەنگی بەرچاوی دەسکە گوڵی هیوای لەدەست دابوو، لە لایەنی پێداویستی ژیانی کامەرانییەوە ئەگەر تەماعیشی تێدا بەکاربێت ڕەمزی بەو لای تێروتەسەلییەوە بوو، نیازێك نەبووە لەوانەی دڵی گەنجێکی خورتی ئەوسای

بۆ بچێ ڕەمزی پێینەگات هەتا خەیاڵی چرووك بەدڵی کرمێدا هاتوچۆی پیلانگێڕی بکات، بۆ هەڵبەستنی نیازیکی قرپۆك لەویژدانی ڕەمزی دا لەوە پتر بەدەستەوە نادات کە پیاوەتی وەها مەزن لە رەمزییەوە وەك زەهر بێ وەهایە بۆناو زاروو گەرووی بێگەن".

کەواتە ئەوکارەی کە ڕەمزی کردوویەتی ناکرێ مرۆڤ خۆی لێ نەبان بکات و باسی لێوە نەکات، چونکە پەیوەندی بەرووداوێکی گەورەی جیهانییەوە هەیە و وەکو کوردیش بەدنمەکی و شێواندنی مێژووی خۆمانە کە هەر تاکێکی ئەم میللەتە لە جانفیداکاری و مەردایەتی ڕەمزی نافیع بێ ئاگابێت، بەلام بۆ تا ئێستا بێ ئاگاین و هەقی تەواومان نەداوەتە ڕەمزی؟!.

لە وەڵامی ئەوەدا دکتۆر"ئەرسەن موسا رەشید" مامۆستای زانکۆو پسپۆڕ لەبواری مێژوو، گوتی:"ئێمەی خەڵکی هەولێری تەبیعاتێکی زۆر سەیرمان هەیە و هەستی نەتەوایەتیمان لاوازە، سلێمانی بۆ خۆیان زۆرباشن و هێندێ کەسیان هیچیشی نەکردووە بەلام ئەوان باسی دەکەن.
لەوانەشە هێندێ کەس حەزبکەن باسی ڕەمزی بکەن، بەلام لەترسی ئەمەریکاو بەریتانیا نەوێرن ئەم بابەتە زەق بکەنەوە".

محەمەد گۆران

بەشی یەکەم

ئەو نووسینانەی لە بارەی ڕەمزی نافیعەوە کراون

ڕەمزی نافیع

قوربانییە زلەکەی هەولێر

مەسعوود محەمەد*

دەمێکی لەمێژەوەیە خوولیای (ڕەمزی نەوازی) لەگەڵمدا دەژیت و ختووکەی هەستی روح پەرەییم بۆ گیانی کوردایەتی لێ دەبزێوێ . خوولیا ساڵەوساڵ لە دڵمدا ترنجۆکی شەبەنگی خۆی تەنیەوەو باڵەوباڵ بە پێپکەی نرخە بەرزەکاندا بەرەو تۆقەڵەی سەنگاندنەوە تێ هەڵکشی ، خوولیای نرخاندن و سەنگاندن ، بەرەبەرە ، لێم بوو بە هەستی فەرمانی قەومایەتی بەسەر شانمەوە: بۆچی شەبەنگی وەها گەش و پرشنگدار لە زیندانی فەرامۆشیدا ژەنگ هەڵ بهێنێ ؟ خۆ پەنجە چیلکەنین قەڵەم و گۆڤاریش کلچووك و کفنی بەڵەك نین بە هەموویان نەتوانن وێنەی ئەم قارەمانە لە گۆڕخانەی نەبەردییەوە بۆ بەرچاو ودڵ و مێشکی میللەتەکەی نەخش بەستوو بکەن !! دوو ساڵ دەبێ بڕیاری پیرۆزم بە دڵی خۆمدا هێنا کە تۆز لە وێنەی ئەم خۆبەخت کردووە بتەکێنم و ڕیسی جالجالۆکەی فەرامۆشی لێ داڕنم و بەسەرهاتەکەی بکەم بە دیاری دووەم لە خۆیەوە بۆ زیندووان : شاباشی یەکەمی لە ئاهەنگی میللەت پەرستندا گیانی بوو . شاباشی دووبارەی لە زەماوەندی بیرەوەرییەکەیدا ئەم دراویلکانەن، وا لە وشەخانەی زەینی منەوە دلۆپ دلۆپ بە نووکی خامە بەرەو توومارخانەی مێژوو بە بەرچاوی خوێنەردا گلۆر دەبنەوە: قۆل و باسکی پەرۆشم لێ هەڵماڵی و خامەم بە مەرەکەب دارشت و لە مەزرای کاغەزم گیرساند . وەك خەتە جووتی جووتیاری کورد کە بەسەر خاکی پاکی زەویەکانی کوردستانەوە وردی ڕەش دەدەنەوە بە پیت و بەرەکەتی دانەوێڵەی هەژاران، منیش بە نووکی خامە کاغەزم دایە بەر خەت لە دواخەتی هاتوچۆی مێشك بە ناو تان و پۆی ڕایەڵەی کارەساتی قوربانی دانی

ڕەمزی نافیع ڕۆڵەی نازدارو شەرفداری شاری هەولێر لە پێناو تێکڕای میللەتی کوردا، کە هەمووی لە تەرازووی بەراوردو هەڵسەنگاندندا هەر هەژاری دانەوێڵەوترووسکەی ئاگری سەرمای ڕێبەندان بووە، لە وەتەی زەقەی چاوی لە پێڵووی شڵەقاوی مێژوودا هاتووە .

دەست و قەلەم کە گەرم ڕاهاتن لە نووسین دەکەونە بڕشت:(خومخانەی خەیاڵی ئەرجومەندی - حاجی قادر) لە گۆبەندی یادکردنەوەی ڕەمزی دا . پەیتا پەیتا،لە جیاتی مەرەکەب بڕێوی شەرابی بە خامەم دەبەخشی و منیشی پێوە سەرگەرم دەبووم و(هەی پێ)م لە نووسین دەکرد : چرای گەشی میهرەی ڕەمزی (شەمعی موتالأنالی)م بوو .

جارێ ، وەکوو ئێستاکە ، لە سەرەتاکانی پێشەکیدا هاتوچۆی ئەم سەرەوسەری کاغەزم بە قەلەم دەکرد ، لە وتووێژدا ، دۆستی ڕێزلێگیراوم د.کەماڵ مەزهەر پێی ڕاگەیاندم کە کتێبێك بە ئەڵمانی
لەلایەن سەرپەرشتیکەری ئەو ڕووداوەی کە ڕەمزی تێدابوو بە قوربانی دەرچووە.

نوسخەیەکیشی لای خۆی هەیە ، کە بۆ نیازێکی سەر بە باسی مێژووی کوردەوە دەردەستی کردبوو . هەر کە ئەمەم زانی لە نووسین وەستام : ناشێ سەرچاوەیەکی وەها گرنگی مێژوویی پشتگوێ بخرێ، کە پڕبێ لە باسی ڕەمزی . د.کەماڵ کتێبەکەی بۆ هێنام لەگەڵ چەند لاپەرەیەك لە پاڵأوتەی کورتەی کتێبەکە، لەلایەن مامۆستا سەردار میرانەوە هێنرابووە سەر عەرەبی ، ویستم پتر لەو کتێبە سوودمەندبیم بە تەرجەمەیەکی بین درێژتر : بۆ ئەم مەبەستە کتێبەکەم دایە د.فەوزی ڕەشید، ئەویش دوای خوێندنەوەی هەر ئەوەندەی پێ کرا بە قسە باسی ناوەرۆکەکەیم بۆ بکات ، چونکە دەرفەتی تەرجەمەی بە نووسینەوە نەبوو.لەنێوان ڕاگەیاندنەکانی نووسینی مامۆستا سەردارو گێڕانەوەکەی د.فەوزی نەختێك جوداوازی هەبوو، کە بەمن نەدەکرا تێیدا مەریوان بم . ئەم تەگەرەیەش وەستاندمی . ڕەنگە ساڵێك ، زۆرتر کەمتر بەسەر وازهێنانم لە نووسیندا تێ پەڕی بێ بەدیار پەیدابوونی خێرەومەندێکی ئەڵمانی زان و دۆست و خاوەن دەرفەت

ئەگەرە بچووکەکەم بۆ برەوێنێتـەوە ، بەداخـەوە چـەندێکی هـەوڵم دا و بـرادەری نزیکیشم هەوڵی بۆدام بـەهیچ ئامانجێك نەگەیشتم ، تـا ئـەوەی هەسـتم کـرد کـە شەرم بەخۆدا شکانەوە لە ئاست گیانی ڕەمزی چـی دیکـەم خاڵەبـەخش ناکـات . بۆیە بووا بەم شێوەیەی لێرەدا دێتە بـەنیگای خوێنـەرەوە هاتمـەوە سـەر بـاری نووسـین هەمیـشە ئاگـاداری ئـەوە دەبم شـتێك نەیەتـە نـاو نووسـینەوە لەگـەڵ ڕاستییەکی شرایەوەدا نـەگونجێ : چـی باسـی دەکـەم جێـی دڵنیـایی خوێنـەرە ، شتێکی لەوانەیە بێ لەگەڵ ناوەرۆکی نەزانراوی ئەو کتێبەدا ڕێك نەیـەت ، تـا پـێم بکرێ ، خـۆمی لێ لادەدەم ، ئـەوەی کاریـشمان پێیـەوە هـەبێ لـەو بەسـەرهاتەی پێوەندی داربێ بە ڕەمزییەوە ، وەکـوو خـەتێکی ڕۆشـن ڕێگـە بـۆ سـەر مەبەسـت دەردەکات .بەڵام دەبێ بڵێم ئەو کتێبە سەرچاوەیەکی مێژوویی گرنگ و فەرامۆش کـراوە لەوانــەی بــە کــوردەوە خــەریك بــوون ، سەرگوشــتەیەکی خۆشیــشە لــە گۆشەیەکی کەینوبەینی شەڕی گەورەی دووەم لێی دێت نەختێك تەڕایی ببەخـشێ بە دەماغی خوێنەر کە وشك بۆتەوە بە زۆربەی ئەو نووسینە وشکێن و برینگێنەی خۆ بەمل حاڵ و باری ڕۆشنبیریماندا دەدەن .بـەر لـە 1300سـاڵ پـتر پێغەمبـەر (د.خ) فەرموویەتی (روحوا القلوب ساعة بعد ساعة).. ناو ناوە دڵتان بحەسێننەوە .. ڕاستییەکەی ، لـە دەسـتم هاتبایـە سـەرلەبەری کتێبەکـەم بـە کـوردی یـان بـە زمانێکی ئاشنا لەبەر گـوێی کـورد بـڵاو دەکـردەوە هـەر دەشـبێ ڕۆژەك لـە ڕۆژان بکرێ ..

ئەم کتێبە ساڵی 1959 لە شاری شتوتگارتی ئـەڵمانیا ، لـە ژێـر سـەر نـاوی (im brennenden orient) لەلایەن گۆتفرید یۆهانس مولەرەوە نوسـراوەو بڵاو کراوەتەوە .واتای عنوانەکە بە عەرەبی (في الشرق الملتهـب)ی لێ دراوەتـەوە لەلایەن مامۆستا سەردارەوە ، ئینجا خوێنەر با دەقێکی کوردی بـۆ پەسـند بکـات وەك : لـە ڕۆژهـەلاتی هەلایساو۔ بڵیسەدا ۔ ئاگرتێ بـەربووی ۔ بڵێساوی .. یـان هەرچی دیکەی لەبارتربێ . مولەر لەکتێبەکەیدا دەنووسێ کە وەکوو ئەڵمانێکی بە پەرۆش بۆ میللەتەکـەی لـە جـەنگی دووەمـدا بـیر لـە پلانێـك دەکاتـەوە یارمـەتی

وڵاتەکەی بدات بەرەو سەرکەوتن : لە کولانەی پێویستی ئەڵمانیا بە نەوت یادی بۆ ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست دەچێتەوە کە پێشترگەشتێکی تێدا کردبوو .

لە بەشێکی گەشتەکەیدا بەیارمەتی شێخ مەحموود گەڕانێکیشی لە کوردستاندا کردبوو . لەساڵی 1943 نەخشەی پلانێك بۆ سەرکردایەتی جەنگی رایخی سێیەم دەنێرێ لە بارەی چۆنیەتی سوود دیتن لە نەوتی عێراق بە هۆی کوردی عێراق نشینەوە .وەك خۆی دەڵێ ، دوای حەفتەیەك فەرمان لە سەرکردایەتی سوپا دەردەچێ بۆ رێك خستنی پێداویستی بزووتنەوەیەکی ئەوتۆیی زوو بەزوو تاقمێك لە دۆستانی ڕێك دەیەخێ بۆ تێ هەڵچوون لەو پلانەی، بەڵام دەمێنێتەوە تەگەرەی هەرە گەورە بڕەوێتەوە : دەبێ کوردێکی وریای ئازاو دڵسۆزی عێراقی پەیدا بکەن لە گەڵیاندا چاوساغ و هاومەبەست بێ .بە بیری دێتەوە ، پێشترلە 1942 ، بەرێکەوت و لابەلایی لە شاری ئەستەمبوول شناسایی لەگەڵ(ڕەمزی نافیع)دا پەیدا دەکات، کە کوردێکی هەولێری و لە بنەماڵەیەکی بەدەسەلاتە .گورج دێتەوە بۆ ئەستەنبۆڵ و بە هۆی عێراقییەکی سەر بە (مخابرات)ی ئەڵمانیاوە بە دوا (ڕەمزی نافیع)دا دەنێرێ .ڕەمزی بێ وەخران مل دەنێ بۆ ئەوێ و لەگەڵ مولەردا دیدەنی دەکات و بە پێێشنیازی مولەر ڕازی دەبێ کە هەوڵ بدرێ بۆ بەرپاکردنی بزووتنەوەیەکی کورد بە یارمەتی ئەڵمانیاش ، لە ئەنجامدا کورد بە مافی نەتەوایەتی بگات و ئەڵمانیاش لە نەوتی عێراق بەرخورداربێ .(ئەڵمانیا لە ساڵی 1941 بەرەو نیازی گەیشتن بە نەوت ڕۆیی کە ڕەشید عالی گەیلانی سەرپێچی لە ئینگلیز کردو ئەڵمانەکانیش بۆ یارمەتی دانی کەوتنە خۆیان، بەڵام ئەو ماوەیەیان چنگ نەکەوت هێزی پێویست بگەیەننە سوپای عێراق . م .م) مولەر دەگێڕێتەوە ، ڕەمزی لەگەڵیدا دەچێ بۆ ئەڵمانیا . لەوێ ئەو تاقمەی کە بەشداری دەکەن لەو پلانەدا خەریکی راهاتن بە چەتربازی و خستە ئیشی لاسلکی و ئەو جۆرە فەرمانانە دەبێ و بەزوویی تێیاندا ماهیر دەبێ .

پلانەکە بریتی دەبێ لەوەی کە مولەر و دوو پسپۆڕی دیکەی ئەڵمان لەگەڵ ڕەمزی بەفڕۆکە بەرەو کوردستان بێن و لە شەودا بە پەرەشووت دابەزن و

پێوەندی بە شێخ مەحموودەوە ببەستن . بەپێی گێڕانەوەی د. فەوزی ژووان ئەوەبووە دوورایی 130 کیلۆمەتر لە رۆژاوای شاری (ورمێ ـ رزائیە) بە سەر سنووری عێراقەوە لە شوێنێکدا دابەزن . نووسینەکەی مامۆستا سەرداریش دەڵێ دەبوو لە دوورایی 200 کیلۆمەتر لە مووسڵەوە دابەزن ، دیارە مەبەست رۆژهەڵاتی مووسڵە .

فڕۆکەیەك لە ئەڵمانیاوە دەیانهێنێ بۆ (قرم) ، لەوێوە بە رێگەی ئاسماندا بەرەو ئامانج دێن . هەر لەو دەمەدا کە بە زاهیر نزیکی جێ ژووان دەبنەوەو فرۆکەوانەکە چەند سووڕێك بە دەوری شارێکی کارەباگەشدا دەدات ، مولەر دەکەوێتە گومانەوە .فڕۆکەوان لە جیاتی جێ ژووان لە رۆژئاوای مووسڵ هەڵیان دەدات . ڕەمزی بە پرسین دەزانێ جێی دابەزینیان کوێیە و چ خزمایەتی لەگەڵ ئامانجی ئەودا نییە . مولەر ڕوونی دەکاتەوە کە هەموو کارەکە لەگەڵ ئەڵمانیاوە بە ئینگلیزەکان فرۆشرابوو : بۆی دەردەکەوێ کە ناحەزەکانی لە ئەڵمانیادا هەروەکوو لە سەرتاوە ویستیان تەگەرە بیەخنە پلانەکەیەوە ، دواتریش کە نەیتوانی بی وەستێنن بە دوژمنیان فرۆشت .

بەهەمەحاڵ بەرەو کوردستان مل دەنێن و بە مووسڵدا تێ دەپەڕن و لەزێی بادینان دەپەڕنەوە بەرەو هەرێمی هەولێر، کە لەوێوە بگەنە شاخەکان لەو ڕەت بوونەیان بەرەو کوردستان جلکی کوردی لەبەر دەکەن، کە لە ئەڵمانیاوە لەگەڵ خۆیاندا هێنا بوویان .. سەر ئەنجام لە دێیەکی بنەماڵەی ڕەمزی خۆیان حەشار دەدەن بۆ دەرفەتێك .. پۆلیسیش بە دوایاندا دەگەڕێ . ڕەمزی بۆ سۆراغی دۆزینەوەی ڕێگایەکی ڕزگاربوون لە ئەڵمانەکان دوور دەکەوێتەوە ، لەو ماوەیەدا خەبەری حاڵ و شوێنیان بە حکوومەت دەگات و دەردەست دەکرێن .

رەمزیش دواتر لە ڕێی خزمی خۆیەوە تەسلیم بە حکومەت دەبێ . لە سەرەتاوە بۆ حەبس خانەی مووسڵ لەوێشەوە بۆ بەغدا بەڕێ دەکرێن . سەرنجامیان دەگاتە حەبس خانەی (مزە) لە قاهیرەی میسر . دوای لێدان وئەشکەنجە ڕەمزی لە بەغدا موحاکەمە دەکرێت و بە 20 ساڵ حوکم دەدرێت ،

بەڵام بە هۆی ئازاردانەوە تێك دەچێت . دوای بەسەربردنی دووساڵ لە بەندیخانە بە نامەی (نەخۆشیەکی کە لێ دەرباز بوونی بۆنییە) عەفوو دەکرێت و هەر بەو دەردەی کە لە ئازار دانەوە دوو چاری بوو بوو دوای سالی دیکە لە تەمەنی 30 ساڵیدا گیان دەسپێرێت .

لەماوەی حەبس بوونیدا ، بە دوا ئەویشەوە کە بەرەڵلا دەکرێ خزم و کەس و دۆستەکانی هەمیشە بە دەورییەوە دەبن و بەدەم دڵ ڕاگرتن و خزمەت کردنیەوە لە بارەی چەند و چۆنی بەسەرهاتەکەی پرسیاری لێ دەکەن .

ئەویش لەو بارە نالەبارەی نەفسیدا کەمتاکورتێکی لێ دەگێڕێتەوە بۆیان، پێشیان دەڵێ بەخێر کە چاك بوومەوە هەموو شتێکتان بۆ دەگێڕمەوە .

حیکایەتی ئەو هێندە بەسەرهاتەی دوای گەڕانەوەی بۆ بەغداو حەبس بوون و بەرەڵلاکردن و مردنی لە سەرچاوەیەکی جودا لە کتێبەکەوە دێت ،چونکە کابرای ئەڵمان لە ووردیاتی ئەم لایەنە بێ ئاگایا. بۆ وەدەست هێنانی خەبەراتی ئەو قۆناغە پڕ سفتوسۆیەی سەرگوزشتەی ڕەمزی پرسم لە خزمەکانی کرد لەوانیشەوە چەند لاپەڕەیەکم باس و خواس لەوبارەوە بۆ هات و بەوەدا سەرچاوەکان بوون بە سێ : هەرچەند جوداوازی لە نێوان وردیاتی ئەو سەرچاوانەدا هەشبێ ، هەموویان لە شایەدی دان بۆ مەردایەتی ڕەمزی یەك دەگرنەوە, هەر ئەمیش لەگەڵ ڕاگەیاندنی ڕووداوەکەو لەگەڵ چارەنووس و سەرنجامی رەمزیشدا ڕێك دێت .ئەو لاپەڕانە دوای نەختێك لێ کورت کردنەوە بەم جۆرە دەدوێن :

ڕەمزی لە ساڵی 1917 (لە هەولێر) پێ دەنێتە دونیاوە . لەساڵی1947(لەهەولێر) کۆچی دوایی دەکاتلە ساڵی 1939 بۆ خوێندن دەچێتە زانکۆی ئەمەریکایی لە بێروت و لەوێ پلەی (فرێشمان) تێ دەپەڕێنێ .بە دوا ئەوەدا لە ساڵی 1942 دەچێتە (ڕۆبەرت کۆلێج) لە ئەستەنبووڵ . لەوێ پەیوەندی بە د .کامەران بەدرخانەوە پەیدا دەکات. ڕەمزی ئەندامێکی پارتی (هیوا)بووەو لە کوردایەتیدا دەستی هەبووە .

لـەم کۆڵانـەوە بـەڕێ نمـوونی کامـەران بـەگ لەگـەڵی ئـازادی خـوازانی کـوردی تورکیادا تێکەڵ پەیدا دەکات بۆ بەرهەم هێنانی بزووتنەوەیـەکی گشتیی کـورد . ساڵێك لەو مەیدانەدا چالاك بوەو یەکێکی لەوانـەی پێوەنـدی پێیانـەوە دەبەسـتێ (نووری مستەفا بابۆلی) بووە . کاربەدەستانی توورك هەسـت بـە چـالاکی ڕەمـزی دەکـەن و نیازیـان بـووە بیگـرن و بـی گێڕنـەوە بـۆ عێـراق ، ئـەویش بەیارمـەتی کامەران بەگ پەنا دەبەرێتە بەر بالیۆزخانەی ئـەڵمانیاو پاسـپۆرتێکی ئـەڵمانی بـۆ ڕێك دەیەخن و لەگەڵ موستەشاری ئەڵمانـەکان لـە نەمـسا بـە نامـەی ئـەوەی کـە سکرتێریەتی دەینێرن بۆ سۆفیای پایتـەختی بولغاریـا (مـن بـەر پرسـیار نـیم لـە چۆنیەتی لوانی ئەو تەرزە تەگبیرەو پەیدا بوونی موستەشاری ئەڵمانەکانی نەمـسا لە تورکیاو غافڵ بوونی تورکەکان لەوەدا، کە بەدوا کاتـەوە سـکرتێرێکی تـازە بـۆ موستەشـار پەیـدا دەبـێ، ئەمانـە لـە نوسـینی خزمـەکانی ڕەمزییـەوە بـە مـن گەیشتووە دەرفەتیشم نەبووە تۆژینـەوەی تێدا بکـەم . م .م) لـە سـۆفیا کـوڕی شەریف شەرەف - ئەو شەریف شـەرەفەی لـە بزووتنـەوەی ڕەشـید عـالی بـوو بـە وصی لە بەغدا - کە دەبینێ ئەڵمانەکان وەها بە ڕژدی لەگەڵ ڕەمزی خەریکن لێی داوا دەکا یارمەتیەکی بدات بۆ ڕەپـێش خـستنی حـاڵ و بـاری لای ئەڵمانـەکان .. (ئەم خەبەرە لابەلاییە روون کەرەوەیەکە بۆ پلەی بایەخی ڕەمزی لای ئەڵمانەکان و دەخلـی بەسـەر شـتێکی دیکەوەنییـە . م . م) دوای ئـەوەی ئەڵمانـەکان دڵنیـا دەبن لەوەدا کە ڕەمزی کەسێکی خاوەن جێ و ڕێیە لـە وڵـاتی خـۆی و کـوردێکی پاکـە ، نەجاسـووس و نەمفتـەخۆرە ، لـە کۆتـایی سـاڵی 1942 دا دەینێـرن بـۆ بەرلین ، ئەوسا حکومەتی ئەڵمانیا دوو تاقمی ڕێك خستبوو لە گـەنجانی ئـەڵمان ، یـەکێکیان بـۆ پێوەنـدی بەسـتن بـە ئـازادی خـوازانی خـەلیجی عـەرەبی ، ئـەوی دیکەشیان لەگەڵ ئازادی خـوازی کـورد (دیـارە ئـەم خەبـەرە لـە ڕەمزییـەوە بـە خزمـەکانی گەیـشتووە . م.م) ئـیتر ڕەمـزی پێوەنـدی بـە (مێجـەر مولـەر)ەوە دەبەستێ و بۆ ماوەی 3 مانگ خۆی و تاقمەکەی خەریکی گردو کۆیی دەبن . لەو دەمانەدا کابرایەك لە تورکیا بەوەکالەتی ڕەمزی ئەو پارەو پـولێکی لـە عێراقـەوە

بــۆی دەچــێت وەری دەگرێــت و بــەناوی کوردســتانەوە بەســەلیبی ســووری دەبەخشێت .

ڕەمزی لەو ماوەیەدا دەزانێت ئەڵمانەکە بـەنهێنی دۆسـتایەتیان لەگـەڵ سـوار غای سەرەك عەشیرەتی بڵباس لەبێتوێنی سەر بەقەزای ڕانیە هەیە.

ڕەمـزی مەشـقی بـەکارهێنانی نـوێی ئەوسـا ڕاهـاتن بەرۆیـشتن لەچـۆلی و شاردنەوەی ئەو شتانەی لەفرۆکەوە هەڵدەدرێن و ئەو جۆرە فەرمانانـە دەکـات . لە مارشاڵ کایتل بەلێن وەردەگرێ بەهێنانەدی ئامانجەکانی ئازادی خوازانی کورد بەرانبــەر بــە نــەوت ، هــەر لەبنکــەی ســەرکردایەتی ئەویــشدا خــۆی وهاوڕێیــە ئەڵمانەکانی کەبریتیی بـوون لـە مولـەرو هوفمـان و کۆنیـچین ـ بەئەسـڵ پۆلـۆنی ـ سوێند دەخۆن : ڕەمزی بە ئاڵای کوردستان ئەوانیش بەسوێندی ڕەسمی خۆیان ، کەخیانەت لەگەڵ یەکتیدا نەکەن و هەردوو لا بەلێن بگەننـە جـێ ئـەم کـارەش بـە بەرپاکردنی شۆرشێکی کورد و هـاتنی یارمـەتی پێویست لـە ئـەڵمانیاوە مەیـسەر دەبێ، لەهەمان کاتدا ڕێگەی یارمەتی هێزەکان وەیا چـەك و ئازووقـەی دەولەتـە سوێند خۆرەکان کە لە ڕۆژاواوە بۆ رووسەکان دەچێت دەبەسترێ .

لـە سـەرەتاکانی هـاوینی 1943 ئـەم کۆمەڵـەی چـوار کەسـە بـە فرۆکـەوە لەئەڵمانیـەوە دێـن بـۆ قـرم، لـەوێوەوەش فرینێکـی شـەوانە لەدەوروبـەری 23ی تـەمموز دەکـەن بـۆ عێـراق بـەنیازی ئـەوەی لـەبیتوێن بەچـەتر دابـەزن، کەچـی فرۆکەوان لە نێوان موسڵ و دهۆك دایان دەبەزێنی بۆ سـەر زەوی (بیتـوێن لەگـەڵ ئەو قسەیەی کە بڵێ دەبوو لەدوورایی 200 کیلۆمەترە دوور لەموسڵ دابەزن رێـك دێ ،چونکە لەموسلەوە بۆ بێتوێن نزیکی 200 کیلۆمەتر مەودا هەیە ، جێگاکەش مەڵبەندی سوارئاغا بوو .م.م) لەوشوێنەدا چی کەرەستەو پارەی زیاد و چـەکێکی لەگـەڵیان دابـوو بـەجێ دەمێنـی خۆیـان دێـت تـا لەقـەیاغی گـوێڕ بـەرەو قـەزای مەخموور ، لیوای هەولێر دەپەڕنەوە .(پەڕینەوەیان لەگوێرەوە بۆ بەری مەخموور پتر بەلای ئەو قسەیەدا دەچێت کەبلێ لە ڕۆژاوای موسـڵ دابـەزیوون نـەك لـەنێوان دهۆك و موسل، چونکە دهۆك خۆی لەبەری ڕۆژهـەلاتی دەجلەیـە ، زۆریـش دوورە

له گوێر ، بێ لوزومیش لەشاخەکانیان دوور دەیەخیتەوە . م .م) شەو لەدێی (تەرجان ـ بەری مەخموور)دەبن ، لەوێوە بە سواری ولاغ دێن ،تاکوو لە دەمەو بەیاندا دەگەنە هەولێر .

لەباغەکەی پشت مالّی (عطاء اللە ئاغا)ی مامی ڕەمزی خۆیان پەنهادەکەن بۆ جلك گۆڕین و لەوێوە بەرەفاقەتی ئامۆزایەکی خۆی (خورشید) دەچنە دێی(بنەسلاوە)کە لەدوورایی 3 سەعات ڕێ بەسواری لە ڕۆژهەلاّتی هەولێر کەوتووە. ڕۆژی دی کە دەچن بۆ دێی (بیۆکە) بەنیازی ئەوەی بچن بۆ تورکیا بەوێدا بگەڕێنەوەبۆ ئەلّمانیا، چونکە ئاشکرابوونیان هەموو ڕێگەیەکی سەرکەوتنی پلانەکەیان لێ دەبەستێ ، بەتایبەتی کەهەرچی کەرەستەو پارەو چەکێکی بۆ شۆڕش پێویست بوو، لە کیسیان چوو بوو. ڕێکەوت وەها دەبێت قاچغچیەکی ئەو دەوروبەرەی (بیۆکە) دەیان بینی کەخۆی کونە فلوسەیی بوو ، حکومەتیش 1000 دیناری پاداشت دانابوو بۆ کەسێك خەبەر لەو کۆمەلّە بدات ، کابرای کونە فلوسەیش خەبەرەکەی لە ڕێی جولەکەیەکەوە بەحکومەت ڕاگەیاند . لەپێشەوە 3 ئەلّمانەکە دەگیرێن . ڕەمزیش لەودەمە لەگەلّیان نابێت . حکومەت باوك و مامەکانی ڕەمزی دەگرێت مامێکی ، نورەدین ئاغا ، بەئیزنی حکومەت دەچێت بۆسۆراغیەوەو لێ ی داوا دەکا خۆی تەسمیل بکات و خزمەکانی پێوە رزگار بن، ڕەمزی ویستبووی خۆی بکوژێت، بەلاّم مامی تەمای ژیانی لەبەر دەنێت و دەیهێنێتە سەر تەسلیم بوون (خزمانی هیچ هەولّێك نەمانە یدەن بۆ رزگار بوونی ڕەمزی ، رەنگە هەر ئەوهەولّەش بووبێ لەئێعدامی رزگار کردبێ) لەوە بەولاوە دەیانێرن بۆ موسلّ و بەغدا و قاهیرە ، لە قاهیرەوە ڕەمزی دەنێردرێتەوە بۆ بەغدا و بەدوا موحاکەمەدا بیست سالّ حکوم دەدرێ،ئینجا نەساغی و تێك چوون و مەرگ.

من چەند جاران لەرێکەوتدا رەمزیم دیتووە : ئەم دیمەنەی ڕەمزی کە لەیاد کردنەوەوە دێتەوە بەرچاوم ، لە قژی زەرد و چاوی کالّ و رووی سوور و بزەی سەرلێوانی کە وەکوو شکۆفەی گولّ هەمیشە لێ چەسپ بوو، لە وڕێنەشدا خەیالە

نەدەبردمـەوە بـۆ چـەتر بـازی و گیـان بـازی ، بەپێوانـەی ئـەو رۆژگـارە ڕەمـزی گەنجێکی خوا پێداوی حەسایەوەی شەنگی بەرچاوی دەسکە گوڵی هیوا لەدەست دابوو. لەلایەن پێداویستی ژیانی کامەرانەوە ئەگەر تەماحیشی بەکار بێت ، ڕەمزی بەولای تێری و تەسـەلیەوە بـوو . نیازێـك نـەبوو لەوانـەی دڵـی گـەنجێکی خـورتی کوردی ئەوسای بۆ بچێت ڕەمـزی پێـی نـەگات هـەتا خـەیالی چـروك بـەدلی کرێمـدا هاتوچۆی پلان گێری بکات بۆ هەڵبەسـتنی نیـازێکی قرپـۆك لـە وێـژدانی رەمزیـدا لەوە پـتر بەدەسـتەوە نـادات، کـە پیـاوەتی وەهـا لەڕەمزیـیـەوە وەك زەهـر بـێ وەهایە بۆ ناو زارو گەرووی بێگەن .رێکوتنی بێ دەسـەلاتانەی لەگـەڵ ئەڵمانـەکان بۆ ئامانجی وەها گەش و پاك و گەورە پـاکتر بـوو لـە رێکـەوتنی نێـوان سـتالین و هیتلەر، چونکە ڕەمزی بـۆ تاکـە مەبەسـتی وەدەست هێنـانی مـافی میللەتەکـەی دەکۆشا، لەوەشدا رێی هەمووارتر نـەدەکرد بـۆ داگـیر کردنـی شـوێنی بـێ لایـەنی وەکوو هۆلەندەو بەلجیکاو دانیمارك. بـەر لـە رەمـزیش خـەڵکی دیکـە هـەبوون بـۆ ئومێدی رزگـاربوون لەدەسـەلاتی ئینگلیـزی و فەرەنـسای ئیمپڕیالیـست مـەیلیان چووبێت بۆهاریکاری لەگەڵ ئەڵمانیادا . بەهەمە حاڵ میللەتان کە لەمەیدانی مافی نەتەوایەتی خۆیاندا دەکۆشن دەبێ تاکە پێوانـەی بەرژەوەنـدی بێگـەردی خۆیـان بکەنە عەیارەی نرخاندنی هەڵوێستیان ، ئینجا ئەگەر میللەتێك هەبێ عەیارەیەکی دیکە لە نرخاندندا بەکار بهێنێ،هەڵەی کوشـندە دەکـات ، خـۆ ئەگـەر میللـەتێکی دیکە وەتەنگ هات لە عەیارەی بەرژەوەندی راستینەو پـاکی ئـەو میللەتـە دیـارە هۆی وەتەنگ هاتنی دەچێتەوە بۆ چەوتی نادروسـتی عـەیارەی خـۆی .کـوردێکی دەستی کۆتابێ لە دراوسێیەکانی، بزەیی داگیرکەریشی بۆ نەبزوێ چۆن گلـەیی لێ دەکری هانا بباتە بەهەرچیەك بێ کە بۆرە ئومێدێکی پێ ببەخشێ بۆ رزگار بـوون لە زیللـەت و کـوێرەوەری ئـەو حکومەتانـەی ئەوسـا لـە خـەباتی یـەکێکی وەکـوو ڕەمزی دەترسان لەنێوان خۆیاندا (**میثاق** سعداباد) یان بەسـتبوو کـە یـەکێك لـە ئامانج و بەرهەمەکانی سەرکوت کردنی خەباتی میللەتی کـورد بـوو . حـاجی قـادر

بەخۆرایی بەر لە سد سالٚ پتر ، نـەیگووت : **((گـەر هـیچ نـەبێ بـە ئـۆین تـابیع بەدەولەتێ بن))** .

لەو سالەی 1943 دا ئەگەر کورد ئـاوێکی ڕۆنـی شـك بردبایـە بـۆ نەتوانـەوەو حەسانەوە نەدەشیا ڕۆلەی وەها بەناز پەروەردە کراوی ، خۆی لە باوەشی گـەرم و گـۆڕی دایـك و باوکـەوە هـەلٚ دات بـۆ گالتـە بـەگیان کـردن ، بـۆ ڕێـی هاتێـك و دەجاران نەهات .ئەوەندەی بیستبێتم و زانیبێتم ، ڕەمزی یەکەم کـورد بـووە بـۆ کوردایـەتی ، یـان بـۆ هـەر نیـازو تـەماو مکەبەسـتێك بـێ ، بەپێلیـژەی هـەوادا ، لەشەوی تاریك ، سەرەوژێر بوبێتەوە بۆمەجهولێکی پـڕ لەترسـی سـەکەت بـوون و ملٚ شکان و مەرگ . بنەمالەی ڕەمزی کە ئێستا لەهەولێر بە (حاجی ڕەشید ئاغا) هەلٚدەدرێتـەوە، لەسـەرتاوە تـا دوایـی ناحـەزی ئینگلیزەکـان بـوون . جگـە لـەم هەستەکۆنەی دژایەتی ئەو بنەمالە لەگەلٚ ئینگلیز ، تەجرەبـەی خۆیـان و تێکـڕای کوردیش لەگەلٚ سیاسەتی عێراقی ئەوساوە بەرانبەر کورد کە پێوەندی بە ئارەزوو بە بەرژەوەندی ئینگلیزەوە هەبوو بە ناچاری گەنجی وەکوو (ڕەمزی) دەبـردەوە بـۆ لای دڕدۆنگـی لـەو سیاسـەتە. لـەم ڕووەوە چ سـەیرو سـەمەرە لـەوە دانیـە گەنجێکی ئەوسـای کـورد ڕێگایـەکی خـەبات بگرێتـە بـەر پـشت لـەئینگلیز بێـت ، تەنانەت پیاوێکی مەلای سەر بەمالی وەکوو باوك و پاتەو پات گوتبووی.

(سووری موورەردی چاو شین نەکەی بەئومێـدی بـی) بـەلێ لـەوەدا سـەیر هاتنەوەپەیدانییە ، بەلام سەیر لەوەدایە یەکێکی وەکوو ڕەمزی زیـاد لـەو هـەموو خەلٚك و خوایە خۆ بەملٚ شەپۆلێکدا بدات ئەوەندەی لەمەرگ نزیك بکاتەوە، ئەگەر ئـاگری کوردایـەتی مێـشکۆلەی نـاو ئێـسکەکانی نەسـوتاندبایە، ئـەو گـوڕەی پـێ نەدەبەست کە یەکـەم هـەنگاوی بـە (مـل لـە چـەقۆ) خـشاندن دەسـت پێبکـات ، چونکە بەراستی خۆهەلدان بەچەتر لە تاریکایی شەودا مل لەچەقۆ نەخشاندنە، تۆ لەوە بگەڕێ ئایا هیچ جۆرە سەلامەتی لەبەرەنگار بوونی ئامانجی وەهـا سـەخت و دوورەی دەست بەدلاندا دێت یان نا ، هەر لەوە تێ بفکرە ئایا چەند کەسی تێـرو تەسەلٚ ئامادە بوو لەجیاتی ڕەمزی بەو فرۆکە لەقریمەوە بەشەو روو لەبتوێن وەیا

(ورمێ) بکات و لەوێ بەپەرەشووت خۆی فڕێ بدات بۆ ئەوەی بەسەلامەتی گەیشتە سەر زەوی بیکەن بە وەزیر ؟ لەوەدا مل شکان و کوژران و تێدا چوونم کردە خاترانەی ئەو کەسانەی فکر دەگێڕن بەدوا بەهانەیەکی لەڕەمزی بەداوێوە بکرێ .

لەلایەن درەختی خانەوادەیەوە ، ڕەمزی کوری نافیع ئاغای حاجی ڕەشید ئاغای یەحیا ئاغای عەبدولوەهاب ئاغای ئەحمەد ئاغای حارساغەیە ، لەعەشیرەتی مەموندی لە ناوچەی مەموونندی بناری چیای سپیلك نزیکی دێی سیساوا، بەسەر ڕێی نێوان شەقلاوەو رەواندزەوە لەسەردەمی حارسئاغا یان کەباوکی ئەو کەناوی بۆم روون نەکرایەوە ، بنەماڵەکە دەگوێزێتەوە بۆ هەولێر و دەبن بەخاوەن موڵك وماڵ و دیوەخانە هەروەك لەشوێنی خۆیاندا خاوەن موڵکو دیوەخانەبوون، ڕەمزی لەلای دایکەوە دەچێتەوە بۆ میرەکانی شەقڵاوە ، کەوەك بزانم ، خوارزای میرانی قادر بەگ و نەوەی میرانی موستەفا بەگ بووە .بەمەدا دیارە ڕەمزی بەڕیشەوە دەمار لەجەرگەی کوردەوارییەوە سەری هەڵداوە ، وەك بشزانم ڕەمزی هەرچەند ، بەئیستلاع ، لەنازو نیعمەتدا پەروەردەی هەولێر بوو ، لەلایەن رەوشت و تەبیات و رەفتارەوە دەماری گیانی عەشرەت و دەشت و دەری بەهێزتر بووە .

خوێنەری کوردی بەڕێز !

چی لەم ڕووپەڕانەدا هاتە بەر نیگات بای ئەوەبوو قەرزی ئەدەبی سەرشانم پێ بدەمەوە بەکوردو مێژوو. نەخشە کێشانی ئەو ژیانە کورتە ناکامە جوانەمەرگانەی ڕەمزی و دۆزینەوەی هەستە قولەکانی باسی سەر جوملەی کۆشان و لەخۆ بردن و رەفتارو کرداری کارێکە دەبێ لەدەمی وەرگێرانی کتێبەکەی مولەر بۆ سەر زمانی کوردی ئەنجام بدرێ . لەم هەلوەستەمدا هەر ئەوەندەم بۆ دەمینێتەوە بلێم :

ڕەمزی، رۆڵەی بەشەرەفی کورد و هەولێر . نامەوێ لەبیرو وەرەتی دا فیزو ناز بەقەلەمەکەم لێبدەم و بلێم ، پێ ی ناوێ بۆ شەهیدان شیوەن و گرین..

بەهەموو ماناوە شاگوڵێك بوویت لە باغی کوردایەتیدا، بەر لەپشکوتن هەڵوەریت ... ئاواتێك بەناکامی لەکیس نیشتمانت چووی . بزەیەك بوویت ، لە شەبەقی بەیانیدا بەر لەخۆرهەڵات بەسەر لێوانەوە وشك بوویتەوە وای لەرەنجی بەفێرو رۆیشتووت ...وای لەزیانی بێ ئامان و سامانی میللەتەکەت بەکوژانەوەت . وای لەبێ رەحمی رۆژگار بەتەنینەوەی فەرامۆشی لەدەوری پرشنگی ناو خەباتت . بڵێم حەسامەوە بە رزگار بوون لە شەرمەزاری بەرانبەر یادت، جارێ ماومە بۆ خۆم و لەجیاتی میلەتیشت بەرباری قەرزت بن . هەزاران هەزار فرمێسکە بەکوڵ بۆ سەرخاکی قەبرە پیرۆزەکەت ، نازداری کوردو هەولێر ڕەمزی گیان ! !

روونکردنەوەیەك : لە ساڵێك زیاترە بەهەویا بووم بۆ یادکردنەوەی ڕەمزی دووانێك لەگەڵ مامۆستا ، د . ئاوڕەحمان عەبدوڵڵادا بکەم بۆ تۆمار کردنی ئەو هێندەی ئاگاداریانەی کە لەبارەی چەند و چۆنی بەسەرهاتەکەی ڕەمزی پێی گەیشتووە. لەو ساڵەی 1943 ، د . ئاوڕەحمان (**ضابط احتیاط**)بووە لە (حامیە)ی هەولێر. رووداوی دەسگیر بوون و حەبس کردنی ڕەمزی و ئەڵمانەکانی لەبەر پرسیاری و پۆلیسی هەولێر بەدرێژی بیستبوو ، زۆر شایەدی بایەخداریشی دەماو دەم پێگەیشتی بوو لە ئەڵمانەکەوە دەربارەی پلەی کوردایەتی و مەردایەتی ڕەمزی . داخم ناچێ لەماوەی ساڵێکدا رێك نەکەوت ئەو دوانە لەگەڵ شایەدی وەها چاو ساغ و راست گۆدا بکەم، سەبەبیش دەچێتەوە بۆ گەرانی بێسوودم بەدوا ئەڵمانی زانێکی ئەو تۆ رونکردنەوەی تەواوی کتێبەکەی مولەری لێ نەبێتە بارگرانی، یان فەرمانێکی رەزاگران، تکای کوردانەم لە دۆستی بەرێزم د. ئاوڕەحمان ئەوەیە چی دەیزانێ یان چی بەبیردادێتەوە لە بەسەرهاتی ڕەمزی بەنووسین بیپارێزێت ، ئاخیربە ساڵدا چوونیش دەماری فەرامۆش کردن لەمرۆڤ دا ئەستورتر دەکات . وا لێرەشدا بەنیازی هاندان ئەوشایەدییەی لێ دەدەم تاکو ئەمانەتەکە پشتگۆیی نەخات و لە فەوتانی چەپارە بدات .

***ئەم وتارە لە گۆڤاری کاروان، ژمارە(33)ی مانگی(6)ی، ساڵی1985 لە لاپەرە(5–11)بڵاوکراوەتەوە.**

ڕەمزی نافیع

دیسانەوە و، هەمیشە نیازی پاك

هەر ڕێی ڕاست بگرێ

محەمەدی مەلا کەریم *

دوا بە دوای وتارەکەی مامۆستا مەسعوود موحەممەد(کاروانی ژمارە 33) لەمەڕ کارەساتی ناخۆشی ژیانی سیاسی ڕەمزی نافیع و وتارەکەی من (هاوکاریی ژمار 805) لە مەڕ هەندێ بیروباوەڕی سیاسی مامۆستامەسعوود موحەمەد کە لە وتارە باسکراوەکەیا دەری بڕیبوون، مامۆستای بەڕێزم (عزالدین فیضی)یش وتارێکی لە کاروانی ژمارە 38دا بڵاوکردەوە هەندێ بڕگەی وای تیابوو بە پێویستم زانی بەسەریانا نەڕۆم و لێیان بکۆڵمەوە.

پێشەکی ئەبێ بڵێم زۆر پێ خۆشحاڵم بەوەی ئەو وتارەی مامۆستا مەسعوود محەمەد باس و خواسێکی سیاسی وای هێنایە ئاراوە زۆر کەس خۆیان بە ناچار بزانن بکەونە لێکدانەوەو لێکۆڵینەوەی . ئەوەندەی تا ئێستا بڵاوکرابێتەوە جگە لە وتارەکەی مامۆستا مەسعوودو وتارەکەی من ، سێ وتاری تر لەم بابەتەوە بڵاوکراوەتەوە..وەك زانیوشمە گۆڤاری کوردیەکانمان چەند وتاری تریشیان لایە، ئومێدم وایە دەرفەتی بڵاوکردنەوەیانیان ببێ و بڵاویان بکەنەوە ، چونکە بابەتی وا بۆ ژیانی سیاسیمان شتێکی هێجگار بەکەڵکە و، ئەتوانێ بۆ هەر هەنگاو هەڵهێنانەوەی ئێستا و لەمەولای گەلی کوردمان ڕێ پیشاندەرێکی شایان و لێ هاتوو بێ. هەروەها بابەتەکە لە گەلێ کۆڕ و کۆمەڵێ دانیشتنی ڕۆشنبیرانن و ئاگادارانیشا زۆری لێکۆڵێراوەتەوە. سەرەڕای ئەوەش من خۆم دوو نامەم لە هەندەرانەوە بۆ هاتووە، یەکێك لە سوێدەوە لە برادەرێکی ئاگاداری بابەتەکەو ، یەکێکیش لە ئەڵمانیای فیدراڵەوە لە برادەرێکی کەوە کە بەهۆی بڵاوکردنەوەی ئەم وتارانەوە کتێبە ئەڵمانیەکەی پەیدا کردووە و خوێندوویەتیەوە و ، لەوەوە بە

جۆرێکی تر لە مەسەلەکە گەیشتووە . بۆیە لێرەدا هیوای خۆم بۆ ئەم برادەرە دەربڕیەبڕم کە ئەگەر دەرفەتی ببێ کتێبی ناوبراو بان هیچ نەبێ یا ئەو بەشەی پەیوەندی بەم مەسەلەیە هەیە بکا بە کوردی یان بە عەرەبی و، هەر بەم بۆنەیەشەوە جارێکی تریش دووبارەی ئەکەمەوە خۆزگە چ ئەو برادەرەو برادەرانی تری دوورە وڵات کە شارەزایی یەکی باشیان لە یەکێ لە زمانە بێگانەکان پەیداکردووە ، هەریەکەیان لە ئاستی خۆیەوە ساڵی کتێبێکە سەبارەت بە کوردی، بێگانامان بۆ وەرگێرنە سەر کوردی یان یەکێ لە زمانانەی هەر هیچ نەبێ بەشێکی گەلی کوردیان پێ ئاشنان.جا با بچینەوە سەر ئەسڵی بابەت:

مامۆستا عزالدین ئەڵێ: "کاک مەحەمەدی مەلا کەریم وای بۆچووە کە ڕەمزی بە تەنیایی ئەم پەیمانە لەگەڵ حکومەتی ئەڵمانیادا بەستووە کەچی ناچێتە هیچ عەقڵێك کە کاك ڕەمزی بە تەنیایی و سەربە خۆ ئەم کارەی کردبێ، بێ ئەوەی کەسانی تر لەگەڵ بێ و هانیان دابێ و پاڵیان پێوە نابێ..."

کەواتە مامۆستا عزالدین دڵنیایە ڕەمزی نافیع بە تەنها خۆی ئەم کارەی نەکردووەو کۆمەڵێکی لەگەڵ بووە ، واتە کۆمەڵێکی ڕێك و پێك(یا بە واتایەکی تر حیزبێکی سیاسی) لە کوردستانا بووە هاوکاری لەگەڵ ئەڵمان کردووە بۆ سوودی ئەوان جوڵاوەتەوە ، یا ئەو پەڕەکەی بلێین بەڵێنی هێنانەدی ئاواتەکانی کوردی لێ وەرگرتوون و بەرانبەر بەو بەڵێنە (کە هیچ نەبێ نەبووە بە بەیانبێکی ڕەسمی و نە لە هۆیەکانی ڕاگەیاندنا بە جیهان ڕاگەیەنراوە) ئەم پێشەکی دەستی لەگەڵ خەفیەکانی ئەو تێکەڵ کردووە کەوتووەتە کار.بێگومان من ناڵێم شتی وامومکین نییە رووی دابێ و ، لام وانیە هەرگیز کوردستان کۆمەڵێکی وای تیابووبێ، یا هەر (فی سبیل اللە) سەر بەناوی بوبێ یا لەپێناوی کوردایەتیدا دەستی لەکەلچ تێکەڵ کردبێ ، چونکە هەر چۆنێ بێ کوردستانی ئەو سەردەمە ، وەك کۆمەڵێکی پاشکەوتووی گرفتاری ڕژێمی ئیمپریالیزم و دەرەبەگی ، زیاتر لە ئێستا کەسانی وای تیا بووە ئامادەبن بە پاشخوانەیەکی سەر سفرەی هەر ئیمپریالیزمێك ببن بە نۆکەری ، هەروەك نەتەوەپەرس تو نیشتمان پەروەری

ساویلکەی لەسیاسەت نەگەیشتووی واشـیتیا بـووە لای وابـێ هـەر مەرحەبایـەك و دوو قسەی دوو بەڵێنی بۆشی ئیمپریالیزم مافـب دیـاریکردنی چارەنووسـی گـەل و وڵاتەکەی بۆ دابین ئەکا، کەواتە پێویستە ئەمیش پیاوەتی لەبەرچاو بێ و ئەو چی لێ ئەویَ بۆی بکا، کە مەسەلەکەش بڕایەوەو ئەو بـە مـرازی خـۆی گەیـشت ، ئـەم خۆی و گەلی (دەس لـە گونـان بـەتاڵتر) بکەونـە سـەر سـاجی عـەلی و مـوفلیس و ڕووت و ڕەجاڵ بمێننەوە.

بەڵام بە هیچ کلۆجێ لە مەسلەحەتی هەڵسەنگاندنی ڕەمـزی نـافیعی جوانـە مـەرگ نییـە ئەنـدامی کۆمـەڵێکی وا بـوو بـێ کەسـانی تـری لەگەڵبووبێ‌پێکـەوە لەگەڵنازی ڕێککـەوتبن ، چـونکە ئەمـە بـەلای نیـازی پاکدا ناشـکێتەوە . ڕەمـزی ئەگەر کەسی تری لەگەڵ بووبێ ،بێگومان ئـەبێ پـێش ڕێککـەوتنیان لەگـەڵ نـازی چەند جار ئەم دیو و ئـەو دیوی مەسـەلەکەیان هەڵدابێتـەوە و لێـی کۆلیبنـەوە و ئەوەیان هێنابێتەوە بەرچاو کە ئەڵمانیا چی ئەکرد و بە تـەمای چـی بـوو و چـۆن ئەوەی تلێپی تەڕی پێشکەتنخوازی تیابووبێ لەجیهانی ئەو سەردەمەدا دژی نـازی و فاشی بووە و لەڕووی ئەو جەنگە تاوانبارانەدا تێکۆشاوە کە ئـەڵمانیا نابوویـەوە و جیهانی تێوە گلاند بوو .جا ئەگەر وەك وتم وا لە مەسەلەکە وردبووبنەوە و هـیچ گوێیان بە تاوانـە جیهانییـەکانی ئـەڵمانیا نـەدابێ و بێڕەچـاوکردنی سیاسـەتی ئەڵمانیا هاوکاریان لەگەڵ کردبێ، دیارە ئەبێ کەسانێکی وا بووبن هیچ گوێیان بە مەسەلەی شەڕ و ئاشتی و ئازادی گەلان و داگیرکردنی جیهان نەدابێ ، کـە ئەمـە یا نیشانەی خۆفرۆشـتنە یـا ئەگـەر وایـش نـەڵێین لای کـەمی نیـشانەی نـەفامی و سادەلەوحی یە ئەگەر بەتەمای شتێ بووبن لـە ئـەڵمانیاوە بـۆ کـورد، چـونکە ئـەو _واتا ئەڵمانیا_ کە هەڵوێستی بەرانبەر هـەموو جیهـان ئـەوەبووبێ کـە دیوویانـە، ئەبوو هەڵوێستی بەرانبەر کورد چی بێ! و ، چۆن چۆن بە هیوا بوون ئازادییان بۆ بخاتە سەر سینیەکی زێرین و پێشکەشیان بکا؟! خۆ ئەگەر بـە تـەمای هیـچیش نەبووبن و هەر لـە (پیـاوەتی)ی خۆیـان خزمـەتیان کردبـێ، ئـەوە دیـارە لـە هـیچ خۆیان کردووە بە فیدایی و کەوڵ سووری بەر لە شکری ئەڵمانیا.

خۆ ئەگەر لێكیشیان نەدابێتەوە و هەروا بەسەرەڕۆیی ملیان پێوە نابێئەویش هەر بە لقێكی ئیحتیماڵەكەی پێشوو ئەكەوێ كە نەفامی و تێ نەگەیشتنەو، بە هیچ جۆرێ لە فەرهەنگی كوردایەتی و نیشتمانپەروەریدا جێ نابێتەوە.

من كەوا باسی ڕێكەوتنەكەی ڕەمزیم لەگەڵ ئەڵمان كردووە، كە" پەیمانێكی ناهاوسەنگی نێوان تاقە لاوێكی كوردی دڵسۆزو ئەڵمانیای خوێنڕێژو شەڕ فرۆش و ئەوروپا داگیركەرو كاول كەر" بووە، لە چوارچێوەی ئەوەدا وام وتووە كە بەڵگەیەك بە دەستەوە نەبووە وا بگەینێ كارەكە كاری كۆمەڵێكی ڕێكوپێك بووبێ و ، بەبێ بەڵگەش قسە ڕەوا نییە، لەلایەكی كەشەوە مەبەستم بووە تا پێم بكرێ نەهێڵمنیشتمانپەروەری و نەتەوە پەرستیی ڕەمزی نافیع لەكەدار ببێ، چونكە وەك پێشتر ووتم ئەگەر كارەكە كاری كۆمەڵێك بووبێ، مەسەلەكە زۆری لێ ئەگۆرێ . بەڵام مامۆستا عزالدین، بەداخەوە ، كە وویستویە ئەوەندە زیاتر بە باڵای ڕەمزی ببڕێ كەمن بە باڵام بڕیبوو ، ئەو ئیحتماڵی خاوێنی و بێ گەردی یەیشی لێ سەندەوە !

ئەویش بڵێن كە مادەم كە تائێستا لە كتێب گۆڤارو ڕۆژنامەكان لە بیری ئەوانەدا لەو سەردەمەدا بەسیاسەتەوە خەریك بوون لە هەولێر ، هیچ شتێ دەرنەكەوتووە نیشانەی هاوكاری كردنی تاقمێكی ڕێكوپێكی سیاسیی كوردبێ لەگەڵ نازی، هەر ئەوە ئەمێنێتەوە ئەگەر كۆمەڵێك بووبێ بە كاروباری واوە خەریك بووبێ ، تەنها كۆمەڵێك بووبێ بۆ پارەو پوول و دەسكەوتی دنیا هەڵسورابێ . وەك وتوشمە من هەر لە سەرەتاوە ڕێگای ئەوەم گرتووەتەبەر كاری ڕەمزی ناقیع لە دەرەوەی ئەوم ڕێبازەوە لێك بدەمەوە و هەمیشە ئەوەم لەبەر چاو بووە لاوێكی سەر بە نەتەوەیەكی چەوساوە لە پێناوی دەسخستنی ماف نەتەوەكەیا خۆی بی هەزار دارو بوردا ئەداو هەزار ڕێگای ڕاست و چەوت ئەگرێتە بەر.

كە لەمەبووینەوە ، ئەبێ لەولاوە ئەوپرسیارە بكەین كە مامۆستا عزالدین پشت بە چ بەڵگەیەك ئەڵێ :" ناچێتە هیچ عەقڵێكەوە كە ڕەمزی بەتەنیا و

سەربەخۆ ئەو کارەی کردبێ " چونکە لە عەقڵ و مەنتیقدا هیچ زەروورەتێکی وا نی یەو زۆر باش ڕێی تێ ئەچێ کارەکە تەنها بۆچوونی خۆی بووبێ ، وەك ڕوونیشم کردەوە هەر ئەوەش لە مەسەلەحەتی ڕەمزیە بۆ بڕیاردان بەسەر هەڵوێست و بیروباوەر، هەچەندە ئەشگونجێ کەسێکی لەگەڵ بووبێ، بەڵام ئەمە تا بەبەڵگە ئیسپات نەکرێ نابێ بە ماڵ.

لەلایەکی کەوە ، مامۆستا عزالدین چ پێش ئەو برگەیەی من لەو وتارەدا گێرامەوەو چ پاش ئەو بڕگەیەش بە درێژی و بەبەڵگەوە باسی ئەندامیەتیی ڕەمزی ئەکا لە پارتی هیوادا. جا بمانەوێ و نەمانەوێ ئەمە لە خۆیەوە ئەکێشێتەوە بۆ ئەوەی کە بڵێین کە پارتی هیوا پاڵی بە ڕەمزییەوە ناوە ئەم کارە بکا . من خۆم نامەوێ ئەوە بڵێم ، بەڵام ناشتوانم مەعنای قسەکانی مامۆستا عزالدین وا لێ نەدەمەوە. کەچی پارتی هیوا وەك پارتیەکی نەتەوەپەرستی کورد کە وەچەیەکی بەرفراوانی لە تێکۆشەران بۆبزوتنەوەی سیاسی کورد پێگەیاند و زۆر لە ئەندامەکانی لەوە پاش چوونە ریزی پێشەوەی پارتیە پێشکەوتخوازەکانی کوردەوە کە پاش برانەوەی جەنگی دووەم دامەزران و سەرۆکەکەیشی بە هەموو شکۆو سەربەرزیەکی نیشتمانی یەوە ژیانی خۆی تا دوای بەسەر برد. ئا ئەم پارتیە ئەگەر لەلایەن هەندێ کەسەوە تۆمەتێکی پێوەند بە بێگانەوە درابێتە پاڵ ، یا وردتر بڵێین درابێتە پاڵ لە هەندێ ئەندامان و بەرپرسانی، بەهیچ تۆمەتی نازی یەتی نەبووە ، تۆمەتی پێوەند بە ئینگلیزەوە بووە کە بەش بە حاڵی من ئەگەر راستیش بێ لام سەیر نی یە ، چونکە لەو سەردەمەدا نیشتمانپەروەر وا زۆر بوون کە لایان وابووە پشت بێ پشت بەستن بە بێگانە کار مەیسەر نابێ لە هێزی جەماوەرو ڕاپەڕینی کۆمەڵانی گەل نەگەیشتبوون نەئەچووە مێشکیانەوە.مامۆستا عزالدین فیچی لە وەڵامی ناڕەزایی دەربڕینی منا لە هاوکاری کردنی ڕەمزی (یا هەرکەسی تر) لەگەڵ ئەڵمانە نازی یەکان، وەك بڵێی پاساوی ئەو هاوکاریەیە بدات، گەڕاوەتەوە بۆ سەر باری دەروونی جەماوەر کەلەبەر ڕقی زۆرو خەستیان لە ئینگلیز ئەڵمانیان خۆش ویستووە . من وەنەبێ ئەم ڕاست یە نەزانم و لەم

بەڵگەیــە نەگــەم و تــۆزێ پێــشتریش وتم بەڵامــەوە ســەیر نیــە بەشــێ لــە نیشتمانپەروەران لە وڵاتانی پاشکەوتوودا وابزانن هاتنـەدیی ئـاواتی نەتـەوەی لـە ڕێگای دەوڵەتێکی گەورەوە نەبێ نابێ، بەڵام میزاجی جەماوەر هەر لەبەر ئـەوەی میزاجی جەماوەر نابێ بەراست و ، ڕۆشـنبیری وریـا هەڵوێستی هەڵـەی جـەماوەر ناکا بەبەڵگەی ڕاستی ئەو هەڵوێستە. گەڵانی جیهـان هـەزاران سـاڵ شـوێنی هەڵـە کەوتوون و بەگوێرەی بیروباوەری هەڵ جووڵاونەتەوەو ئێستاش تـا ڕادەیـەکی زۆر لە گەلێ شوێنی جیهانا بـیری چـەوت و هەڵـە جـەماوەر ئـەبا بـەرێوەو نـاهێڵێ لـە سوودی ڕاستەقینەی خۆیـان بگـەن.بـەڵام ئەوانـەی ئـەرکی تێکۆشـان بـۆ دەسـت خستنی ماف گەل ئەگرنە ئەستۆ ، ئەبێ لەم پلەیـە باڵـاتر بـن و دۆسـت و دوژمنـی ڕاســتەقینە بناســن و بــە گــوێرەی ئــەو لێکدانەوەیــە هەڵــسورێن.جــەماوەری کوردسـتانی عێـراق لـەو سـەردەمەدا کـە ئێـستا باسـی لـێ ئەکـەین ، تێکـرا دژی ئینگلیز بووە ، بەشێکی لەبەر ئایین و بەشێکی بە هۆی هۆشـیاریی سیاسـی‌یەوەو هەوویـشی سەرچـاوەکە ئەگەڕێتـەوە بـۆ بەیـەگ نەکـەوتنی مەسـلەحەتی گـەل و ئیمپریالیزم. ئەم دژایەتتی یە ڕاست و بە جـێ بـووە ، بـەڵام بەشـێکی زۆریـش لـە جەماوەر لە داخی ئینگلیز دۆستی ئەڵمان بووە و حەزی بەسـەرکەوتنی کـردووە . لەوانەیە کەسانێکیش لە سنووری حەزو خۆشویـستن دەرچـووبن و لـە دژ ئینگلیـز هاوکاری‌یان لەگەڵ ئـەڵمان کردبـێ، بـەڵام ئێمـە هۆشـیار نـابێ هـەر لەبەرئـەوەی ڕقەکەی جەماوەر لە ئینگلیز ڕاست و بەجێ بووە ، ئەڵمان خوش ویـستنەکەشیان بە ڕاست و بەجێ بزانین. لە سیاسەتیشدا هـەروەك لەهـەر مامەڵەیـەکی ئابووریـدا هەر حیسابی سوودو زیان لێك ئەدرێتەوە. بە گوێرەی‌ئەم لێکدانەوەیە و بۆ ئـەو ڕۆژە وەستان لەو بەرەیەدا کە ئینگلیزی تی وەسـتاوە، سـوودی چ نیـشتمان و چ مرۆڤایەتیی تیا بووە نەك لـە لەبـەری ئـەڵمان وەسـتان، چـونکە هـەر چـۆن بـوبێ ئینگلیز ئیمپریالیزم بووەکە بەرزترین پلەی سەرمایەداری یە ، بەڵام ئەڵمانە فاشی بووە کە فاشیزم درندەترین پلەی ئیمپریالیزمە. من گلەیم لە ڕەمزی نەکردووە کە ڕقی لە ئینگلیز بوەوە نەموتوە ئینگلیز خۆی بە دیموکراتی دائەنا ئیمپریالیست و

وڵاتان داگیر کەرو گەلان دیلکەر نەبو، چەنکە دیارە نەویستنی ئیمپریالیزمی ئینگلیز نیشتمانپەروەریە . من بەوە ناقایلم کە ئینگلیزت نەویٚ ، بتەویٚ ئەڵمان بێنیتە جێی، لە کاتێکا ئەڵمان گەلیٚ لە ئینگلیز پڕ مەترسی تر بووە .

هەر لەم مەودای باسکردنی ڕقی جەماوەردا لە ئینگلیز مامۆستا عزالدین بە پێچەوانەی ئەوەی کە هەر خۆی ئەگێڕێتەوە کە جەماوەر لە هەولێر چەپڵەیان بۆ سەربازی ئەڵمان لێداو لە خۆشیان دەستیان کرد بە سەڵەوات لێدان، دەشڵێ" هەرچەندە دەشیانزانی ڕژێمی ئەڵمانی ڕژێمێکی دیکتاتۆری و ئیمپریالیزمیە". بەڵام نەخێر جەماوەری ئەو سەردەمەی عێراقی ئیمپریالیزمی بە ئینگلیزی داگیرکەرا ناسیوەو، هیچ وشاری یەکی_وەك جەماوەر_ لە بارەی ئەڵمانیاو نازیەت و دیکتاتۆریەتەوە نەبوە، ئەگەر هەبیوایە ئەوەندە نەفام نەئەبوو حەز بکا ئینگلیز لاچیٚ ئەو ئەڵمان بێتە جیٚ ، هەولێ ئەدا خۆی کاروباری خۆی بیٚ و نە ئینگلیزو ئەڵمانی بەسەرەوە نەبیٚ جەماوەر تەنها لە ڕێگەی رادەیەکی هەست کردنی بە برسیەتی و نەخۆشی و کلۆڵی خۆیەوە گەیشتبوە ئەوە کەڕقی لە ئینگلیز بیٚ چونکە ئەیزانی حوکمی لە دەست ئەودایە ، کەواتە ئەو بەرپرسی بەدبەختیەتی . هەر لەم ڕێگایەشەوەو وەك ئەڵێن "دوژمنی دوژمنم دوستمە" کە ئەیبەست ڕقی ئەڵمان ڕقی لە ئینگلیزە ئەڵمانی خۆش ئەویست. ئیتر خۆی هیچ چاکە و خراپەیەکی ئەڵمانی نەدەزانی . پرۆپاگەندەی کریٚ گرتەکانی نازیش لەولاوە بوەستیٚ کە بە شان و باڵی ئەڵمانیایی هەڵ ئەدا و جۆرەها درۆی شاخداریان بۆ هەڵئەبەست بۆ خۆشویست کردنی .

مامۆستا عزالدین هەلی ئەم وتارەی بە دەرفەتێکی لەبار زانیوە بۆ لێدوانی مەسەلەی کۆماری مەهاباد و تاوانبارکردنی ئەوانەی ئەو بە بەرپرسی لەناوچوونی ئەو کۆمارەیان ئەزانی .بەڕاستی من هیچ پێخۆشحال نەبووم بەوە کە مامۆستا ئەم مەسەلەیەی هێنایە ئاراوە کە لە دوور و نزیکەوە پێوەندی بە بابەتی کێشەی سەرجەمی وتارەکانەوە نییە . هێنانە ناوی ئەم باسە وەك بڵێی هەر بۆ ئەوە بیٚ خالێی وام لە سەر بدۆزێتەوە پێی (ببەزێم)و (بدرێم بە زەویدا) .

بەڵام من خۆم و مامۆستا عزالدین هەرگیز لە دوو بەرەی بەرانبەر یەکا دانانێم و لاشم وایە ئەم لە سەر هەڵدانەی مامۆستا بۆ رەمززی نافیع زیاتر بە نیازی نیشاندانی وەفا بووە بەرانبەر دۆستێکی کۆن تا ئەوەی ئیەوەی داکۆکی کردن بێ لە هەڵوێستێك ، هەرچەند من خوا نەخاستە شتێکی وام بەرانبەر بە ڕەمزی نافیعی بە بۆچوونی خۆم نیشتمان پەروەری نەتەوەپەرستی دڵسۆزی جوانە مەرگ ، نەوتوە پێویست بکا دۆستانی کۆن و نوێی لە سەری هەڵدەنێ و لە سەری بکەنەوە .

هەروا پێم خۆش نەبوو ئەم بابەتە بە تایبەتی بێنێتە ئاراوە ، چونکە زۆر چاك ئەزانێ ئەمڕۆ من مەودای ئەوەم لە ڕوودا بەرەڵڵا نییە، ئەم مەسەلەیە وەك لێی تێگەیشتووم شیبکەمەوە و هەموو روویەکی یەکالا بکەمەوە و ئیسپاتی بکەم ئاخۆ راستە ئەو لایە بەرپرسە لە سەرەنجامی تراژیدیایی ئەو کۆمارە کۆرپەیەی کورد ؟ ئەگەر ماین و بارێکی لە بارترم بۆ رەخسا ، ئەو کاتە گەڕانەوەیەکمان دەبێ بۆ ئەم مەسەلەیە و گەلێ مەسەلەی تر کە لە ئەنجامی چاوڕاوی کۆنەپەرستان و نۆکەرانی ئیمپریالیزمدا دڵ و دەروونی گەلێ کەسی دڵسۆز و خاوێن و نیشتمان پەروەر لە ئاست دۆستێکی هەمیشەیی گەلەکەمان کرمێ کراوە.

مامۆستا عزالدین لە برگەیەکی ترا بەرپەرچی بۆچوونەکانم بەوە ئەداتەوە و هاوکاری کردنی ڕەمزی لەگەڵ نازی بەوە پاساو ئەدا ، کە من خۆم وتومە سۆڤیەت پەیمانێکی دەست درێژی نەکردنە سەریەکی لەگەڵ ئەڵمان مۆرکرد و ئەڵێ: بۆچی ئەوەی بۆ سۆڤیەت ڕەوایە بۆ ڕەمزی نافیع ڕەوا نییە ؟ منیش ئەڵێم : لەبەر هۆیەکی زۆر سادە و ئاشکرا ، کە ئەوەیە مەبەستی سۆڤیەت ئەوە بوو بە بەستنی ئەو پەیمانە ڕێگا لە ئەڵمان بگرێ کە هێرشی بێنێتە سەر و وڵاتەکەی داگیر بکا ، تا خۆی کۆکاتەوە و ئامادەی دوارۆژ بێ ئەگەر شتێکی ناخۆش رووی داو، ئەگەر ئەو پەیمانە بگەیشتایەتە ئەنجام کە نە زیانی تیایە بۆ کەس و نە دەستدرێژی کردن بۆ سەر خاکی کەس .بەڵام" پەیمانەکەی" ڕەمزی نافیع ئەگەر بگەیشتایەتە ئەنجام و ئەڵمان بە یارمەتیی شۆرشێکی کورد دەسی بگەیشتایەتە

کوردستان و هەردوو وڵاتی عێراق و ئێران، ئەم وڵاتانە ئەکەوتنە ژێر چنگی نازی و لەوانەبوو مێژووی جیهان و بارو دۆخـی جـەنگ بـۆ ماوەیـەکی درێـژ بەلایـەکی تـرا بکەوتایەو درندەترین ئیمپریالیزم بۆ چـەند سـاڵێك بوایـە بـە خـاوەنی ڕۆژهـەڵاتی نزیك و ناوەراست. . لام وایـە ئەمـەیش بەسـە بـۆ بەڕەوانـەزانینی دەسـت تێکـەڵ کردنی هەرکەس لەگەڵ نازی لە ژێر هەر پەردەو دروشمێکا بێ.

لێرەدا قسەیەك دێتە پێشەوەو جێگەیەتی بیلێم. ئـەویش ئەوەیـە سـۆڤیەت بەو هەموو هێزەیەوە کە سەرەنجامیش هەر ئەوبوو بە پشت شکێنی ڕاستەقینەی نازی ، نەیتوانی ئەوە بۆ خۆی مسۆگەر بکـا کـە ئـەڵمانیا هێـرش نەباتـە سـەری، لەگەڵ ئەویشدا کە پەیمانی دەسدرێژی نەکردنە سەریەکیان لە نێوانا هەبوو هێشتا مـاوەی مـاوەی پەیمانەکـە نـەبڕابووەوە ئـەڵمان پـەلاماری دا . جـا ئـەبوو ڕەمـزی نافیعی کوردی بـێ کەسـی بـێ دەچـی لـە ئـەڵمان دەسـگیر بووایـە ئەگـەر نـەوتی کـەرکووك و ڕێگـای ئازووقـە بـۆ سـۆڤیەت نـاردنی ئەمـەریکای بخـستنایەتە ژێـر دەسـت ؟بێ گومـان ئـەنجامی لـە ئـەنجامی شـەریفی مەککـە شـەریفتر نەئەبووکـە شۆرشـی دژی عوسمـانیی بـۆ سـوودی ئینگلیـز لـە عەرەبـستانا هەڵگیرسـاندو سەرەنجامە بـە هەناسـە ساردی لـە قـوبرس سـەری نایـەوەو بـە هـەزار هـەوڵ و پەلاتیقە دوو گەز خاکی گۆری لە قودس پێ برا. لەگەڵ ئەم هەموو ڕەددو بە دڵ و بەڵگە هێنانەوەو بەڵگە بەرپەچدانەوەشدا بـۆ ئاشـکرایی ڕێگـای دەمەتـەقێ ئـەبێ بلێم ڕەوایی و نارەوایی هیچ کاری موتڵەق نییە و، ئەو مەسڵەحەتەی مرۆڤ داکۆکی لێ ئەکا بڕیاری ڕەوایی یا نارەوایی هەر هەڵوێستێك ئـەدا . مـن لـەو مەسـەلەیەدا دژی هاوکاریم لەگەڵ نـازی ، لـەوەوە هـەنگاو هەڵدێنمـەوە کـە سوودی خـۆم لـە سوودی بزووتنەوەی ئازادی بەخشی گەلان و ڕزگاری کردنی مرۆڤایەتی لـە جـەنگ و ئیمپریالیزمدا ئەبینم و . ئەوی بەڕەوای ئەزانم لەم ڕێگایـەوە بـەڕەوای ئـەزانم و ئەوەی بەڕەوای نازانم لەم ڕێگایەوە بە ڕەوای نازانم . ئەوانیش کە هاوکاری لەگەڵ نـازی بـە ڕەوا ئـەزانن، ئەگـەر بیـشلێنلەگەڵ بزووتنـەوی ئـازادی بەخـشی گیـلان وڕزگـارکردنی مرۆڤایـەتین لـە جـەنگ و ئیمپریـالیزم.، بـە ڕەزامەندیەکـەیان لـە

هاوکاری کردن لەگەڵ نازی، بێیانەوێ و نەیانەوێ، داکۆکی لە سوودی نازی ئەکەن. خۆ ئەگەر ئەویش نەڵێن ئەویش هەر هیچ!

دوا قسەم ئەوەیە ئەم هەویرەی ئەم چەند کەسە کەوتوینەتە شێلانی ، ئاو زۆر ئەکێشێ و لە هەرچی زیاتر پێویستی بە پێچ و پەنایی و بەر چاو ڕوونی یە . بۆیە تکام ئەوەیە هەرکەس ئەیەوێ تیا بنووسێ، بیروڕای خۆی بەتەواوی و پوختی ڕوونی دەربڕێ، تا جەماوەریش کەڵکێکی ڕاستەقینە لە دەمەتەقێکەمان وەرگرێ.

- **ئەم وتارە لە گۆڤاری کاروان ،ژمارە(42)ی ئاداری 1986ی ساڵی چوارەم، لە لاپەڕە 68–74 بڵاوکراوەتەوە .**

ڕەمزی نافیع

ڕەمزی نافیع ڕەشید

ئەو کوردەی ئاڵای کوردستانی داهێنا

نووسینی : بەدران ئەحمەد حەبیب *

(ڕەمزی گیان ، دۆستەکەم ، ئومێد بڕاوت ناکەم ، من پاداشتی دڵسۆزی بە دڵسۆزی دەدەمەوە. تۆ دەبێت بەفەرمانڕەوای کێوەکانی کوردستان . کەی کاتی هات چ بە بەڵێن و دیاری بێت چ بەزەبری کوتەك شێخە کوردەکان لە ژێر دەسەڵات و فەرمانڕەوایی تۆدا یەکدەخەم . پێویستە کوردستان سەرفرازو خۆشگوزەران بێت . بەلای منەوە ، هیچ شتێك هێندەی ئەوەم کەیفشاد ناکات کە لەتەکتا بووەستم و بەهەرچی شتێکی لە وزەوە توانامدا بێت کۆمەك و پشتیوانیت بکەم .)

گۆتفرید یۆهانز موللەر

کتێبی (لە ڕۆژهەلاتی گڕگرتودا)

ڕەمزی ، لەگەڵ ئەڵمانەکاندا لەسەر ئەوە ڕێك کەوتبوون کە دەوڵەتێك بۆ کورد بە پشتیوانی ئەڵمانیاوە دابمەزرێنن و لە بەرانبەری ئەو پشتیوانیەشدا نەوتی کوردستان ـ لە کەرکوك و مووسڵ ـ بەشێوەیەکی کاتی بکەوێتە ژێر دەستی ئەڵمانیا کە ئەوکاتە بەهۆی کەمبوونی سووتەمەنی لەبەرەی شەڕی دژ بە ڕووسیادا پەکی کەوتبوو .

موللەری خاوەنی ئەم نەخشەیە ، لەکتێبەکەیدا کە (بەیادی ڕەمزییەوە)ی نووسیووە دەڵی:(ئێمە وەك داگیرکەر و چەوسێنەرەوە نەدەهاتین بگرە وەك دۆست و ڕێ نیشاندەر. لە هەمووی گرنگتر ئەوەبوو ئێمە دوای بە ئامانج

گەیشتنمان جارێکی تر دەڕۆیشتینەوە، بەڵام ناوبانگ و پێوەندیی پتەومان لە دوای خۆمانەوە بەجێ دەهێشت.)

نیشتمانی کورد ، وڵاتێکی دابەش دابەشەو چووەتەوە سەر کۆمەڵێ وڵاتی تر ، بۆیە بۆ دروستکردنی بزووتنەوەیەکی سەرتاسەری و رزگارکردنی کوردستان لە چنگی بێگانە دەبوو کورد پشت بەهێزێکی گەورە ببەستن . ئینگلیز داگیرکەر بوو نەدەکرا پشت بە داگیرکەر ببەسترێ . ئەمریکا دوور بوو . رووسیای کۆمۆنیست (هەروەکو موللەر دەڵێ) جێی متمانە نەبوو . هەروەهاش ناکرێ کورد چاوەنۆڕی ئەوە بن یارمەتیان لە دراوسێیانی خۆیانەوە بۆبێت و دەسباریان لەگەڵ بگیرێ ، لەبەر ئەوەی ئەو دراوسێیانە چاویان لەنەوتی کوردستانەو حەزدەکەن گەلی کورد هەر دیل و پاشکەوتە بێ .

هەڵبژاردنی ئەڵمانیا - بەدەر لە هەموو وڵاتانی تری ئەوروپا - لەلایەن کوردەوە بۆ ئەوەی متمانەی خۆیانی بدەنێ و لەکاری سەختی رزگارکردنی نیشتمانەکەیاندا پشتی پێ ببەستن - وەك موللەر دەڵێ - کارێکی ژیرانە بوو . (ڕەمزی) ئەندامێکی کارامەی (هیوا) بوو و وەك دەردەکەوێ لەگەڵ بەهێزەکانی ئەو پارتییەدا سەری پێوەندیی هەبووە. لە یادنامەیەکی بەرباخەڵی ساڵی (1942)ی(ڕەمزی)دا - واتە ئەوکاتەی لە بێرووت دەیخوێند ، ناوو مانگانەی پارتایەتیی کۆمەڵێ لە ئەندامانی (هیوا) هاتوونەتە نووسین . هەروەها (ڕەمزی) لە هەمان ئەو کاتەی خوێندنی بێرووتدا دۆستی نزیکی (کامەران بەدرخان) و (نوورەدین زازا) و چەندین کوردی بەناوبانگی تر بووە . وێڕای ئەمانەش (موللەر) خۆی چەند ساڵێك پێش شەڕی دووەم چووەتە بەغداو لەوێدا دانیشتووەو , شێخی مەزن متمانەی پێ کردووە . لەگەڵیدا دانیشتووەو ،شێخی مەزن متمانەی پێ کردووە . (بەهەمەحاڵ) وەك مامۆستا مەسعوود محەمەد دەڵێ (میللەتان کە لەمەیدانی مافی نەتەوایەتی خۆیاندا دەکۆشن دەبێ تاکە پێوانەی بەرژەوەندی بێ گەردی خۆیان بکەنە عەیارەی نرخاندنی هەڵوەستیان .) .

کردەوەی مامۆت ـ ئەو کردەوەیەی ڕەمزی و سێ هاوەڵە ئەڵمانەکەی بە پێ هاتن بۆ کوردستان ، جگە لەوەی کە هەر بەرێگاوە ئاوزینگی داو بە مردوویی لەدایك بوو ، هەروەها هەڵێکی تریشی لە کیسی کورد چواند. موللەر لە کتێبەکەیدا باسی ئەوە دەکات چۆن ئەگەر چەند کەسێك لە ئەڵمانیا ناپاکیان لە بەرانبەر کردەوەکەدا نەکردایە و بە ئینگلیزیان نەفرۆشتایەو ، ئەو نێردە نهێنیە لە شوێنی مەبەست بهاتنایەتە سەر زەوی ئەوا رێکەوتی راپەرینی (مەلا مستەفا بارزان)یان دەکرد ئەو راپەرینە هەمان ئەو شتە بوو کە ئەڵمانیا دەیویست رووبداو ، دەسبەجێ لەژێر رابەرایەتی موللەر وڕەمزی دا بەدەزگای بێتەل پێوەندی بە بنکەوە (لە ئەڵمانیادا) دەکراو سەربازی ئەڵمان بەلێشاو لەفڕۆکەوە خۆیان بە چەتر هەڵدەدایە سەرزەوی و دەگەیشتە فریای راپەرینی کورد . موللەر دەڵێ چاوەنۆری ئەوە دەکرا ئاگری راپەرین نەك تەنیا کوردستان بگرە سەرتاپای رۆژهەلاتی ناوەڕاست بگرێتەوەو ، هێزی ئینگلیزی رابماڵێ .

کردەوەی مامۆت(MAMMOTH) وەك بەناوەکەیەوە دیارە کردەوەیەکی گەورەو جێ چاو بووە . وشەی مامۆت لە ئینگلیزیدا بەواتای جۆرە فیلیمێکی لەناوچوەو لەزمانی کوردیدا (فیلەتەن) بۆ هەمان مەبەست دەوترێ . لەوانەبوو ساڵی 1943 لە سۆنگەی سەرکەوتنی کردەوەی (مامۆت)ەوە گەلی کورد هەر هیچ نەبا پێی بنایەتە سەردەمێکی تری مێژووەوەو ، ڕەنگە چارەنووسی ئەڵمانیاش لەشەڕدا بەبارتێکی تر بکەوتایەتەوە . کێ دەڵێ !

ڕەمزی و موللەر لە هاوینی 1943 لە ئەڵمانیادا پێش ئەوەی بەرەو کوردستان بفڕن ، دەبوو هەریەکەیان سوێندی دڵسۆزی بۆ ئەم کردەوەیەو ناپاکی لەگەڵ نەکردنی بۆ ئەویتر بخوا . بەرزترین سوێند لە کارێکی گەورەی نیشتمانیدا سوێندە بە ئاڵای وڵات . واتە سوێند بە ئاڵای ئەڵمانیاو ئاڵای کوردستان . بەڵام کوا خۆ کوردستان تا ئەوکاتە ئاڵای نەبوو !دەسبەجێ ئاڵایەك بۆ کوردستان دروست دەکەن . لەچەند دانیشتنێکی زستانی (1990–1991)دا خوالێخۆشبوو کاك (سوعاد)ی برابچووکی (ڕەمزی) بەسەرهاتی سوێند خواردنی

(ڕەمـزی) بـەو ئاڵـای کوردسـتانەی بـۆ دەگێڕامەوەـ دیـارە ئـەویش لـە زمـانی (ڕەمزی)یەوەی بیستبوو ـ هەروەها دەیشی گوت (ڕەمزی و ئەڵمانەکان کاتێ هاتن بۆ هەولێر هەندێ وێنەی ئـەم ئاڵایـەیان لـە شـێوەی بـاجی بـچووکی سـەر سـینگ لەگەڵ خۆیاندا هێنا بوو) .

نەمدەتوانی لە بەسەر هاتی ئەو ئاڵایە دڵنیابم . هیچ بەڵگەیەکی زیندوو لەبەر دەستدا نەبوو . ئەو بنووسانەی لەبابەت ئاڵای کوردستانەوە دواون (ولیام ئیگلتن ، دکتۆر عەبدوالرەحمان قاسملو ، عەلائەدین سەجادی ، مەحموود مـەلا عیـزەت) کەسـیان بەسـەر چـاوەی راسـتی پەیـدا بوونەکـەی نەکـەوتوون و نـەیانزانیووە رەنگەکانی ئەم ئاڵایە بۆ یەکەم جار بیری ئێوە چەکەرەیان کردووە یان دەسـتی کێ بووە ڕەنگاندوویەتی . تەنیا ئەوەنەبێ کە ولیـام ئیگلتنـی کـوڕ لـە کتێبەکـەی (کۆماری مەهاباد)دا دەڵێ : (کۆمەڵە ، بەهاوکاری لەگەڵ هاوپەیمانەکانی عێراقـدا ئاڵایەکی نەتەوەیی لە ئایـاری 1944 دا دەرکـرد . ئاڵایـەکی سـێ ڕەنگـی بـوو : لەسەرەوە سۆر ،پاشان سپی و لەژێرەوەش کەسـك . لـە پێنـاو گەیـشتن بـەمافی ئۆتۆنۆمی چی لەوە ئاسانترە ئاڵای ئێران بەرەواژ بکەیتەوەو هـەڵاوگێڕی بکـەی ؟ بەڵام لەبارەی دروشمی نەتەوەی کوردەوە ئەوا وێنـەی هـەتاوێکیان دروسـت کـرد کەلەمدیوو و لەودیوویەتەوە دوو گوڵە گەنم و لە پشتیەوە چیاو قەلەمێك هەبوون.)

***

تێڕامانی هەموو سەرچاوەکانی تریش ئەوە بوو کە بیری ڕەنگ ڕشـتنی ئاڵـای کوردستان لە هەڵگێرانەوەی ئاڵای ئەوکاتەی ئێرانەوە هاتبوو . ئەم تێڕامانـە هـیچ دڵخۆشییەکی نەدەداو ، هەستی مرۆڤ بۆ (زەلیلی)ی بیری کورد دەخـزا، تەنانـەت لە دانانی ئاڵایەکی سەربەخۆی نەتەوەییشدا .

خواو ڕاستان ، لەم ڕۆژانەدا نامەیەك لە موللەرەوە بۆ یەکێ لـەکوڕانی بنەماڵـەی (ڕەمـزی نـافیع ڕەشـید) هـاتووەو ، زانیارییـەکی گرنگـی تایبـەت بـەم ئاڵایـەی کوردستانی تێدایە .

بۆ بەرچاوی ڕوونی دەق

بەڕێز ....

هیوادارم خوای گەورە ئاشتی و سەربەخۆیی بدا بەگەلی کورد . سوپاسی نامەکەی (1999/11/1) تان دەکەم . وادیارە ئێوە لەبنەماڵەی ڕەمزی هاوڕێ و دۆستی من ـ ن کەژیانی خۆی کرد بە کاووکەردونی کوردستانی نیشتمانتان.

.ئێستا ، لەسەرتاسەری دنیادا دەرفەتی کرانەوەی زیندانەکان دێتە بەرچاومان و ، منیش هیوادارم وڵاتی کوردستانی خۆشەویستم لە پاشەڕۆژێکی نزیکدا سەرفراز ببێ .

چەند هەفتەیەك لەمەو پێش لە(بەرلین) بووم و . خۆپیشاندانێکی لاوانی کوردم بینی ، ئاڵای کوردستانیان هەڵدابوو : کەسك ، سپی ، سوورو لەناوندیشدا هەتاوێکی تیشکدار . سەرسام بووم لەبەر ئەوەی هەمان ئەو ئاڵایە لەلایەن منەوە دروست کرابوو پێش ئەوەی لەگەڵ دوو هاوەڵەکەمدا بەرەو کوردستان سوار بین و یاریدەی گەلی کورد بدەین بۆ ئەوەی سەربەخۆ ببێ . خۆتان دەزانن ئێمە کارەکەمان پێ بەئەنجام نەگەیشت بەڵام ئێستاش هەست بەگەرمی دڵم دەکەم لەبەرانبەری یارمەتیدانم . چاوەنۆڕی نامەی داهاتووتانم .

دڵسۆزتان

گۆتفرید موللەر

1991/11/12

ئەم هەواڵە کتوپڕە لە میوللەرەوە مایەی دڵشادی بوو. لە لایەکەوە هەلێك هەڵکەوت بۆ ئەوەی تەپ و تۆزێکی تری لە بیر چوونەوەی ڕۆژگار لە شان و شەپێلکی (قوربانییە زلەکەی هەولێر)دا بتەکێنرێ و ،لەلایەکی تریشەوە لە سۆراغی دۆزینەوەی مێژووی پەیدابوونی ئاڵای کوردستاندا بگەینە بنەکانە و سەرچاوەیەکی ڕاستگۆ .وەك بینیمان ، موللەر لە نامەکەیدا دەڵێ : (ئەو ئاڵایە لەلایەن منەوە دروستکرا بوو) ، بەڵام ئایا ئەو پیاوەی کە موللەر لە کتێبەکەیدا هێندە بە شان و باهۆی بە وێڵی و ژیرییەکەیدا هەڵدەڵێ ، دەشێ ئەو پیاوە هیچ دەستێکی لە دروستکردنی ئاڵای نیشتمانەکەیدا نەبووبێ ؟ باش بوو دەفتەری یاداشتەکەی رەمزی بە فریا گەیشت و کلیلی کردنەوەی ئەم پرسیارەی داینە دەست . لەو دەفتەرەدا (سکێچ)ێکی دیاریکردنی ڕەنگەکانی ئاڵای کوردستان بە دەستی ڕەمزی کێشراوە . دەفتەرەکە مێژووی ساڵی (1942)ی پێوەیە واتە ساڵێك پێش ئەوەی رەمزی و موللەر بە یەکتر بگەن . بەڵام دیارە پیرە تەمەنی و کۆنبوونی مێژووی ڕووداوێك گەلێ شت لە بیری پیاو دەبەنەوە ، ئەگینا موللەر لە نامەکەیدا رۆڵی (رەمزی)ی لە دروستکردنی ئاڵایەکەدا فەرامۆش نەدەکرد و ،ئاماژەیەکی هەر پێ دەکرد .

وێ دەچێ بەر لەو مێژووەش، رەمزی بە تەنیا یان لەگەڵ کەسانی تردا بیری لە دانانی ئاڵایەك بۆ کوردستان کردبێتەوە . رەمزی لە یەکەمین دیمانەی خۆی لەگەڵ موللەردا دەڵێ : ((من و ئامۆزایەکم (مەبەستی لە خورشید نورەددینە) چەند ساڵێك (دیارە ساڵانی 1937–1938 بووە) لە بەغدا پێکەوە بووین و گەلێ جاریش نەخشەمان بۆ ئازادی کوردستان دەکێشا)) .

موللەر کاتێ لە هاوینی 1943 دا لەگەڵ رەمزیو دوو هاوەڵە ئەڵمانیەکەیدا دێ بۆ هەولێر چاوی بەم خورشید نورەدینە دەکەوێ ، لێوەشاوەیی و پیاوەتی ئەم کوردەی دەچێتە دڵەوە ، بۆیە ساڵی 1959 لە کتێبە کەیدا کە یەکەمجار بە زمانی ئەڵمەانی بڵاو کردۆتەوەو دەنووسێ و دەڵێ ((ئەو کەسەی دەرفەتی

دیمانەی کوردێکی ڕەسەنی لەم شێوەیەی بۆ هەڵدەکەوێ ، ناتوانێ خۆی لە هەستی بەهێزی خۆشەویستی لە بەرانبەر ئەو گەلە و وڵاتەکەیاندا ببوێرێ .کورد ، گەلێکی بەرچاو روون و ژین و وریا . وزیەکی بەرزەوت نەکراوی لە بڕان نەهاتوویان هەیە . مرۆڤڤگەلێکی هێشتا لە رێ و رەچەلەکیان ، لە گوندیان ، لە دابو نەریتیان نەشۆراون . هەر کوردێك تۆ دەیگری ڕەسەن زادەیەکە شیری دایکی خۆی مژتووە.)) .

پەراوێز

* گوتفریرید یوهانز موللەر ، لە ڕۆژهەڵاتی گڕگرتوودا – نێردەی پڕ مەترسی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست . دەستنووس ، ل40 .

ئەم کتێبە لە ساڵی 1988 کراوە بە کوردی و د. مارف خەزنەدار پێشەکی بۆ نووسیوە ، بەڵام بە هۆی بێ دەرامەتییەوە هێشتا دەستنووسە و دەرفەتی چاپ بوونی بۆ نەکراوە ، ئەوە نەبێ دوو بەشی بچووکی لە گۆڤاری کاروان، ژمارە 89–90 بڵاو بۆتەوە .

** لە وتارێکی مەسعوود محەمەد بە ناوی (ڕەمزی نافیع ڕەشید – قوربانییە زلەکەی هەولێر) . گۆڤاری کاروان ، ژمارە 33.

*** ویلیەم ئیگلتنی کوڕ ، کۆماری مەهاباد ، گۆڕینی بۆ عەرەبی جەرجیس فەتحوللا ، ل 76–77 .

* ئەم وتارە لە ڕۆژنامەی ئاڵای ئازادی ،ژمارە 21 ، 1992/4/26، لاپەڕە (5–6) بڵاوکراوەتەوە .

لە ڕاستەوە بۆ چەپ: قادر(قالە خەڵکی سلێمانییە) ، ڕەمزی، کامەران
بەدرخان، نورەدین زازا، محەمەد ئەرمەغانی .

گۆتفرید یۆهانز میوولەر
میوانێکی ئازیز لە کوردستاندا

ئا/ بەدران ئەحمەد حەبیب *

* دڵسۆزی بەدڵسۆزی
* ئێستا هاتووم بۆ ئەوەی بەڵێنی پەنجا ساڵ لەمەوپێش بەجێ بێنم .
* ئامانجی من لە ژیاندا ئەوەیە کوردستان بە سەرفرازی ببینم .
* ئەرکی کوردستان ئەوەیە رووناکی بدا بەدەرەوی خۆی .

میوولەر مرۆڤێکی ئاشتی پەرست و چاکە ویست و خێرمەندو دۆستێکی دێرینی گەلی کوردە . ئەمە سێیەمین جارە لە ماوەی (78) ساڵی تەمەنیدا پێ دەنێتە سەر خاکی کوردستانەوە . جاری یەکەم بۆ (ناسینی) ، جاری دووەم بۆ (رزگارکردنی) ، جاری سێیەم بۆ (ئاوەدانکردنەوەی).
نیوەڕۆی 5/28 بۆ پێشوازی لە میوولەر بانگهێشت کرام ، بنەماڵەی (ڕەمزی نافیع ڕەشید) ئەم پێشوازییان ئامادەکردبوو ، دوای دانیشتن میوولەر رووی دەمی لە دانیشتوان کردو گوتی :

ئازیزانم ...... ئەمرۆ رۆژێکی زۆر خۆشە بۆ من، هەروەها رۆژێکی دژواریشە ، بگرە دژوارترین رۆژە لە ژیانی مندا، ئەمەش سەبارەت بەوەی ئەرکێکی ئەوتۆ سەختم لە ئەستۆدایە کە زۆر ئاستەنگە مرۆڤ بتوانێ هەمووی راپەڕێنێ . ئەرکی سەرشانی من ئەرکێکی جمکانەیە کەرتی یەکەمی ئەم ئەرکە ئەوەیە من لە کۆتایی ژیانمدا شتێکم پێشکەش کردبێ کە شایان بێ بە مرۆڤ . ئەرکی دووەمیشم بەجێ هێنانی ئەو بەڵێنەیە کە پێش پەنجا ساڵ بە دۆستێکی خۆمم دابوو ،ئەو دۆستەم دۆستێکی زۆر چاك بوو، زۆرم خۆشدەویست ناوی چی بوو ؟ ڕەمزی .... من

تێڕامانێکم لە بارەی کوردستانەوە هەبوو ، دەربارەی ئەو تێڕامانەی خۆم لەگەڵ (ڕەمزی)ی دۆستم ئاخاوتم . هەمیشە پێم دەگوت کوردستان ئەرکێکی مێژوویی گەورەی هەیەو دەبێ بەجێی بێنی .

ڕەمزی گوتی"منیش هەمان تێڕامانم هەیە و ژیانی خۆم بۆ ئەم مەبەستە تەرخان دەکەم ."پێم گوت" منیش ئامادەم."

ئەو وڵاتەی ئێستا من تیایدام ئەرکێکی گەورەی لە پێشدایە ،ئەرکەکەش ئەوەیە ڕووناکی بدا بە دەرەوەی خۆی .ڕووناکیدان کارێکی ئاسان نییە، دەبێ مرۆڤ ڕووناکی بۆ خۆی هەبێ بۆ ئەوەی بتوانێ ڕووناکی بدا بە خەڵکی تر . بۆیە ئاشتیمان پێویستە تاوەکو ئەم ڕووناکییە پڕشنگبدا. یا دەبێ ئاشتیمان هەبێ یا دەبێ ڕووناکییەکە بکوژێتەوە.

حەز دەکەم من ئەو ئەرکە بەجێ بێنم . ئەم ئەرکە هەمیشە لەبەرچاوی مندایە . ڕێکخراوێکم هەیە بە ناوی(سالم) ،سالم واتا ئاشتی.زۆر کەس لەم ڕێکخراوە کۆبۆتەوەو هەمان ڕێگای ئاشتییان گرتۆتە بەر. ئەمانە بەسەرتاسەری دنیا گەڕاون و لە هەر شوێنێ بۆیان هەڵکەوتبێ بنکەیەکی ئاشتیان دامەزراندووە .بەتایبەتی لە ئەفریقیاداگوندی گەورە گەورەیان دروست کردووە .ئەوا بۆ بیست ساڵ دەچێ (گێرهارت لیپفرت)لەگەڵ من کار دەکا. لە دامەزرادنی (سالم)ەوە تا ئەمڕۆ زۆر شت فێر بووین .فێربووین چۆن ئاشتی دابمەزرێنین تێ گەیشتین مرۆڤ چۆن ئاشتی دروست دەکا .

ئێستاش هاتوینەتە ئێرە بۆئەوەی لەگەڵ ئێوەدا هاریکاری بکەین و ئاشتی لەم وڵاتە دابمەزرێنین. پێویستە ئەمە جێ بەجێببێ .ئێمە بەکردەوە یارمەتیتان دەدەین.ناتوانین زۆری لەسەر بدوێین. دەتوانین بەکردەوە ئیسپاتی بکەین، ئەمەش لە ڕێگای چەند نموونەیەك. هیوادارم خوای گەورە یارمەتیمان بدا . دوای ئەوە ئەندازیار (ش. نوورەدین) وتەیەکی کورتی (بە زمانی ئەڵمانی) خوێندەوەو گوتی: " بەناوی خانەوادەی (ڕەشید) واتا بەناوی بنەماڵەی (ڕەمزی)یەوە بە خێرهاتنتان دەکەین و ئومێدەوارین کاتێکی خۆشمان لە نێواندا ببەنە سەر . بەڵێ

مستەر میوولەر (دڵسۆزی بە دڵسۆزی) ئەمە ئەو گوتەیە بوو کە ئێوە ڕۆژێ لە ڕۆژان بە (ڕەمزی)تان گووت . ها بەم شێوەیەوەو لەدوای ساڵانێکی زۆر بەڵێنتان هێنایەجێ و ، ئەوا ئەمڕۆ بەزارو بە کردەوە لەگەڵ ئێمەدان لە ڕێگای رزگاری و ئاواکردنی کوردستاندا . بەڵێ مستەر میوولەر (کەس نەڵێ کورد مردووە) کورد هێشتا ماون ، هەروەها بۆ دوارۆژیش لە پێناو پشکداری لە دامەزراندنی ژیاری مرۆڤایەتیدا هەر دەژین .

شتێکی سەیرو بەڕێکەوت نییە لەیەك کاتدا هەتاوی سەرفرازی گزنگی خۆی بۆ سەر ئەڵمانیاو کوردستان باوێ . گەلێ شت هەن لە نێوان گەلی ئێمە و ئێوەدا هاوبەش و ناوکۆن . دووبارە بەخێر هاتنتان دەکەینەوە .))

* *

هەرچەندە ئاپۆرەیی دانیشتنەکە ڕێگای وتوێژو پرسیارو وەڵامی گرتبوو، بەڵام دەرفەتێکمان بەهەڵ زانی و دەربارەی سەربردەی ئاڵای کوردستان پرسیارمان لە (میوولەر) کرد ، گووتی : ((پێش ئەوەی بەرەو کوردستان بفڕین گوتم ڕەمزی ئەوا کوردستان سەرفراز دەبێ ، وڵاتی سەرفراز پێویستە ئاڵای خۆی هەبێ . گووتی (راستە ، با وێنەی ئاڵایەك بکێشین .) . ڕەمزی سێ ڕەنگی بۆ ئاڵای کوردستان دیاری کرد ، لە سەرەوە سوور و لەناوەڕاست سپی و لە ژێرەوەش کەسك . گوتم ڕەمزی دەبێ شتێك لەم ئاڵایەدا هەبێ و نیشانەبێ بۆ کوردستان . گوتم (چ نیشانەیەك ؟) گوتم وێنەی هەتاوێکی تیشکن . ڕەمزی گوتی (ئەمە چۆن دەکرێ ؟) . بە ژنەکەم گوت بچێ بۆ بازێڕو پارچەیەکی زێڕینمان بۆ بێنێ ، ئەوەبوو هێنای و منیش بەدەستی خۆم هەتاوێکی تیشکدارم بۆ کوردستان چێ کرد .)) .

پرسیمان : ! ! مستەر میوولەر ئەم ڕەنگانە چ واتایەکیان هەبوو ؟ گوتی : ((هیچ ! ئەمانە ڕەنگی ساوێن و پاکن . سووری ساف . سەوزی ساف . ڕەنگی لێل و تاریکمان هەڵنەبژارد .))

* *

میوولەر ، پێش ئەوەی بڕوا گوتی :

ئامانجی من لە ژیاندا ئەوەیە کوردستان بە سەرفرازی ببینم ، دەبێ کوردستان سەربەخۆ ببێ ، گەلی کورد بگا بە ئازادی ، پێویستە زۆر زوو ئەم مەبەستە بێننەدی . پێویستە لە پێناو هەموو یەکبوونی پارچەکانی وڵاتەکەتاندا تێ بکۆشن.

***ئەم وتارە لە ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)، ژمارە (26)،1992/6/7 ، لە لاپەڕە (5–6) بڵاوکراوەتەوە .**

نافیع ئاغا باوکی ڕەمزی

له ڕۆژهەڵاتی گڕگرتوودا
نێردەیەکی سامناك بۆ ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست 1943

دوکتۆر مارف خەزنەدار *

مرۆڤی مەرد و نەبەرد

سڤاستیکاو تاریکی و جەنگ

له سەرەتای جەنگی دووەمی گێتیەوە ئەڵمان سستی بە خۆیەوە نەدی و لە سەرکەوتندا بوو ، نازی لە لووتکەی بەرزی و لە خۆباییندا بوو ، مەستی ئەو دووا رۆژە بوو کە بە خەیاڵ هەموو نیشتمان و نەتەوەکانی سەر زەوی یەك خست بوو و کرد بووی بەیەك وڵات ویەك نەتەوەو نەژادی جەرمانی ئەو دەوڵەتە گێتیەی بەرێوە دەبرد . لە ساڵانی سەرەتای جەنگ دا سڤاستیکای ئەڵمانیای فاشیست تەنیا دروشمی دەوڵەتی نازی نەبوو ، بەڵکو بووە نیشانەی زۆرداری لە لای هەموو مرۆڤایەتی ووشیارەوە بوو بە بەڵگەی زوڵم و کارەسات و تاوان ، بوو بە ڕەمزی بێ بەزەیی و نامەردی ، بوو بە وێنەی هێزی تاریکی .

لە کۆتایی ساڵی 1942 ، لەو ماوەیەدا وێنەی مەترسی شکانی ئەڵمانیای نازی و پارچە بوونی لە پێش چاوی‌دا وەك ڕەنگدانەوەی ناڵەی سەرەکی دێوی ڕەش لە گۆمی شڵەقاو دا وابوو ، بەڵام ئەڵمان کۆڵی نەدەداو سوور بوو لە سەر بەردەوامی جەنگ . کەم بوونی سووتەمەنی بە تایبەتی نەوت (پیترۆل) ، بووە هۆی ئەوەی لقێکی بچوکی خەفیەتی بیر لە دانانی کردەوەکیەك بکاتەوە بە ناوی ((کردەوەی مامۆت)) بۆ ئەوەی ئەڵمانەکان بتوانن چاڵەکانی نەوتی کەرکوك و موسڵ بخەنە ژێر دەسەڵاتی خۆیانەوە . بێ گومان دەبوو ئەم کارە بە یارمەتی کورد بگات ئەنجام ، کە کوردیش بیکا دەبوو پاداشتی بدرێتێ لەو دەوڵەتە گێتی‌یەی کە لە

کۆتایی جەنگدا ئەڵمان دروستی دەکرد ! بەڵام لای ئێمە و لای ئەوان ، لە وڵات و هەندەران چی باس بوو ؟

لای ئێمە چی باس بوو

لە پاش جەنگی یەکەمی گێتییەوە ، بەتایبەتی لە کوردستانی عێراقدا سێ رێرەو و بیروباوەری سیاسی و ئیدیۆبۆجی لە ناوەوە بوو ، بە زۆری رووکەش بوو لە ناخی تێگەیشتنەوە هەڵنەقولا بوو .

1/ ئەوانەی سەر بەئینگلیز بوون و زۆربەشیان پێوەندییان پێیانەوە هەبوو .

2/ ئەوانەی خۆیان بە لایەنگری ئەڵمان دەزانی و شانازییان بەوە دەکرد کەنازیان پێ بڵێن ، بەڵام هیچ پەیوەندی یێکیشیان بە ئەمانەوە نەبوو .

3/ئەوانەی تورکچیەتی یان دەکرد ، ئەمانە بوو بوون بە دوو بەشەوە ، بەشێکیان بۆ دەسەلاتی عوسمانی دەگریان و دەیان لاواندەوە ، بەشەکەی تریان خۆیان سەر بە تورکیای مستەفا کەمالّ و لاتینی دەزانێ ، لە رووی بیروباوەڕی ئیدیۆلۆجیشەوە ئەمانە مەیلیان زیاتر بۆ نازی هەبوو ، چونکە عوسمانی و تورکی پاش عوسمانیش لەگەڵ ئینگلیزا رێك نەبوون .

هەموو ئەو خەڵكانەش تورکچیەکان نەبێ واتە سەر بەئینگلیز و لاینگری ئەڵمان بیرڕایان هەرچی بووبێ لە چوارچێوەی ((کوردایەتی)) نەچووبوونە دەرەوە .هەموو شتێك بە لای ئەوانەوە دەبوو لە پێناوی چاکەی کورد بێ . بێ گومان پارتی هیوا قاووغێکی پڕ بەپێستی بوو بۆ پاراستنی ئەم ڕێڕەو و ئیدیۆلۆجی یەتانە لە ناو ڕێزەکانیدا یەکێتی ی ئیدۆلۆجی لەناو ئەندامانی پارتی هیوا نەبوو . ڕەنگە ئەمەیان بە خەوش بۆ دابنێ ، جگە لەمە خەوشێکی تریشیان بۆ دۆزیوەتەوە ، بەوەی کە دەڵێن پارتی یێکی بۆ رجوازی بوو .

نە یەکەم و نە دووەم هیچ یەکێکیان خەوش نین . یەکێتی ئیدۆلۆجی نەتەوایەتی تێدا هەبوو ، بەڵام هەستێ ئیدۆلۆجی ی چینایەتی تێدا نەبوو .

هەرچی بۆرجوازیشە هەمیشە خراپ نیە ، هەمیشە دوواکەوتوو نیە پێویستێکی مێژوویی ئاڵای کوردایەتی دایە دەستی و لاوی خوێندەواری کوردی لە دەوری

خۆی کۆکردەوەو فێری نیشتمانپەروەری کردن و ڕێگەی خۆش کرد بۆ پەیدا بوونی ڕێکخراو پارتی تر لە کۆمەڵی کوردەواریدا لە دووا سالآنی جەنگ و پاش جەنگ . ئەوانەی ڕۆژێ لە ڕۆژان لە پارتی هیوا بووین جێگەی ڕێزگرتنن .

لای ئەوان چی باس بوو

لە ئەوروپا سێ بیروڕا و ئیدیۆلۆجیەتی سەرەکی لە ناوەوە بوو ، ئەمانە بوو بوون بە هێز و لە دەسەلاتی دەولەت دا ڕەنگیان دابووەوە :

1/ دەولەتە بورجوازی یە دیموکراتی یە لیبرالی یە پێشکەوتووەکانی ئەوروپای ناوەڕاست و رۆژئاوا (بەریتانیا ، فرەنسا) لەگەڵ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا .

2/ دەولەتە بۆرجوازی یە نازی ـ فاشستە میلیتاری یەکانی ئەوروپای ناوەڕاست و خوواروو (ئەڵمانیا . ئیتالیا ..)

3/ دەولەتی سۆسیالیستی سۆڤیەت کە لە سەر بنچینەی مارکیسیزم دروست بوو بوو و باوەڕی بە مۆمۆنیزم هەبوو .

ئەم ئیدیۆلۆجی یەتانە بوو . بوونە هۆی بگرەوبەردە و خەبات و زۆرانبازی و چوونە مەیدان بە شێوەیێکی گەلێك تیژ لە نێوان ڕێڕەوەکانی ((دیموکراتی ـ لیبیرالی))و ((نازی ـ فاشیزم)) و ((مارکیسیزم ـ کۆمۆنێزم)) ئەم دیاردەیە دەبوو بە جەنگ ئەنجام پێ بدرێ ، بە تایبەتی بە بیرو باوەڕی ئەڵمانیای فاشستی ، هەوری ڕەش لە و ڕۆژەوە باڵی بە سەر هەموو ئەڵمانیادا کێشا ، کە هیتلەر دەسەلاتی گرتە دەست و بوو بەکەنسلەر (موستەشار) (1923) ، ئینجا لە پاش مردنی هیند نبورگ بوو بە دیکتاتۆر (1924) . هیتلەر رژێمێکی میلیتاری ـ فاشستی (عەسکەریتاری ، تۆتالیتاری) بەناوی سڤیلیزاسیۆنی نەژادی جەرمەنی دامەزراند بە هیوای ئەوەی هەموو گێتی داگیربکا .

بەرنامەو پلانەکانی بۆ ئەم ئامانجە پتەو ژیرانە بوو ، ڕاوێژکەرەکانی شارەزا و بلیمەت بوون ، لە سەرەتادا توانی هەندێ کەس بخەڵەتێنێ بە تایبەتی دوژمنی هەرە گەورەی رووسی سۆسیالیست . بۆ ئەم ئامانجە پەیمانی لەگەڵدا بەست بۆ ئەوەی دوژمنە بچووکەکەی (دەولەتە پێشکەوتووە بۆرجوازی یەکانی ڕۆژئاوای

ئەوروپا) لە پێشانا لە ناو ببا ،ئینجا بگەڕێتەوە سەر دوژمنە گەورەکە : نوێنەری کۆمۆنیزم (یەکێتی سۆڤیەت) .

گورگیس کێشانێ

جموجۆڵی دیبلۆماسی ، سیاسی و کردەوەکانی ئەڵمان بە تایبەتی لە ساڵی 1939 بۆنی جەنگیان لێ دەهات ، هەموو شتێك ئاواز و دەنگی جەنگ بوو . پێش ئەوەی بە ڕەسمی جاڕی جەنگ بدرێ (1ی ئەیلولی 1939) لەلایەن ئەڵمانەوە ، ڕووداوە هەرە گرنگەکانی پێش جەنگ گەڵێ شتی نهێنیمان بۆ ڕوون دەکەنەوە .

* لە 15 ی مارت هیتلەر چیکۆسلۆڤاکیای داگیر کرد .
* لە 7 ی نیسان مۆسۆلینی ئەڵبانیای داگیر کرد .
*لە 12 ی مایس پەیمانێك لە نێوان بەریتانیا و تورکیا بەسترا
* لە 22 ی مایس پەیمانێکی عەسکەری لە نێوان ئەڵمانیا وئیتالیا بەسترا(هیتلەر- مۆسۆلینی).
* لە 22 ی ئاغستۆس پەیمانێك لە نێوان ئەڵمانیاو سۆڤیەت بەسترا (هیتلەر ـ ستالین).

لە پاش مۆر کردنی پەیمانی ئەڵەمان و سۆڤیەت بە 10 رۆژ جەنگ دەستی پێ کرد بە هێرشی هیتلەر بۆ سەر پۆلۆنیا : لە پاش دوو رۆژ (3ی ئەیلولی 1939) بەریتانیا و فرنسا جاڕی جەنگیاندا لە دژی ئەڵمانیا .

بەم جۆرە جەنگ کەوتە نێوان بەرەی دیکتاتۆری ـ فاشیزم و بەرەی لیبرالی ، دیموکراتی ، بۆرجوزای ، بێگومان بەرەی سۆڤیەتی مارکسی ، سۆسیالیستخۆشی خۆشی بوو ، سەیری جەنگی نێوان هەردوو دوژمنی دەکرد ! ئاگرە سوورە لە خۆم دوورە !

بەڵام ئاخۆ دەبێ لەو ڕۆژەدا ئەم بەرەیە بیریان نەکردبێتەوە کە ئەوان دوژمنی ڕاستەقینەی هیتلەرن ؟! چارنی یە دەبێ ئەوانیش بەرکەون ، چونکە هەر لەبێ دا جەنگەکە بۆ لەناوبردنی ئەوان پێش خەڵکی تر دامەزرێنرا بوو . وا بوو هێشتا دوو ساڵ بە سەر جەنگدا تێپەڕی نەکردبوو هیتلەر ((کردەوەی

باربارۆس))ی خستە کارو لە 22ی حوزەیرانی 1941 هێرشی بردە سەر ڕووسیاو هەموو وڵاتی سۆڤیەت.

یەك دیاردە ، ناوی زۆر

جەنگی دووەمی گێتی ، جەنگە ئەمپریالیستی ، جەنگی نیشتمانی مەزن ، جەنگی رزگارکردنی مرۆڤایەتی . ئەمانە هەموویان ناوی جەنگەکە بوون ، هەر یەکەیان لە دەستە و دایەرەیێکەوە دەنگ و ئاوازیان بڵاو دەبووەوە .

سۆڤیەتەکان ((جەنگی ئەمپریالیستی))یان بە ((جەنگی دووەمی گێتی)) دەوت ، لەسەرەتای دەست پیێ کردنیەوە تا ڕۆژی هێرشی هیتلەر بۆ سەر خاك و نەتەوەکانیان ، ناویشی هەروا مایەوە لە ئەدەبیاتیان دا ، بەڵام پاش ((کردەوەی باربارۆس)) ناوی نرا ((جەنگی نیشتمانی مەزن)) (1941−1945). هەرچی ئەڵمانیای هیتلەریش بوو جەنگەکەی بە جەنگی ڕزگار کردنی مرۆڤایەتی لە قەلەم دەدا ، بە مانای ئەوەی جوگرافیا دەبێ بە ئەڵمانیا ، مرۆڤ بە ئەڵمان ، پایتەخت دەبێ بە بەرلین . بەڵام باش بوو ئەڵمانیا خۆی لەت کرا .

ئەنجامی جەنگ ئەوەی ئاشکرا کرد کە مرۆڤی ژیر دەیتوانی بیر لەوە بکاتە کە رۆژێ لە رۆژان ئینگلیز و ئەمەریکی و فرەنسی و ئەڵمان دەچنە ناو تۆسکۆوە ، چونکە سۆسیالیزم و کاپیتالیزمی لیبرالی دەتوانن پێکەوە هەڵبکەن و دەبێ پێکەوەش بژین ، بەڵام فاشیزم لەگەڵ هیچ یەکێکیان هەڵی نەدەکرد .

گۆتفرید یۆهانیس میوللەر

گۆتفرید یۆهانیس میوللەر ئەفسەرێکی ئەڵمان بوو ، هۆگری ئایین بوو ، باوەری گاووری دڵ و دەروونی داگیر کردبوو ، لەهەموو تەنگانەیەکدا دەستی پاڕانەوەی بەرز دەکردەوەو موناجاتی لەگەڵ خودادا دەکرد و یارمەتی ی لێ دەخواست . میوللەر نازی نەبوو ، بەڵام بۆ چاکەی ئەڵمانیا سڵی لە هیچ شتێك نە دەکردەوەو دەچووە ناو هەموو تەنگانەیێکەوە .

میوللەر لە پێش جەنگی دووەمەوە مەیلێکی زۆری بووە بۆ بینینی زەوی پیرۆزەکان (فەلەستین) و شارە ئەفسانەییەکە (بەغداد)و هەرێمە ڕەنگینەکان (کوردستان)، هەر بۆ ئەم ئامانجە کەهێشتا لاوێکی تازە پێ گەیشتوو بووە بە پایسکل گەشتی ئەوناوچە دڵگیرانەی کردبووە. لە پاش گەڕانەوەی بۆ نیشتمانی خۆی لە ساڵی 1937 کتێبێکی بە ئەڵمانی بەناوی ((خۆکوتانە ناو کوردستانی داخراو))ەوە بڵاو کردەوە .

میوللەر ناوچەکانی کوردستانی عێراق گەڕا بوو ، پێوەندی لەگەڵ گەورەی کورد شێخ مەحموود پەیدا کردبوو، خۆشەویستی دێرینی بەرانبەر بە کورد و لە نویکەوەناسینی کورد و وڵاتەکەیان ، ئەمە هەمووی بووە هۆی ئەوەی ببێتە پسپۆری ڕاوێژکەری مەسەلەی کورد لە لای دەسەلاتی ئەڵمان . بۆیە لە ماوەی جەنگی دووەم دا کرابووە بەڕێوەبەری یەکێ لە مەڵبەندی خەفیەیی ئەڵمان لە شاری ئەستەموولێ .

لە ساڵی 1942 کە ئەو مەڵبەندەی بەرێوە دەبرد لە ئەستەموولێ ، لە یەکێ لە گەڕانەوەو سەردانەکانی ئەڵمانیای ئەوەی زانی بوو کە کەمی سووتەمەنی (پیترۆڵ) تەنگوچەڵەمە بۆ سوپای ئەڵمانیا دروست دەکا ، لەبەرئەوە پێشنیاری بۆ فیلد مارشال کایتل فەرمانبەری سوپای ئەو سەردەمە و سەرۆکی گشتی هێزە چەکدارەکانی ئەڵمانیا کرد بوو کە هەوڵ بدرێ بیرەکانی نەوتی عێراق داگیر بکرێ و ئینگلیزی لێ دەربکرێ.

بۆ هێنانە دی ئەم ئامانجە پێویستی بە کوردێك دەبێ وەشاوە بێ بۆ ئەوەی ئەم ئاواتە لەگەڵ ئەودا بگەینێتە ئەنجام .

ڕەمزی نافیع ڕەشید

ڕەمزی نافیع ڕەشید لە ساڵی 1917 لە دایك بووە . لە كۆشی دایك و باوكێكی دەوڵەمەند و دەست ڕۆیشتوو وتێر پەروەردە كراوە .

قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە ، ئیتر لەبەر نەبوونی قوتابخانەی ئامادەیی لە هەولێر ڕووی کردۆتە کەرکووك و ساڵێکی خوێندنی لەوێ بردۆتە سەر لە بابەت هەڵس و کەوتی ڕەمزی لەو ماوەیەی کە لە کەرکوك بووە . هاوڕێ ی بەڕێزم دوکتۆر موکەرەم تالەبانی پێی ووتم : ((لە پێش حەرەکاتی ڕەشید عالی ڕەمزی لە کەرکوك نەمایەوەو دەرچوو . لە پاشانا کە لەگەڵ ئەڵمانەکانا ڕێك کەوت ، پارتی هیوا ئاگادری ئەو پێوەندی یە نەبوو ، چونکە ئەڵمانەکان بۆ مەبەستی دەست تێوەردان لە مەسەلەی کورد پێوەندی یان لەگەڵ پارتی هیوا نەبەستووە)) .

لەکەرکووکەوە هەر بۆ ئامانجی تەواوکردنی خوێندن دەچێتە بەغداو ساڵی خوێندنی 1937 ـ 1938 لە پۆلی پێنجەمی زانستی (علمی)بووە لە قوتابخانەی ئامادەیی ناوەندی (**الاعدادیة المرکزیة**)ی بەغدا و لە ساڵی 1939 ڕوو دەکاتە بێرووت لە زانستگای ئەمریکی دادەمەزرێ ، دوو ساڵی خوێندن لەوێ تەواو دەکا و پلەی ((فرێشمان)) وەردەگرێ لە پاشانا هەر بۆ تەواو کردنی خوێندن دەچێتە ئەستەموولّ و دەبێ بەقوتابی ی کۆلیجی ڕۆبەرت(ڕۆبەرت کۆلیج) . لە ساڵی 1942 کە ڕەمزی لە ئەستەمبوولّ دەبێ بۆ خۆ ئامادەکردن لە پێناوی هێنانەدی ((کردەوەی مامۆت)) بەم جۆرە ڕەمزی لەگەل موییللەرو تاقمەکەی کە دوو کەسی تریش بوون ، ڕوو دەکەنە ئەڵمانیا و لە بەرلین خەریکی مەشق کردن دەبن .

پێوەندی میوللەر و ڕەمزی لە چوار ڕەمزی لە چوار چێوەی یەکتری ناسین دەچێتەدەرەوەو دەبێ بە دۆستایەتی ، ئینجا هاوڕێیەتی و برادەری ، لەوەش ڕەت دەکا بۆ برایەتی و تا دەگاتە ڕادەی خۆشەویستی هەر لەبەر ئەوەکشە تا ئێستا یادی ڕۆژانی میوللەر لەگەڵ ڕەمزی یادگارییەکی بەنرخ و بێ وێنەیە لەلای وەکو لە سەرانسەری گێڕانەوەکانی دا دەردەکەوێ .

لە هاوینی شساڵی 1943 تیپە چوار کەسیەکەی ((کردەوەی مامۆت)) بە شەو خۆیان لە پەراشووت دەهاوێنە خوارێ لە ناوچەیەکی سێ گۆشەی سنووری عێراق ـ تورکی ـ سوری لای ڕۆژهەلاتی رووباری دیجلە دەکەونە سەر زەوی لە

ویوە بە قاچلغچی و بە سوواری پاسە تەختەکانی ئـەو سـەردەمە و ولاّغ و کـاروان دەگەنە مووسل بەرێی نینەوا (یوونس پێغەمبەر) ئینجا قایەغی گوێر و لە پاشانا هەولێر لەوێوە بەرەو ژوور لە گوندی بێوکە دەنیشتنەوە ، ئەڵمانـەکان دەگیرێـن و ڕەمزیش لە هەولێر خۆی دەدا بە دەستەوە .

لە گرتووخانەی هەولێرەوە دەبـرێ بۆ موسـڵ ، لـەوێوە بـۆ بەغـدا ئینجـا بـۆ قاهیرە و دووبارە دەیهێننـەوە بەغـدا ، لـە سـاڵی 1945 لەگـەڵ کۆتـایی جـەنگ دەدرێ بە دادگا عورفی و بڕیاری لە سێدارەدانی بۆ دەردەچێ لە پاشانا بڕیارەکە دەکرێ بە هەتا هەتایـە (20سـاڵ) لـە بەندیخانـەی ناوەنـدی بەغـداو لـە قەلعـەی دووەم بەند دەکرێ . زۆری پـێ ناچـێ بڕیـاری ئـازاد کردنـی دەردەچـێ بـە هـۆی ڕاپۆرتێکی پزیشکی لە بەر تووش بوونی بە نەخۆشـیێکی کوشـندە ، بـە راسـتیش ڕەمزی لە ژێر زەبری کارەسـات و ئەشـکەنجە و دەردی دەروونـی مێـشکی سـووک بوو بوو وتێك چوو بوو ، لە پـاش دەرچـوونی لـە بەندیخانـە لـە سـاڵی 1947 لـە هەولێر سەری نایەوە هەتا هەتایە پاش ئەوەی ئەفسانەییێکی لە دوای خۆی بەجێ هێشت بۆ نەتەوەکەی .

کردەوەی مامۆت

تیپی بە ئەنجام گەیاندنی ((کردەوەی مامۆت)) لە چوار کەس پێك هات بـوو . سـەرۆك و بەرێوەبـەریان میوللـەر بـوو . دوو کەسـی تریـشی لەگـەڵا بـوو. یەکەمیان هۆفمان ناوێك بوو ، ئەمەیان نازی بـوو ،ئاگـاداری ڕۆژهەلاّتناسـی بـوو ، چونکە بۆ ماوەیەك مامۆستا : بووە لە زانستگای تاران .

دووەمیان کۆنێچین یا (کانێچین) لە بنجدا نەژادپۆلۆنی بووە . چوارەمی تیپەکە ڕەمزی بوو ، ئەمە دەمڕاست و ڕێبـەریان بـووە ، چـونکە کـوڕی هەرێمەکـە بـووەو بەبێ ئەو کارو کردەوەیان نەدەچووەسەر .

لەپاش مەشقی پراکتیکی لە خۆ فرێدان لە پەراشوت و سیلاح شـۆری و فێـر بوونی دەسشتوورە بنچینەکانی خەفیەیی لەشاری بەرلین و هەرێمـەکانی سـینگەر بێرگ و بۆدینتەڵ و وینەرونوشتاد ئامادەیە بەجێ هێنانی (کـردەوەی) مـامۆت .

دەبن ، پێویستە ئەوەش بۆ راستی بوترێ کە پیلانەکەیان لەبنجدا بەجۆرێك رێك دەخەن ، کە لەبەهارا دەست پێ بکەن ،بەڵام دوا دەکەون و بەسەر ترسی گەرما زاڵ نابن و کردەوەیەکیان دەکەوێت هاوین ، دیارە ئەمەش تەنگ و چەلەمەی لاوەکییان بۆ دروست دەکا .

ساعەتی سفریان لەو کاتەدا دەست پێ دەکا کە یەکێ لە فرۆکەوانی (کۆندۆر) دەکەوێتە ئاسمانەوە بەسەر قرمو زەریای رەش خۆی دەکوتێتە ناوچەکانی سەروی کوردستانەوە ، لەنجە پێکیش بەسەر شاری موسل دادەکا ، گلۆپە زۆرەکانی شار کە بەلگەی شارەکە بوو سەریان لێ دەشێوێنێ میولەر هەست دەکا کە ئاسمانەکە ئاسمانی ئەو جێیە نییە کە پێویستەخۆیان بە پەرەشووت فرێدەنە خوارەوە بۆیە دەکەوێتە گومانەوە .مەنزلی خۆی فرێ دان بە پەرەشووت دەستی بیتوێن دەبێ ، چونکە نزیکترەو بە ئاسانیش دەتوانن بگەنە هەولێر ، بەڵام فرۆکەوان جێەکیتریان بۆ دەست نیشان دەکاو بە بیتوێنی دەزانن ، هەر چوار ئەندامانی تیپەکە و کەل و پەلیان کە لەناو باوڵ بووە بە پەرەشووت دێنە خوارەوە بۆ سەر زەوی . هێشتا بەئاسمانەوە هەڵواسرابوون و نەگەیشتنبوونە سەر ئەرز لەو کاتی کە میولەر لەژێرەوە چاوی بەرووبارێکی گەورە (دیجلە) دەکەوێ گومانەکەی لێ دەبێ بەڕاست و دەگاتە ئەوەی کە هەلەیەك ڕووی داوە ، ئەمەو کە چاوشی بەرووباری خوارەوە دەکەوێ مەترسیەکی تریشی بۆ پەیدادەبێ خوانەخواستە لە باتی سەر زەوی بکەنە ناو ئاوەوە ، ڕەنگە خۆیان بە مەلە ڕزگاریان ببێ بەڵام ئەگەر کەل و پەلەکانیان لەناو ئاو نیشتەوە .

ئەو ناوچەیەی کە لێی کەوتنە سەر زەوی (فلفێل)ی پێی دەڵێن ، کەوتۆتە ناو سێگۆشەی سنووری عێراقی ، تورکی ، سوری لای رۆژهەلاتی رووباری دیجلە . بەپێی جل و بەرگی دەشتەکیانی ئەوێ کە زۆربەیان تەیاری بوون ناوچەکە دەناسنەوە ، ئیتر بە پاسە تەختەکانی دەوروبەری جەنگ خۆیان دەگەیەنێنە نزیك موسڵ ،دیوی نەینەوا (یونس پێغەمبەر) ڕەمزی دەبوو لە رووبار بپەریتەوە بۆ ناو شارو هانا بەرێتە بەر یەکێ لەخزمەکانی باوکی لە موسل ، بۆ ئەوەی

پشکینەوەیەکی زۆر لەسەر پردی موسل هەبوو تاقمەکە لەچایەخانەیێك بەجێ دێلی و خۆی دەچێتە ماڵی جەلال یاوەر (لە حەفتاکانا مردووە) کە کوڕی خەزوری باوکی ڕەمزی بووە بەڵام ڕەمزی بەنائومێدی دەگەڕێتەوە لای هاورێکانی دەڵێ خزمەکانی هیچیان بۆ ناکرێ ، هەر لەوانیشەوە ئەوە دەزانێ کە مەسەلەکەیان لەناو خەڵکی ئاشکرا بووەو میری ئینگلیز بەدوایانا دەگەڕێن . زوو بە زوو ئەوی بەجێ دێڵن بەرەو رۆژهەلاتی موسل واتە رووەو هەولێر بەرێگەی (وادی شۆر) لەناوچەیەکی قامیشەلان و پڕ لەدارو دەوەن بووە دەچنە گوندی (بازیوە) ئەمە گوندی شەبەکەکانە لەوێ پیرەمێردێك ڕەمزی دەناسێتەوە بەهۆی ناوبانگی باوکیەوە بۆیە ڕێزیان لێ دەگیرێ و مێوانداریان دەکا .

بەم جۆرە بۆ مەبەستی رزگارکردنیان لەسەر داوای تیپەکەو بە کیسەی ئەوان چەند ئێسترێك بە کرێ دەگرێ ماوەیەك لەگەڵیان دەڕوا ، لەبەر ماندوی کە دەگەنە لای کەندەلانێك لەوێوی دەحەسێنەوەو خەویان لێ دەکەوێت ئیتر کابرای شەبەك ئەمە بەهەلْ دەزانێ ، گەشتەکەیان پێ تەواو ناکا بەجێیان دەهێڵێ ، بەڵام لەگەڵ ئەویشدا ئەندامانی تاقمەکە ئەم کردەوەیە بەکارێکی خراپ حسێب ناکەن ،چونکە هیچ زیانێکی پێ نەگەیاندن لەوکاتی کە دەیتوانی بەگرتنیان بدەن .

تاقمەکە بەتەنیا دەکەونە رێ و لە نزیك کەلەکی یاسین ئاغا لە ڕێ لادەدەن بەرەو خوار بۆ لای قایەغەکەی گوێر . بەقایەغ لەزێی بادینان (زێی گەورە = زێی کەلەکی یاسین ئاغا) دەپەڕنەوە دیوی هەولێر ، ئێوارەیەك وەختێك دەگەنە گوندی تەرجان ئەمە گوندی ماڵی ڕەمزی بوو ، ئەگەرچی تا دەهات مەترسیان زیاتر دەبوو ، بەتایبەتی کە لەشارو ئاوەدانی نزیك دەبنەوە، بەڵام بەهۆی خەڵکی ئەوناوچانە کە ناسیاو بوون بزووتنەوەو کاری خۆرزگارکردنیان ئاسانتر دەبوو بەهۆی ئەو ناسیانەوە تیپەکە بەسواری ولاغ دەگەونە هەولێرو روو دەکەنە ماڵی عەتائولا ئاغا لەوێ میولەر و تیپەکەی چاویان بە نافیع ئاغا ناکەوێ ، لەباتی ئەو قەرەنی نافیع (1912ـ 1969)ی برا گەورەی ڕەمزی هەموو شتێك لە میوللەر دەگەینێ : ئەندامانی تیپەکە لە تەك بەیەکەوە وەستابوون ڕەمزی دەستی ڕێزی

خستبوه سەر سنگی سوعاد نافیع (1929) ی برا بچوکی و حاجی عەلی قاوەچی بزێـو بـوون هـە ڵسوکەوتیان ئـەوەی دەردەخـست کـە لایـەنگری ئـەڵمانن ، ئـیتر قەرەنی بەناوی باوکیەوە دەڵێ ئێمـە هیـچمان پێنـاکرێ بـۆ ئێـوە بـاب وباپیرمـان بەناحەزی ئینگلیز لە قەلـەم دراون گـەلێ زیانمـان لێ کـەوتووە ، لـەو ڕووەوە ئـیتر ئێوە خۆتان چارەسەری خۆتـان بکـەن، چـونکە ئێمـە هیـچمان بـۆ نـاکرێ ،بـەڵام ڕەمـزی مەردانـە پـشتیان تـێ ناکـا ،چـونکە بەراسـتی چارەنووسـی خـۆی بـە چارەنووسی ئەوانەوە بەستبوەوە ئیتر لەبەر ئەوەی ئەو ئامانجەی بـۆی هـاتبوون لەم هەلوێستەدا زیندە بەچاڵ کرا ، پیلانی میولەر ئەوە بوو یـەکێك لـە ئەنـدامانی تیپەکە بگەینینـە سـەر سـنوری تورکیـا لـەوێ خـۆی بـدە بەدەسـتەوەو بگـیرێ و بخرێتە گرتووخانەوە ، بەم ڕەنگە بە هۆی دەسەلاتی تورکـەوە قونـسولی ئـەڵمان لەوێ ئاگاتدار بکەن بەمـە پێوەنـدی لەگـەڵ دەولەتەکـەیان پەیـدا دەکەنـەوە، بـۆ هێنانەدی ئەم ئامانجەو بەهۆی رەمزیەوە لە هەولێر دەردەچن بۆ گوندی بێۆکـەی نوردینئاغای مامی ڕەمزی . لێرە خورشـید نـورەدین (1917ـ 1987) ئـامۆزا و هاوڕێی ڕەمزی یارمەتیان دەدا ئیتر بۆ مەبەستی گەیـشتنی سـەر سـنوری تورکیـا لەگەڵ قاچاغچیان رێك دەکەون کە بیانگەیێنێنە سەر سنوور بەم جـۆرە لـە پـاش سەفەری هەولێریان قاچاغچیەکان دەگەرێنەوە گوندی بێوەکەو ڕێبـەریان دەکـەن تـا سـنوری تورکیـا ،رەنگـە هەڵـەی هـەرە گـەورەی میولـەر ئـەوە بووبێـت کـە لەپێشەوە هەموو کرێکەی دابووە قاچاغچیەکان ئـیتر ئـەوان کرێکـەی میولـەریان خستە گیرفانیەوەو لە هەولێر جێگەی خۆشاردنەوە ئەڵمانەکانیان بۆ پۆلیس خانە ئاشکرا کرد بە ئومێدی ئەوەی هەزار دینـار(بـۆ هـەر سـەری 250 دینـار)ەکـەی پاداشتی میری بۆ گرتنـی تـاقمی (کـردەوەی مـامۆت) مـسۆگەر بکـەن. ئەفـسەری پۆلیس بـەدیع محەمـەد نەشـهەت (1910ـ 1960) و پیاوەکـانی دێنـە گونـدی بێوەکـەو گـەمارۆی ئـەو جێیـە پـڕ لـەدار و دەوەنـە دەدەن ،هەرسـێ ئەڵمانەکـە دەگرن.لەوکاتەدا ڕەمـزی لـەوێ نـابێ هـەر بـۆ ئامـانجی لێکۆلینـەوەو ترسـاندن و ئاسانکردنی گرتنی ڕەمزی هەموو کەس و کارو مامەکانی دەگیرێن تەنیا نورەدین

ئاغا ئازاد کرابوو بۆ ئەوەی ڕەمزی بیگرێ و بیدا بە میری ئیتر لەو کاتەی کە ڕەمزی دەچێتە لای نورەدین ئاغا بۆ ئەوەی ڕزگاری بکات ، بۆی ئاشکرا دەبێت کە ئەڵمانەکان گیراون و هەموو کەس و کاری خۆشی یا دەست بەسەر کراون یا خراونەتە گرتووخانە بە قسەی نورەدین ئاغا خۆی بدە بەدەستەوە هەموو هەولێکیشی بۆ دەدەن کە ئازاری پێ نەگا ، بەم جۆرە خۆی دەدا بەدەستەوەو لە گرتووخانەی هەولێر دەگاتەوە هاوڕێی ئەڵمانەکانی .

وەکو لەم گێڕانەوەیە بۆمان دەردەکەوێ (کردەوەی مامۆت) بەمردوویی لە دایک بووە ، چونکە میوللەر و ڕەمزی هەردووکیان تێروانینیان بۆ ناوەڕۆك و حەقیقەتی وەزعی کوردستان و ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست جموجۆلی سوپای سوێند خۆرەکان بەتایبەتی سوپای سوور (سوپاسی سۆڤیەت) ڕاست نەبوو خۆ تاقیکردنەوەکەی ڕەشید عالی لەمێژ نەبوو ڕووی دابوو .

میوللەر تەنیا لەبەر ئەوەی کورد بە گشتی ئینگلیزی خۆش نەدەویست ، وای دەزانی قوربانی دەدا بۆسەرکەوتنی ئەڵمان ، بێ گومان پێوەندی کۆنیشی بە شێخ مەحموودەوە و ناحەزی شێخ لەگەڵ ئینگلیز وای لێ کرد بوو کە ئومێدێکی زۆری بەو هەبێ ، زیاد لە سەر ئەم هەموانە ڕەمزی لە ڕووی دڵسۆزی و گیانی ڕاستەقینەی کوردایەتی یەوە دەسەلاتی ماڵی باوکی و دایکی وا دەرخست بوو کە دەتوانن سوپایێك دروست بکەن بۆ پالپشتی ئەڵمان بۆ مەبەستی دەرکردنی ئینگلیز لە وڵات .

ئەمە دیارە بینین و دیاردەیێکی ڕاست نەبوو ، چونکە نەك بنەماڵەی ڕەمزی ،بەڵکو هەموو ئاغاکانی ناو شاری هەولێر عەشیرەتیان نیە لەگەڵ کرمانجەتی ناژین خەڵکی گوندەکانیان لە هەموو شتێك دا بە قسەیان ناکەن ، ئەمەو بێ گومان هەموو ئەو خزم و کەس و کارانەش وەنەبێ لایەنگری ئەڵمان بووین و ڕقیان لە ئینگلیز بوو بێ ، جگە لەوەی زۆر جار تەنگوچەلەمەی نێوان بنەماڵە دەولەمەندەکان بونەتە هۆی ئەوەی هەر یەکێك بەلایەکدا ڕای بکێشێ ، لایەنی

ئینگلیز زۆر بوون ، لایەنی تورکیش هـەبوون ، پێوەنـدی هەنـدێ بنەماڵـەی کـورد بەئینگلیزەوە بە میرات لە باوکەوە بۆ کوڕ دەمایەوە.

ئـەوەی بەڵگـەی ناڕاسـتی چـوونەکانی میوللـەر و ڕەمزیـیـە قـسەکانی قـەرەنی نافیعە بە زمانی باوکیەوە کە بەدوو وشە کۆتایی بە مەسەلەکە هێناو ((کـردەوەی مامۆت)) لەماڵی عەتائوڵلا ئاغا لە هەولێر دوایی پێ هات .

ئەمە بووە هۆی ئەوەی ئیتر میوللەر بیر لـە رزگـارکردنی خـۆی و ئەنـدامانی هـەموو تیپەکـە بکاتـەوە . ڕەنگـە هـی وا هـەبێ بڵـێ ئەگـەر لـەبێتوێن بهاتنایـە خوارەوە، مەسەلە ڕێیێکی تری دەگرت . ئەمەش وانیە ، چونکە لەو سـەردەمەدا نە خاڵوانی ڕەمزی ، نە ماڵی باوکی نەهیچ لایـەنێکی تـری کـوردیش بۆیـان دەکـرا یارمەتی ئەڵمان بدەن ، چونکە ئەڵمان کـەوتبووە لێژییـەوە ،هـەروەها لـە ووزە و چاکەی چینایەتی سەرەك عەشیرەت و دەولەمەندەکانی شارا نەبوو لە کوردستانا بە گژ ئینگلیزدا بچن ، لە خواروو ناوەڕاستی عێراقدا ئینگلیز بەهێز بوو لە هەرێمـە دراوسێیەکانی رۆژهەلات و رۆژئاوای عێراقدا (ئێران و سـوریا و لوبنـان و ئـوردن) سوێندخۆرەکان دەسەلاتیان هەبوو ، تورکیـا لـەدژی هـەموو مـافێکی کـورد بـوو ، ئیتر ئەمە هەمووی تەگەرە بوو لە ڕێی داگیرکردنی چاڵەکانی نەوتی عێراق .

تیپەکەی((کردەوەی مامۆت)) لـە رۆژهەلاتـەوە (مووسـڵ) روویـان کـردە هـەولێر ، مەسەلەکەیان ئاشکرا بوو بۆیە ناخۆشیان دی ئەگەر لەبێتوین بنیشتنایەوە و بەبێ ناخۆشی مەسەلەکەشیان ئاشکرا نەبووایە یا دەبوو لە ڕێوە هانا بەرن بۆ خـالوانی ڕەمزی پێم وایە ئەمانە هیچیان بۆ نەدەکردن ، بەڵام لەبەر ئەوەی لەگـەڵ ڕەمـزی بـوون ،ڕەنگـە هـەبوو یاریـدەیان بـدەن و بیانگەیێنێتـە هـەر جێیێکـی میوللـەر بیویستایە .

لەبەرئەوەی ((کردەوەی مامۆت)) لە پلەی ئـەو ئامانجـە نـەبوو کـە بـۆی دانرابـوو (داگیرکردنی چالەکانی نەوت و گەیاندی کورد بـە مافـە نەتەوایەتیـیـەکانی) سـەر نەکـەوت . ڕەنگـە هـەر لەبـەر ئـەوەش بووبـێ فەرمانـدەی سـوپای ئـەڵمان لـە سـەرەتاوە بایـەخێکی ئـەوتۆی نەدایـە تیپەکـەی ((کـردەوەی مـامۆت)) جـارێکی

تریش ئەوە دەخاتە ڕوو کە کوردستان بۆ سیاسەتی ئەڵمانیا گرنگ بوو ، هەر لەبەر ئەوەش نەوەکو تەنیا لە جەنگی دووەمی گێتیدا دەستی لە مەسەلەی کورد وەرداوە ، بەڵکو لە پێش جەنگی یەکەمەوە یا ڕاستتر لە دوا ساڵانی سەدەی نۆزدەمەوە ئەڵمان خەریکی ناوچە کوردیەکانی دەولەتی قاجاری و عوسمانی بووە ، دیارە کۆششە خوێندەواری و ڕۆشنبیری‌یەکانی ئۆسکارمان زانا بەشێك بووە لەم ئامانجەی ئەڵمان .

ڕەمزی و من

که باس لە خۆم دەکەم مەبەستم شەخسی خۆم نیە بەڵکو هەموو ئەو نەوەیەی لە تەمەنی من بوون و قوتابی قوتابخانە بوون و لە ڕووی نیشتمانپەروەری و کوردایەتیەوە بیروباوڕییان لە یەکتریەوە نزیك بوو ، من لێرەدا ڕەنگدانەوەی دڵ و دەروونی هەموو ئەو کەسانە دەخەمە ڕوو .کە هەواڵی ڕەمزی و پەراشووت و سوپای ئەڵمان بلاّو بووەوە ، تازە تاقیکردنەوەی بەکالۆریای پۆلی شەشەمی سەرتاییمان دابوو یا دەدا هەندێکمان دڵیان زۆر بەوە خۆشبوو کە پاداشت و دیاری سەوقاتی سەرکەوتن و دەرچوونمان لە قوتابخانەی سەرەتاییەوە بۆ قوتابخانەی ناوەندی چوونە ڕێزی بەچکەشێرانی هیوایە. ئەحمەدو خالیس و من بووین ، ئەنوەر بەقورئان و خەنجەر و شتی تر سوێندی داین ، ئینجا عەلی بوو بەڕێبەر و فێرکەرمان ئێمە کە ناوی ڕەمزیمان بیست نەماندەزانی بە ڕاستی ئەندامی هیوایە ، بەڵام لەوە دڵنیا بووین کە قارەمانێکی وەکو ئەو دەبێ ئەندامی هیوا بێ .

مووچڕکی خۆشی بە لەشمانا دەهات ، هەندێکمان حەزی دەکرد لەباتی ڕەمزی بووایە ، هەندێکی تر ئارەزووی دەکرد لەگەڵی بووایە . ئاخۆ ئێمەش کە گەورە ببین بۆمان ڕێکدەکەوێ لە سەر شانۆی ژیان دا دەورێکی وەکو ڕەمزی بنوێنین ! ڕەمزی بۆ ئێمە کاکە بوو ئەگەر چی زۆریشمان چاوی پێ نەکەوت بوو .

بەڵام من بەش بەحالی خۆم لە هاوینی ساڵی 1943 وە تا ئێستا ئەدگاری دیاری ڕەمزی لە سوعادی برای و ئامۆزاکانی دەبینم ، ئەوانەی لەگەڵ ئێمە هاوتەمەن

بوون له قوتابخانەی سەرەتایی هەموومان هاوڕێی خوێندن و قوتابخانە بووین ، بەڵام ئەدگاری ناوەوەو شاراوەی ڕەمزی هەموو نیشتمانپەروەرو کورد پەروەرێك لە ناخی دڵ و دەروونی خۆیدا دەبینێ ، مەسەلە ئازایی و قارەمانیەتی نیشتمان پەروەری ڕەمزی شتێك لە بیری نەدەچووەوە .زانیاری لە بارەی ((کردەوەی مامۆت))ەوە هەر ئەو زانیارییانەی کە بنەماڵەی ڕەمزی دەیانزانی یا خەڵکی گوندی بێوکە دەوروبەری ئاگادار بوون باوەڕیش ناکەین خەڵکی تا دەگاتە خزمەکانی ڕەمزیش هەموویان لەگەڵ کردەوەی ڕەمزی بوو بن و مەسەلەکەیان بەهی خۆیان زانیبێ ، بەڵکو لەوە دڵنیابن کە بەشێکی زۆر لە وانەی کە بەهۆی ڕەمزیەوە زیانیان پێ گەیشت بوو ، نەوەکو تەنیا خۆیان دوورە پەرێز دەگرت بەڵکو خۆیان لە خزمایەتی و هاوڕێیەتی ڕەمزیش دووردەخستەوە بۆیە مەسەلەکە لای خۆمان کپ بوو ، پەردەی خرابووە سەر تا چەندساڵێك لەمەو بەر .

لە ساڵی 1959 کە تیپەکەی میوللەر بە ئەڵمانی بڵاوکرایەوە ، یەکسەر هەوڵی بەرگوێم کەوت لەسەرەتای شەستەکاندا بۆ خوێندن رووم کردە یەکێتی سۆڤیەت (مۆسکۆ لینینگراد) لە یەکەم گەشتی شاری بەرلینی رۆژئاوا (هاوینی 1960) دەنگو باسی ئەم کتێبەم لە خوێندکارە کوردەکانم پرسی گەلێك لەو ناوەرۆکی هەر لەم کاتەدا بۆم ڕوون بووەوە . لە پاشاناکە د.عبدلقادر غریب بوو بە قوتابی لەبەرلینی رۆژئاوا بەناوی ئەوی کە هەولێریە هەر لەسەرەتاوە بایەخێکی زۆری بەو مەسەلەیە دابوو ، کتێبەکەی دەست خست و ئاشنایەتی و دۆستایەتیشی لەگەڵ میوللەر پەیداکرد ، هەر لەو سەردەمەو چەند جارێك قسەمان لەو بابەتەوەکرد کە ئەو کتێبە بگۆردرێتەوە سەر زمانی کوردی یا عەرەبی دیار بوو لە نووسینی کوردی و عەرەبیەکەی ڕازی نەبوو ، نەشی دەویست لە پێداچوونەوەیدا من ماندوو بکا بێگومان زۆریشی حەزدەکرد کە کتێبەکە بکرێ بە کوردی . ئیتر مەسەلەکە مایەوە تا ساڵی 1980 کە چاپی ئینگلیزی کتێبەکە دەرچوو (د. عبدالقادر

غريب)زوو بە زوو دانەیەکی پێشکەش کردم ، ئەمە لە پاڵەوە ئەوەی دەگەیاند کە چاپە ئینگلیزەکە زیاتر رێگە خۆش دەکا بۆ گوۆرینی بۆ زمانی کوردی، بەڵام دوورخستنەوە لە زانستگای بەغدا (1981) و لە دواجاردا دوورکەوتنەوە لەوڵاتیش (1983 ـ 1988) رێگەی هێنانەدی ئەم پرۆژەیەی لێ گرتم وا بوو لەو ماوەیەی کە لەدەرەوەی وڵات بووم (زانستگای عەننابە لە جەزائیر) میولەر خۆی دانەیەکی لە چاپە ئینگلیزەکە بۆ ناردم، ئەوەشی دەربری کە زۆر بەختیار دەبێ ئەگەر کتێبەکەی بە زمانی زگماکی ڕەمزی ببینێ و ئامادەیە بۆ هەموو یارمە تێبینیەك لە پێناوی گۆرینی کتێبەکە بۆ زمانی کوردی هەر لەو سەردەمەدا بوو بە یەکەمین جار کۆمەڵێك لە نووسەرانی کورد هەندێ وتارو تێبینیان لە رۆژنامەو گۆڤارە کوردییەکاندا بڵاو کردەوە بەگشتی نووسینەکان دوو بابەت بوون :بەشێکیان زانیاریان لە نزیکەوەتێدابوو وا تەهاوڕێی و ناسیاوی ڕەمزیبوون بەشەکەی تریان لەدوورەوە لەڕووی تیۆریەوە لەژێر ڕۆشنای ئیدۆلۆجیەتێکی دیاریکراو تەماشای ڕەمزی و کردارەکەیان دەکرد لەبەرنەمە ئەوەش بوو بە دوو بیروڕای جیاو پێچەوانەی یەکتری وای لێ هات بەیەکەمیان بڵێی (نەوا سوێر) و بەدووەمیان بڵێی (نە وا بێ خۆی) ئیتر ئەم نووسینانە زیاتر هانیان دام کە بکەومە خۆ بۆ ئامادەکردنی کتێبەکەی میوللەر بەکوردی ، کە بێ گومان وەرامی گەلێ پرسیار دەداتەوە ، دەمێنێتەوە سەر بیروڕای خەڵکی لەبابەت هەڵوێستی ڕەمزییەوە ، ئەمەش دەبێ بە گیانێکی دیموکراتییانە وەربگیرێ و هەموو کەسیش سەربەستە لە بیروڕای خۆی ئێمەش بیروڕای خۆمانمان هەیە. لە پاش گەڕانەوەم بۆ مەڵبەندی ڕووناکی لە هەولێر لە هەموو شتێك زیاتر دەستوو بردم کرد بۆ ئامادەکردنی کتێبەکەی میوللەر بە کوردی ،بەخت یاربوو لاوێکی ژیرو

تێگەیشتووی کوردی و ئینگلیزی زانی وەکو بەدران ئەحمەد حەبیب هەڵکەوت کە بتوانێ ئەم ئەرکە بە چاکی بگەیەنێتە ئەنجام .

بەدران کتێبەکەی گۆڕیە سەرزمانی کوردی پێداچوونەوەو بژار کردنی کەوتە ئەستۆی من ، جگە لەوە دەبوو پەراوێز و شیرازەشی بۆبکەم ، بێ گومان پێشکێش شتێکی پێویست بوو ، چونکە گەلێ لایەنی تری مەسەلەکە ڕوون دەکاتەوە .

سەرچاوەو کەرەستەی پەراوێز و شیرازە و نووسینی پێشەکی زیندوو بوو ، واتە قسەی سەر زمان و ئەزبەر بوو ، لە پێشانا لە برا و کەس و کارو نزیکەکانی ڕەمزی وەرگیرا ، ئینجا دۆست و برادەران و ئەو کەسانەی ئاگاداری ڕوداوەکە بوون ، لەبەر ئەوسەرچاوە نوسراوەکان (ئەو وتارانەی لە سەر مەسەلەکە بلاّوکرابوونەوە) پشت گوێ خران ، چونکە زۆریان بیروڕای ئیدۆلۆجی بوون ، وەکو ئاشکراشە مەبەستی ئێمە ئەوە بوو کتێبەکەی میوللەر لەنهێنی دەربهێنین ، بۆ ئەمە تەنیا زانیارییانە بخەینەڕوو کە پێوەندیان بە ڕوونکردنەوەو ڕاستکردنەوەی زانیاریەکانی ناو کتێبەکەوە هەیە .

ئێمە لەم پێشەکیەدا کارمان بەسەر ئەوەدا نییە تێبینی بەرانبەر ئەو بیر ڕایانە دەردەبڕین کە بۆ مەسەلەی ڕەمزی هاتوونەتە ناوەوە ، واتە ئەوەی بەلای ئێمەوە ڕاست پەنجەی بۆ درێژ بکەین و ئەوەی هەڵەیە بە بەڵگەوە ڕەتی بکەینەوە ، ئێمە ئەوە ناکەین . بەڵام مافی ئەوەمان هەیە بیروڕای تایبەتی خۆمان دەربڕین بە هەموو سەربەستیەکەوە ، هەرکەسێکی هی تری هەیە ، یا بەپێچەوانە ، با بفەرموێ .. هیچ شتێکیش لە دیموکراتی و سەربەستی خۆشتر نییە .

ڕەمزی نیشتمانپەروەر

نزیکەی نیو سەدە بە سەر ئەو ڕووداوانەدا تێپەڕی کە میوللەر و ڕەمزی قارەمانی بوون ، کەچی میوللەری ئەڵمان وا لەشاری شتووتگارت دەژی و هێشتا ماوە ، بەڵام ڕەمزی کورد زیاتر لە چلێ ساڵ لەمەوبەرەوە هاوڵاتی شاری

خامۆشـانه لـه هـەولێر . ئـەم مـاوه زۆره هـەموو کـردەوەو ڕووداوێـك لـه نهێنـی دەردێنێ ، بۆیه نابێ هـیچ شـتێك پـەردەی بـه سـەردا بگـیرێ و پێویـسته هـەموو شتێك به ئاشکرا بوترێ .

ناوەرۆکی نیشتمانپەروەری شتێکی موتلەق و هەمیشەیی نییه ، بەپێ سەردەم و ڕۆژگـار دەگـۆڕێ ، هـەروەها بـەپێ ی هەولوێـست بەرانبـەر بـەکردەوەیێك خوێندەواری دەوروبەری جەنگی ـ دووەم له کۆمەڵی هەولێر ئەوانەی بیریان لـه دوا ڕۆژی میللەت دەکردەوه دەبوو یا لایەنگری ئینگلیزبن ، یا خۆیان سەر به ئـەڵمان بزانن یا تورکچی بن ، ئەوەی تورکچیەتی دەکرد پێوەندی بـەم باسـەی ئێمـەوەی نییه .

هەرچی ئینگلیـز بـوون لـەو سـەردەمەدا ئێـسکی قورسـبوو ، خراپـەی لەگـەڵ هـەموو عێـراق کردبـوو ، نـەوکو تـەنیا کـورد کاربەدەسـت و موچـەخۆری گـەورەو بەشێك لەبۆرجوازی و دەرەبەگ و دەست ڕۆیشتووەکان که سـەر بـه ئینگلیزبـوون وەنـەبێت لەکۆمەڵـدا ڕێزیـان گیرابـێ بێگومـان خۆشـیان هەسـتیان بەمـه دەکـرد بەرانبـەر بەمـه تـەنیا نـازی بـوو کـه هێـزو نـاوێکی هـەبوو لـه ناوچـەکەدا و دژی ئینگلیزیش بوون ،خەڵکەکه خراپەیان لێ نەدیبوون بەقوولیش لەفەلـسەفەی نـازی نەگەیـشتبوون ، ئاگـاداری کـاری کـردەوه ناهامورەکانیـان نـەبوون کـه هـەموو مرۆڤایەتی تووشی بوو بـوو ،لەبەرئـەوەی لایـەنگری ئـەڵمان بـوو بـوون، بەبەڵگـەو نیشتمان پەروەری ئێمه هەمومان لەبیرمانه ئەو مندالانەی خۆیـان بـەنازی دادەنـا گـەلێ سـەربلندتر بـوون لەوانـەی کـەوا هەسـت دەکـرا کـه سـەربەئینگلیزن ،دەبـێ ئەوەش بـزانین کەلـەو سـەردەمەدا لەهـەموو عێـراق نـازی قەدەغـەبوو دەسـتوری ئینگلیز لـەناوه بـوو خـۆ هـەمومان هەراکـەی هـەولێرمان لـەبیره کـه سـاڵع زەکـی موتەسـەریف بـوو (1941) ،هـەروەها لەبیرمانـه هـەر منـدالێکی بـاوکی پیـاوی ئینگلیز بوو بێ چەند چاو شۆڕ بـووه لـەناو خـەڵکی ، ئەمـه هـەمووی بەڵگەیـەکی ئاشکراو گرنگ بوو که ئەم خەڵکه ساکاره لەدژی ئینگلیز بوون .

کەچـی راسـتیەکەی پێـچەوانەبوو ، نـەك لـەو رۆژەوە کـە ئـەڵمان جـەنگی دووەمی داگیرساند،بەڵکو لەو رۆژەوە کە هیتلـەر دەسـەلاتی گرتـە دەسـتی خـۆی نازی دەردێکی کوشندە بوو تووشی هەموو مرۆڤایەتی بوو بـوو، جەنگەکـەش هـەر لەسەرەتاوە جەنگێك بوو لەنێوان چاکەو خراپە ، هەر لەسەرەتاوە نیشتمانی بـوو بۆ هەموو مرۆڤێکی دژ بەنازی نەك لەو رۆژەوە کە هیتلەر هێرشی نامەردانەی بردە سەر وڵاتی روس و سۆڤیەت ، لەبەرئەوەیـە ڕەمـزی نـەوەکو لـە سـاڵانی 1942 ـ 1943 ، بەڵکو لەساڵی 1940 یا لە ساڵی 1945یش هەرەوەزی لەگەڵ ئـەڵمان بکردایە بۆ نـاوەرۆکی سیاسـی ئـەو رۆژە راسـت بـوو ڕەمـزی یـا دەبـوو لایـەنگری ئینگلیز بـێ یـان ئـەڵمان نـەدەبوو لایـەنگری تـورك ،چـونکە بـەکوردی پـەروەردە کرابوو لەماڵیاندا هەوایەکی دژ بەئینگلیز هەبوو ئەمە بوو بوو بەهۆی ئەوەی مەیلی بۆ ئەڵمان هەبێ ، لەوکاتـەدا ئـەو مەیلـە دروشمـی نیـشتمان پـەروەری بـوو ، خـۆ ئەگەر ببوایە بەئینگلیز خوا ئێستاو ئەوساش بەچاوێکی تـر تەماشـا دەکـرا ئەمـە لەلایەك لەلایەکی ترەوە ڕەمزی بەدوای هیواو ئامانجێك وێڵ بـوو، کەچـەند جـاران ئینگلیـز بـوو بـوو بەتەگـەرە بـۆ هێنانـەدی ئـەو هیـواو ئامانجانە،بـەڵام وا رێـك نەکەوتبوو تاقی کردنەوەی لەم لایەنەوە لەگەڵ ئەڵمان هەبێ، ئەمەش هانـدەرێکی تـر بـوو بـۆ ئـەوەی لەگـەڵ ئـەڵمان رێـك بکـەوی مەسـەلەکە هـیچ نـەبی لـەڕووی تێورییـەوە ڕاسـت و رێـك بـوو ، بۆیـە بەڵگـەی لـەخۆبردن و قارەمانیـەتی زیـاتر لەرەمزیدا دەردەکەوێ بێگومان پارتی هیوا دەورێکی باڵای بووە لە بەهێز کردنـی گیـانی نەتەوایـەتی لـە ڕەمـزی و لاوی کـوردی ئـەم سـەردەمە ئەگـەر چـی هیـوا تێورییەکی تایبەتی نەکردبوو بە ئیدۆلۆجیـەتی خـۆی لەبەرئـەوە تـەکتیکی لێـل و شێواو پڕ لەتەنگ و چەلەمە بوو ، بەڵام لەبەر ئەوەی ستراتیجی هێنانەدە ئامانجی نەتەوایەتی بوو بۆیە وەك پارتیەکی نیشتمان پەروەر چووە نـاو مێـژووی سیاسـی میللەتەوە ، جا هەر ئەندامێك بەڵگەیەکە هەبوو بـۆ هەڵبـژاردنی ئـەو بیروبـاوەڕەی بەڕاستی دەزانـی بـۆ دیـارکردنی دوارۆژی نەتـەوە ، لەبەرئـەوە ئەگـەر رێگەیـەکی ناراستیشی گرتبی (گرتنی لایەنی نازی) هەر دەبێ بە نیـشتمان پـەروەر ، چـونکە

بەدلسۆزییەوە وای زانییـە ئـەم ڕێگەیـە دەگەیەنێتـە ئامـانج ، ڕەمـزی بـۆ هـەولێر شۆرشێك بوو ،شۆڕشەکەی لەپێناسی خۆیەوە دەست پێ دەکا ، شانازی بەوشەی (ئاغا)وە نەکردووە، بە (ڕەمزی نافیع ڕەشید) خۆی بەخەڵکی ناسـاندووە ،ئەگـەر چی لەشار گەورە بووە، بەڵام خۆرەوشتی دەشتیشی پاراستووە شارێکی دێرینـی وەك و هەولێرە کۆنە بەتەمەنی سێ چوار هـەزار سـاڵ چـەند جـار تـەخت کـراوەو قەلای روخێنراوە بەسەرهاتی مێـژوو پـەروەردەیـەکی تایبـەتی خـەڵکی شـارەکەی کردووە ،بەڵام ڕەمـزی ئـەم بوونـەی رووخانـد ، چـونکە نیـشتمان پەروەرییەکـەی تەنیا بەقسەو لەرووی تێورییەوە نـەبوو ، بـەڵکو بـەکردەوەو پراکتیکـەوە چـوومە مەیدان .بەرلین و مەشقی پەراشووت و سیلاح شـۆڕی بـەبێ ڤیـزە بـە پەراشـووت دابەزین لە وڵاتی خۆت .

سڵاو و سوپاس

سلاو سوپاسی گەرم و بێ پایانم :

بۆ گۆتفرید میوللەر ، چونکه کتێبەکەی پێشکەشی کردم ، دڵخۆشـی نوانـد بـۆ گۆرینی کتێبەکه بۆ زمانی کوردی ، نەوەکو هەر ئەوەندە بەڵکو ئامادەی یارمـەتی تریش بوو .

بۆ دوکتۆر عبدالقادر غەریب ، چـونکه هـەر لـەو رۆژەوە لـە ئـەڵمانیا نیـشتەوە عەودالی سەروسۆراغی ڕەمزی بوو ، رەمزی خۆش دەویست ، وەکو هاونیـشتمان و هاو شاری ، له هـەموو یـەکتر بینینێـك هـەر بیاسـی ڕەمـزی بـوو ، میوللـەری پـێ ناساندم و کتێبەکەی بـۆ نـاردم بـۆ کـاك سـوعاد نـافیعی بـرای ڕەمـزی و هـاوڕێی قوتابخانەی سەرەتاییم ، بۆ مامۆستا سەردار میرانی خزمی ڕەمزی .

بۆ مامۆستا عەلی مەحموود جوکلی خـەڵکی گونـدی مـاڵی نـوورەدین ئاغـا مـامی ڕەمزی . چونکه گەلێ شتیان له ژیانی ڕەمزی بـۆم ڕوون کـردەوە ، هـەموو تـەنگو چەڵەمەیێکی له بابەت مێژوو و جوگرافیا و بیوگرافیا هەبوو بۆیان ئاسان کردم . قەرزاری کاك سوعاد نافیعم بۆ هەموو وێنەکان . سلاو بۆ گیانی پاکی ڕەمزی .

مارف خەزنەدار

هەولێر - ڕووناکی

1ی تشرینی دووەمی 1989

پەراوێزەکان

1 ـ بەڵام لە خواروو و ناوەڕاستی عێراق بیروباوەڕی مارکسیزم پەیدا بوو بوو و باوەڕ پێ کراویشی هەبوو .کەچی لەکوردستانی عێراق تەنیا ناوبانگی هەبوو ولایەنگری بە نەبوو حسێب دەکرا.

2 ـ زۆربەی بەچەکشیراتی هیوا لە ماوەی جەنگی دووەمی گێتی دا خۆیان بە نازی دەزانی .

3- muller g.j. Einbruch ins veschloss Kurdistan (phiIadeja) buch handIung au gust fuhr reutIingen 1937 . 743 s . 12 taI .

ناوی کوردی کتێبەکە بە ئەڵمانیاوە لە کردەوەی د. جەماڵ نەبەزە ، بڕوانە (کورتە مێژوویەکی کوردناسی لە ئەڵمانیادا) ، گۆڤاری کۆڕی زانیاری کورد ، بەرگی دووەم ،بەشی یەکەم ، بەغدا ، 1974 ، ل 453 .

4 ـ ئەم زانیارییانەم لە د.موکەررەم تاڵەبانی وەرگرتووە لە رۆژی هەینی 30ی حوزەیرانی 1989 لە بەغدا .

5 ـ ئەم جەلال یاوەرە خاڵی هەندێ لە کوڕەکانی نافیع ئاغایە ، هەرچی دایکی ڕەمزیشە لە میرانەکانی شەقلاوەیە .

6 ـ کاك سوعاد نافیع کە جەلال یاوەر خاڵیەتی مەسەلەکە بەجۆرێکی تر دەگێڕێتەوە، دەڵێ لەو کاتەی کە ڕەمزی چووەو سۆراغی ماڵی جەلال یاوەری کردووە ، لەودەمەدا هەر لە مووسڵ نەبووە ، پێش ئەوە بە ماڵەوە لە موسڵ گوازراوەتەوە .

7 ـ ئەو ماڵەی هەموو کوڕەکانی ڕەشید ئاغا تێیدا دەژیان ، لەوانە نافیع ئاغای باوکی ڕەمزیش بەناوی مافی عەتائوڵلا ئاغای مامی ڕمزی یەوە ناوبانگی دەرکردبوو .

8 ـ میوللەر ناوی قاوەچی یەکەی بە ئەحمەد دەبا ، ڕاسـتیەکەی ئـەوە کـە نـاوی عەلی بووەو ناوی کوڕی ئەحمەد بووە ، لەو سەردەمەدا تەمـەنی نزیکـەی شەسـت ساڵ بووە.

9 ـ سوپاس بۆ کاك عەزیز حەریری کە بووە هۆی ئەوەی ببم بە ناسیاو و هاوڕێی کاك بەدران ئەحمەد حەبیب .

10 ـ ئەوەی پێویستە لێرەدا بوترێ ئەوەیە کە مامۆستا سەردار میران بـە زمـانی عەرەبی چەند لاپەڕەیەکی لە کتێبەکە (چـاپی ئـەڵمانی) بـڵاو کردۆتـەوە لەگـەڵ پیشان دانی پێشەکی‌یەکە ، بڕوانە سەردار میران ، **کردستان في نظر سائح ألمانی ، مجلة کاروان ، العدد** 57 ، **تموز** 1987 ، **ص** 130- 134 .

***ئەم وتارە لە گۆڤاری کاروان ،ژمارە (89) ،ئەیلول و تشرینی یەکەمی 1990، لە لاپەڕە 27–35 بڵاوکراوەتەوە .**

حاجی رەشید ئاغا باپیری ڕەمزی نافیع

هەندێ زانیاریی تر دەربارەی ڕەمزی نافیع

د. عەبدولڕەحمان عەبدوڵلا*

نزیکەی ساڵێك لەمەوبەر ، ڕۆژێکیان بەڕێز کاك مەسعود محەمەد لەگەڵ بەڕێز د .کمالٚ مەزهەر باسی خولێخۆشبوو ڕەمزی نافیع ئاغایان کرد ، منیش وتم ئەو ساڵە من لەهەولێر دوکتۆری حامیە بووم . هەندێکم لەو بەسەر هاتە بیستووە ، هەردووکیان وتیان ئەمانەوێ شتێك لەو بەسەرهاتە دلێرانەیە بنووسین ، بۆ ئەوەی ئەو پاڵەوانە بەنرخە لەبیر نەچێتەوەو هەر لەیادا بێت ، بۆ ئەوەی ڕۆژێك دێینە لات چیت دیوە چیت بیستووە ، ئەوەی لەبیرت ماوە بۆمانی بگێڕەوە ، منیش بەڕاستی زۆر پێخۆشحالٚ بووم بتوانم یارمەتیان بدەم . بەڵام داخەکەم ، ساڵێکی ڕەبەق تێپەڕی هەرنەهاتن ، هەتا لەم ڕۆژانەدا لە گۆڤاری ژمارە (33)ی کاروانی خۆشەویستدا نووسینە بەنرخەکەی مامۆستای مەزن و بەڕێز کاك (مەسعود محەمەد)م بەرچاوکەوت ، لە نووسینەکەیدا داخوازی لێ کردم چیم دیوەو چیم بیستووە هەتا تەواو پیرو پەك کەوتە نەبووم بینووسمەوە .

زۆر حەزم ئەکرد مامۆستای مەزن و بەڕێز بەدەست و پەنجە نەخشینەکەی خۆی ئەمەی من ئەیزانم بەڕازاوەیی بینوسیایە نەك ناشیەکی وەکو من ئەم باسە مێژوویییە بەنرخە تۆمار بکات ، لەگەڵ ئەوەشدا زات ئەنێمە بەرخۆم چیم بیستووەو چیم لەبیرماوە پێشکەشی خوێندەوارانی بەڕێزی بکەم هیوادارم نرخی مێژوویی هەبێت .

ڕۆژێکیان سەیردەکەم شاری هەولێر خرۆشاوە ، خەڵقەکە پێکدا دێن و دەچن ، سرپە سرپیانە لە چەند کەسێکی لەوانەی ئەیان ناسم لێم پرسین چی هەیە ؟ ..

چی نیە ؟ بۆچ وەها شپرەبوون و پێکدادێن و دەچن ؟.... تـەنیا وەرامیـان ئـەوە بوو ((ئەڵمان هاتوون)) ئەڵمان هاتوونە کوێ ؟.. چی ئەکەن ؟.. کەس نایزانی !

لەپاشان ئامیر حامیەم دی ، خولێخۆشبوو سید حسن بوو ، جگە لەوەی ئـامیر حامیـە بـوو دۆسـتایەتییێکی باشمـان هـەبوو ، لـێم پرسـی چـی هەیـە ؟... وائـەم حەشاماتە خرۆشاون وتـی چـەند زابتێکـی ئـەڵمان هاتوونـە ئـەم هەرێمـەو خۆیـان شاردۆتەوە ، ئەوا خـەریکن بەهـەموو لایـەك جێگـەکانیان بدۆزینـەوە ، تێگەیـشتم مەبەستی لە هەموو لایەك (**شرطة و عسکری**) بوو .

وابـزانم ڕۆژی دوایـی بـوو یـا هـەر ئـەو ڕۆژە سـەیرم کـرد ئێـستر سـوار - بەسەرکردایەتی (ملازم سید حسین)ی برای (سیدحسن) بە ناو شارا تێ ئەپـەڕن ، پرسیم وتیان ئەچێ ((ئەڵمانـەکان)) بگـرن . هـەر ئـەو ڕۆژە لـە دێ یـەکی نزیـك هەولێر کە دێی ماڵی (نافیع ئاغا) بوو . ((ئەڵمانەکان)) کـە لـەناو دارو درەختـی دێیەکەدا خۆیان شاردبۆوە بەدی یان کردن و گرتیانن و هێنایاننە شاری هەولێر بۆ سەرا .. لە ژووری (**مدیر شرطة**) خوا لێ خۆشـبوو صـبری عەبـدوڵڵا دایـان نـان ، نەیان هێشت کەس بەلای ئەو ژوورەدا تێپەربێت.

دوای گرتنی ((ئەڵمانەکان کەوتنە سۆراخی خوالێخۆشبوو کاك ڕەمزی ، لەکوێ بیدۆزنەوە ؟... هەنـدێك وتیـان لـە مـاڵی خزمێکـی خـۆی شـاردبۆوە . هەنـدێکیش ئەیان وت : کەس و کاری کەزانیان حکومەت پـێی زانیـوەو بـە شـوێنیا ئەگـەرێن خۆیان هێناویانە داویانە بەدەستەوە .

هەرچۆنێك بێت ئەویش ڕۆژی دوایی گیرا ، بەڵام چۆن زانرا ڕەمزی لەگـەڵ ئـەم ((ئەڵمانانە)) دا بووە بۆم روون نەکرایەوە .

ئـیتر کارەکـەیان ئەوەنـدە بـەنهێنی گرتبـوو نـەیان هێـشت کـەس بیانبینـێ و قـسەیان لەگـەڵ بکـا. تەنانـەت منـیش کـەزۆر ئاشـناو دۆسـتی (سـەبری و سـید حەسەن) بووم نـەیان هێـشت بـچمە ژوورەوە . وابـزانم هـەر ئـەو شـەوە ڕەوانـەی بەغدایان کردن لەهـەموو هـەولێردا ، دەنـگ بـڵاو بـۆوە کـە ئـەم ئەڵمانانـە لەگـەڵ دلاوەری نەمری کوردا ڕەمزی (نافیع ئاغا) هاتوون بۆ کوردستان و سەرکردەکانی

کورد ، بەتایبەتی (شێخ محمود) ببینن ، وە بەیارمەتی ((ئەڵمان)) کوردەکان شۆڕشێك هەڵگیرسێنن هەزاران وێنەی (شێخ محمود)یان لەگەڵ خۆیان هێناوە

(منیش گەلێك تەقەلام دا تێ بگەم و بزانم چی بووە ، بەڵام لێرەدا ئەبێ پێ لەوەش بنێم کە وتیان دەرمانی زۆریان لەگەڵ خۆیان هێناوە ، ویستم ئەو دەرمانانە یابەهیمەت یا بەقیمەت دەستم کەوێت ، چونکە لەوساڵانەدا دەرمان بەتایبەتی دەرمانی ((ئەڵمانی)) زۆر بە نرخ بوو وەلەبازاردا دەست نەدەکەوت .

بۆئەوەی ڕاستی شتەکە تێبگەم ، بڕیارم دا چاکتر ئەوەیە یەکسەر لە (**مدير شرطة**) وەرگرم ، لەبەر ئەوە چوومە لای ، لێم پرسی کە بەڕاستی چی بووەو ، چۆن بووەو؟ چی لە ((ئەڵمانەکان)) تێگەیشتووە پێم بڵێت ؟... وتی :سێ **ظابط** بوون ، یەکێکیان (ملازم دکتۆر) بوو ، ئەویتریان (ملازم ئەندازیار) بوو . وتی هەرپرسێکان لێ ئەکردن ((دووملازمەکە)) دەستیان بۆ (ڕائد)ەکە درێژدەکرد ، مەبەستیان ئەوەبوو ئەوان مافی قسەکردنیان نییە . تەنیا (رائد)ەکە بەبۆنەی ئەوەی سەرکردەیانە ، مافی قسەکردن و وەڵام دانەوەی هەیە .ئەویش بەجۆرێك دەمی نابوو بەیەکدا هەرچیمان لێ ئەپرسی ورتەی نەدەکرد ، وەرامی هیچ پرسیارێکی نەئەدایەوە . دوای گەلێك تەقەلادان ، دەمی کردەوە، وتی یەك شتان پێ بلێم ، هەرپرسیارێك بکەن و بەهەرجۆرێکی بکەن من وەڵامتان نادەمەوە ، بەڵام ئەمەوێ بۆ مێژوو یەك شتتان تێ بگەیێنم وە دوای ئەوە هیچ خۆتان ماندو مەکەن چونکە هیچ هێزێك نییە لە جیهاندا بتوانێ قسە لەئێمە دەرهێنێ ، ئێمەش پێمان وت : فەرموو چیت ئەوێ بیلێ ئەوا گوێمان گرتووە ، لە ئێمەش وابوو کە دان بە هەندێ نهێنیدا ئەنێت .

کابرای ئەڵمانی خۆی قنج کردەوە .. (وتی: وەکو هەموو بیستووتانە ئەلێن گەلی (ئەڵمان)ی لەگەلانی جیهان ئازاترو جەنگاوەرترن . بەڵام لەم کارەماندا بۆمان دەرکەوت گەلی کورد لە ((ئەڵمان)) ئازاترو بەجەرگترن ئێمە لە ((ئەڵمانیا)) لە سێ چوار مانگ پتر مەشق ئەکەین هەتا فێر ئەبین چۆن بەچەتر (پارەشوت)خۆمان لە فڕۆکەوە بەردەینە خوارێ . بەڵام ئەو کوردە بەجەرگەی لە

گەڵمان هات چەند تەقەلای لەگەڵدا درا فێری بەچەتر هاتنە خوارەوەی بکەن هەر ملی نەداو ئەی وت من بێ مەشق کردن خۆم ئەهاوێژمە خوارێ ئێمەش بەراستی کەوتینە دوودلیەوە ئایا بروای پێ بکەین ؟.... ئایا ناترسێت ؟.... ئەگەر ترساو خۆی نەهاوێشتە خوارێ !... بەرنامەکەمان سەرناگرێت ، وەئەبێ بەتەریقی بگەرییِنەوە ، گەلێکی تر تەقەلای لەگەڵ درا هەربێ سوود بوو !.... ئاخری وتی چیتان لە من ئەوێ ؟ ناتانەوێ بەچەتر خۆم فڕێدەمە خوارێ ، باشە ئەوا من بڕیارم دا کە گەیشتنە کوردستان من یەکەم کەس بم لە پێش ئێوەدا خۆم بهاوێژمە سەر زەوی.

کاك ڕەمزی چەند وێنەیەکی هەبوو بەجل و بەرگی کوردیەوە گیرابوو ، لەسەر ئەو وێنانە جل درویەك چەند دەستێك جلی کوردیان بۆ برین .. ئینجا دوای ئەوەی چی پێویست بوو ئامادەمان کردو ، خۆمان ئامادە بووین ، فەرمانەکمان بۆهات بکەوینەڕێ سواری فڕۆکەبووین بۆ ((رۆستۆف لە روسیا)) پاش پشودان ، لەوێ وە کەوتینە ڕێ بەرەو کوردستانی عێراق .

بەڵام داخەکەم کە سنوری عراقمان بڕی و گەیشتینە عراق زریان و رەشەباو تۆفێك لە ئاسمان هەڵی کرد . فڕۆکەوان سەری لێ تێکچوو ، راست و چەپی خۆی گوم کرد ، فڕۆکە وەکو بێشکەی شکاوی لێ هات . فڕۆکەوان چاری نەما پێی گوتین ئەبێ خۆتان بهاوێژنە خوارێ ئەگینا لەوانەیە فڕۆکەکەمان بشکێت و هەموومان بمرین ، لەبەر ئەوە بڕیارماندا خۆمان بهاوێنە خوارێ... کە ئەم بڕیارەماندا سەیرمان کرد ڕەمزی وەکو پڵنگ راپەڕی و هەستایە سەرپێ وتی : (ئەوا من خۆم ئەهاوێژمە خوارێ هیوادارم لەسەر زەوی یەکتر بدۆزینەوە) .هەردەرگای فڕۆکەی بۆ کرایەوە بەدوو چاوی گەشی پرخۆشی یەوە ، بۆ سەر زەوی و خۆی هاوێشتە خوارێ. ئەو پالەوانە بەجەرگە کە هیچ بڕوامان نەبوو ئەوەندە ئازاو بەجەرگ بێت بەچەشنێك هەموو سەرمان سورماو حەپساین ،دوای ئەو ئێمەش یەکە یەکە خۆمان فڕێدایە خوارێ ، کە گەیشتینە سەر

زەوی هێشتا تاریك و رون بوو... لەیەکەوە دووربووین ، ئاگامان لەیەکتر نەبوو ، هەریەکەمان وەکو لە پێشا بڕیارماندابوو چەترەکەی خۆی هەتالە ژێر خاکداشاردەوەوەو، بە شوێن یەکتریدا گەڕاین یەکترمان دۆزییەوە ... کە ڕەمزیمان دۆزییەوە لێمان پرسی لە کوێین ؟.. وتی : نازانم !... بابڕۆین هەتا کەس نەی دیوین . ڕۆژ تەواو هەموو لایەکی روناك کردبۆوە ، تێگەیشت نزیکێ شاری (موسڵێن) .

ئیتر بەپەلە کەوتینە ڕێ هاتینە سەر زێ لە کەلەکی یاسین ئاغا ، لەوێوە بە هەر جۆرێك بوو گەیشتینە نزیك هەولێر ، کاك ڕەمزی بردینیە دێیەکەی خۆیان ، لەوێ ئێمەی لەناو درەختەکاندا شاردەوە ، هەرچیمان پێویست بوو لە خواردن و نوێن بۆیان هێناین ، دوای ئەوە خۆی ڕۆیشت ، ئیتر نەمان دییەوە ، هەتا ئێوە هاتنە سەرمان .

تکامان ئەوەیە پێمان بلێن لە کوێیە ... ئیتر بێدەنگ بوو ورتەی نەکرد ، دوای ئەوە بەدەست بەسەری نێررانە بەغدا.

ئەمە قسەی خوالێخۆشبوو (**مدير شرطة**) صبری عەبدوڵڵا بوو لە پاشا لەهەولێر دەنگ بلاو بۆوە گوایا یەکێکیان چەترەکەی باش نەشاردۆتەوە ، جوتیارێك دۆزیویەتییەوە ، چووە خەبەری داوە بە پۆلیس ، ئەوانیش کەوتوونەتە سۆراغی خاوەنی ئەو چەترە ، هەتا زانویانە هاتوونە چوار کەس جلی کوردیان لەبەردابووەو زمانیان نەزانیوەو بەرەو زاب ڕۆیشتوون ، بەو جۆرە شوێنیان هەڵگرتوون هەتا زانیویانە هاتوونە هەولێر.

ئەوەی نەمتوانی تێی بگەم وەهەتا ئێستاش هەر تێنەگەیشتووم ، ئەوەبوو چۆنیان زانی ڕەمزی یەکێکە لەو چوار زەلامە ئەگەر لەوەپێش خەبەریان نەبووبێ. دوای چەند ڕۆژێك کابرایەکی ئینگلیزی لە هەولێر بوو . وابزانم ناوی ((مێجەر ستێبنگ)) بوو، وەکو شابەندەر وابوو ، ناسیاویمان هەبوو بەهۆی چارەکردنی چەند نەخۆشێك لەوانەی ئیشیان لەلا ئەکرد ، لێم پرسی ((چیتان لەئەڵمانەکان کرد)) وتی : ڕەمزی لە بەغدا (محاکمە) ئەکرێت بەڵام ((ئەڵمانەکان)) وەکو دیل

سەیر ئەکرێن .. ناتوانین لە (عێراق) هیچ کەلکیان لێ وەرگرین ، لەبەر ئـەوە بڕیـار دراوە ، بیان نێرن بۆ (قاهیرە) لەوێ ژووری تایبەتیمان هەیە ، هەرقسەیەك بکـەن تۆمـار ئـەکرێت بـەهۆی ئـامرازی کارەبایی‌یـەوە .. بـەڵکی لـە ناوخۆیانـدا هەنـدێ قسەی وەها بکەن کەلکی ببێ بۆ ئێمە لە بابەت شەڕەوە .

خوێندەواری بەڕێز ئەمەی لەسەرەوە پێشکەشم کردن ئەوەیە لـە بابـەت ، هـاتنی خوالێخۆشبوو ، ڕەمزی دڵێر و پاڵەوانی نەمری هـەولێر لەگـەڵ ئـەو سـێ (**ظـابط**) ئەڵمانیانە لەکاتی خۆیدا بیستوومە ، رەنگە هەندێکیشم لەبیر چووبێتەوە .چـونکە چـل و دوو سـاڵی تـەواوی بەسـەرا تێپـەریوە ، لـێم ببـورن کـە نـەمتوانی وەکـو کاك(مەسعود)ی بەڕێز نووسینەکەم بڕازێنمەوە.

*** ئەم وتارە لە گۆڤاری کاروان ،ژمارە38 ، تشرینی دووەمی 1985 ، لە لاپەڕە 2-3 بڵاوکراوەتەوە .**

وێنەی قەسری عەتاوللا ئاغا کە ماڵی باوکی ڕەمزی بوو

ڕەمزی نافیع و بۆچوونەکانی کاک مەسعوود محەمەد و کاک محەمەدی مەلا کەریم

عزەددین فەیزی*

ماوەیەك بوو دەمویست لە بابەت ژیانی هەڤالێکی کۆنم کە ڕەمزی نافیع ئاغایە بدوێم ، بەڵام کاک مەسعوود محەمەد لە گۆڤاری کارواندا دەستی خۆی لە نووسینەکەدا پێش خست وزۆریشم پێخۆش بوو ،دیسانەوە ویستم هەندێ شت روون بکەمەوە و ئاگاداریەکی تر بخەمە سەری ، لەبەر نەخۆشیم ئەویشم پێنەکرا ، بەڵام لەم دواییەدا کاک محەمەدی مەلا کەریم لە هاوکاریدا بەگوێرەی بیروڕای خۆی وەڵامی کاک مەسعوود محەمەدی داوەتەوە و لە بابەتەکە دواوە، ئینجا چارەم نەماو بە پێویستم زانی کە چەند دێرێك بۆ خوێنەری بەڕێز باوێمە سەرکاغەز ئەگەر شایانی سوود بێت .

1– خوالێ خۆشبوو ڕەمزی هەڤالێکی زۆر نزیکم بوو . لە پۆلی یەکەمی سەرەتاییەوە پێکەوە بووین تا پلەی ناوەندیمان لە هەولێر تەواو کرد . لەساڵی 1936 من کەوتمە بەغدا بۆ خوێندن لەخانەی مامۆستایان ، ئەویش وابزانم چوو بۆ کەرکووك بۆ ئەوەی قوتابخانەی دوواناوەندی تەواو بکا ، چونکە لەو کاتیدا قۆناغی دواناوەندی لەهەولێر نەبوو . ڕەمزی و هەڤالەکانی بەرهەمی پەروەردەی چەند مامۆستایەکی سەرتایی ئەوکاتە بوون کە زۆر بە دڵسۆزی بیرباوەڕی کوردایەتی و نیشتمانپەروەرییان لە مێشکی قوتابیاندا دەچەقاند . لەگەڵ پێشکەوتنی ڕەمزی لە تەمەندا ئەم هەستەی زیاتر لەمێشك و دەروونیا دەجوولایەوەو بە هەموو چەشنێك چ لەناو قوتابخانە چ لەدەرەوەیدا بۆ پەرەپێدانی بیروباوەری کوردایەتی درێغی نەدەکرد . خۆیشی لەبەر ئەوەی کەدایکی خۆشناو بوو کوردییەکی ڕەوان و پاراوی قسە دەکرد . لاوێکی دڵ و

دەروون پاك و دڵسۆزو ناسك و رووحپەروەر بوو ، هەردەم دەمی بە پێكەنین بوو . درۆ خۆهەڵكێشان و خۆ پەسند كردنی لانەبوو. برای گەورەشی خواڵێ خۆشبوو قەرەنی نافیع ئاغا پێشرەوێك بوو بۆ ئەو . هانی دەدا بۆ چەقاندنی بیروباوەڕی نەتەوایەتی لە مێشكیدا .

لەپاش تەواو كردنی خوێندن لە كەركووك كاك ڕەمزی چووە دەرەوەی وڵات . ماوەیەك لە بەیروت دەیخوێند لەوێوەچوو بۆ ئەستەمبوڵ .

لەساڵی 1939 كە بەمامۆستا دامەزرام لە هەولێر ، بەرپرسیاریی پارتی هیوا لە هەولێر بە من سپێردرا ، لەوكاتی زانیم كە ڕەمزیش ئەندامە تیایدا، لە ساڵی 1940 بوو كە جارێكیان لە خزمەت مامۆستا رەفیق حیلمی دانیشتبووین لە ماڵی خواڵێ خۆشبوو یونس قادر كە بەرێوەبەری ئەشغال بوو لە هەولێر و خۆیشی خەلقی سلێمانی بوو ئەندامیش بوو لە هیوا ، لەو كاتەدا ڕەمزی و هەڤاڵێكی هاتنە ژوورەوە و سلاوێكی سەربازانەی زۆر بەتوندی بۆ مامۆستا رەفیق حیلمی كرد ، وا هاتە بەرچاوم هەموو لەشی پڕ لە چالاكی و دڵسۆزی و دەروون پاكی بوو،پاش ئەوەی ئیتر نەمدیتەوە تا لەبەندیخانە بەربوو . ڕەمزی لەگەڵ ئەڵمانەكان بەهەڵە لەناحیەی حەمدانییەی سەربە پارێزگای مووسڵ نزیك چیای مەقلووب بەچەتر هاتنە خوارەوە مەبەستیان هەروەكوو بیستم دابەزین بوو لە نزیك سنووری ئێران لەدەشتی بیتوێن و رانیە وقەڵادزە، كە كەوتنە لای حەمدانیە ڕێگای گوێڕیان گرت بۆ ئەوەی لەزێی گەورە بپەڕنەوە و بچن بۆ دێیەكەی خۆیان كە ناوی تەرجانە و سەربەناحیەی گوێڕە ئەو قایغاوانەی كە ئەوانەی پەڕاندەوە ، بۆ بەیانی لە گوێر هاتە لام، ئەو كاتی من بەرێوەبەری قوتابخانە بووم لەوێ قایغەوانەكە ووتی ئەوانە جلی كوردیان لەبەر بوو بەڵام بەكورد نەدەچوون ،چونكە خۆیان لە قایغەوە بۆ سەر زەوی هەڵدا ، كرمانجەتی لای خۆمان زۆر بە هێمنی لە قایغ دادەبەزێ ، هەروەها قایغەوانەكە ووتی : یەكێكیان لێی پرسیم بەرێوەبەری قوتابخانە لێرە كێیە ، ئەویش ناوی منی دابوو ، گوتبووی ئەی بەرێوەبەری ناحییە كێیە ووتی منیش پێم ووت عومەر میرانە ئەویش (مەبەست لێرە ڕەمزییە) بێ دەنگ ببوو ،

چونکە دەیزانی جێی مەترسیە بۆ ئێمە کەواپیشان بدات ناسیاری هەیە لەگەڵماندا بەپێی ئەوەی کە من برادەرێکی نزیکمە و کاک عومەر میرانیش کوڕی خاڵێیتی و دۆستیشی بوو . ئینجا لە گوێڕەوە دەچن بۆ گوندەکەیان تەرجان کە باوکی ڕەمزی زۆرترین کاتی خۆی لەو گوندە رادەبواردن ، لەوێشەوە پاش چەند ڕۆژێك لە ڕێگای هەولێرەوە خۆیان گەیاندە دێیەکانی تری خۆیان لە رۆژهەلاتی هەولێر تا گەیشتە گوندی بێوکە و لەوێ خۆیان شاردەوە ، بەڵام هەروەکو زانیمان یەکێکی خەڵکی کونەفلووسە بەتەمەعی پارەو پوول جێگایەکانی بۆ دەولەت دەستنیشان کردو گیران و ئەڵمانەکان بەدیل داندران و رەمزیش کەوتە بەندیخانە و لە ئەنجامدا بردیانە قاهیرە و لە پاشدا دووبارەی هێنایانەوە بەغدا، لەلایەن خزمەکانیشی هەولێ و تەقەللایەکی زۆردرا تا حکومی ئیعدامی کرا بەبیست ساڵ ، هەر لەناو بەندیخانە تووشی نەخۆشی دەروونی بوو لە بەندیخانە بەردراو دەرچوو . لەکاتی نەخۆشیدا چەند جار چاوم پێ دەکەوت و لەگەڵی دادەنیشتم ، بەڵام لەوەدا نەمابوو کە سوودی لێ وەربگیرێت لەساڵی 1947 کۆچی دوایی کرد خوای لێ خۆشبێ .

2/ مێژووی کورد وەك میللەتانی تری ئازادیخواز پڕە لە سەدان داستانی پالاوانانەی خۆبەخت کردن و قوربانیدان لە ڕێگەی سەختی دابین کردنی سەرفرازی و دووا ڕۆژی ڕووناکی ئەم گەلەدا، جا هەر تێکۆشانێك کە بە نیازێکی پاکەوە لەم ڕێگە پیرۆزەدا کرابێت شایانی ئەوەیە بەوپەڕی رێزەوە یادی بکرێتەوەو پڕ بەپیستی خۆی پایەوپلەی لەلاپەڕەکانی مێژوودا بۆ دابنرێت .

ڕەمزی نافیعیش یەکە لەو لاوە کوردە دڵسۆزانەی کە بەوپەڕی لەخۆبووردنەوە پێی ناوەتە ناو خەباتی بێ ووچانەوەو هەر لەم ڕێگایەشدا ژیانی خۆی بەلاویەتی لەسەر داناوە، بۆیە بە پێویستی دەزانم کە وەفادارانە هەوڵی ئەم تێکۆشەرە هەڵسەنگێنین و نەتەوەی تازەی پێ بناسێنین .

هەروەك لەپێشەوە باسمان کرد کە کاك مەسعوود محەمەد ئاگادارییەکی لە مێژووی ژیان و قوربانییدانەکەی کاك ڕەمزی لە گۆڤاری کاروانی ژمارەی 33دا

بلاوكردەوە ، وادیاریشە زۆری لە ئاگادارییەكە لـە خزمـەكان و دۆسـت وبرادەرانـی ڕەمـزی وەرگرتـووە، توانیویـەتی تارادەیـەك مـافی خـۆی بـداتێ ، هـەروەها كـاك محەمەدی مەلاكەریمیش وەڵامی كـاك مەسـعوودی لـە ژمـارە (805)ی ڕۆژنامـەی هاوكاری داوەتەوەو وای دەرخستووە كـە ڕەمـزی بەنـەفامی و هەڵخەلـەتاوی ئـەو كارەی كردووەوە و ئەو قوربانییەی داوە ، بۆیە بـە پێویـستی سـەر شـانی خـۆم دەزانم هەنــدێ لــەو خالانــەی كــەكاك محەمــەد لێیانــدا دواوە روون بكەمــەوە مەبەستیشم لێرە لایـەنگیری و بـەرگری كـردن یـاخود كـەم كردنـەوەی نرخـی رای كەس نییە ، بەڵكو چەند سرنج و تێبینیەكی خۆمە دەربارەی ئەم هەڤاڵە نەمرە . كاك محەمەدی مەلا كەریم وای بۆ چووە كە ڕەمزی بەتەنیایی ئەم پەیمانەی لەگەڵ حكومـەتی ئـەڵمانیادا بەسـتووە. كەچـی ناچـێتە هـیچ عـەقلێك كـە كـاك ڕەمـزی بەتەنیایی و سەربەخۆ ئەم كردەوەی كردبێ ، بێ ئەوەی كەسانی تری لەگـەڵ بـێ و هانیان دابێ و پاڵیان پێوە نابێ ، ڕەمزی كوردێكی زۆر دڵسۆز بوو هەموو كاتێك كردەوەكانی ئینگلیزی بەرانبەر كورد لە سەر زاریـا بـوو . بـە تایبـەتی كـردەوەی ئینگلیز لەگەڵ شاری سلەیمانی و شێخ مەحموودی نەمر ، هەردەم وای دەردەبڕی كە ئینگلیز بە دوای هەموو بەسەرهاتە ناخۆشەكانی كوردە ، لەبـەر ئـەوە هەرچـی بكردبایە بۆ تۆڵە سەندن لە ئینگلیزو پێشكەوتنی كـورد لای ئـەو شـتێكی ئاسـایی بوو ، هەروەكوو دەڵێن خنكاو دەست بۆ پنچكە دارێكـی بـچووك درێـژ دەكـات بـۆ ئەوەی خۆی رزگار بكات .

ڕەمـزی لـە عێـراق ئەنـدامێكی پـارتی هیـوا بـوو، واشمـان بیـست كەچـووە بەیرووتیش لەگەڵ زۆر لـە كوردەكـانی لوبنـان و سـوریا پەیوەنـدی پەیـدا كردبـوو هەمان رێگاشی لەئەستەمبۆل و وڵاتـانی تـر گرتبـوو . جـا كـێ دەتوانێـت بڕیـاری ئەوەبدات كە ڕەمزی ئەم پەیمانەی بەتەنیایی لەگەڵ ئەڵمانەكاندا بەسـتووە ،ئایـا ئەڵمانەكان ئەوەندە بێ هەست بووینە تا لەگەڵ تاقە كەسێك ئەم پەیمانە ببەستن بێ ئەوەی لەگەڵ سەرەك هۆزەكانی كوردستان پەیوەندییەكیان هەبێ . ڕەمـزی و ئەڵمانەكان كە پێكەوە هاتن وا دەردەكەوت ، هەوەك پێشتر روونمان كردەوە، كـە

لە سنووری ئێران و عێراق بێنە خوارەوەو نزیك قەزاكانی ڕانیەو قەڵادزەو دەشتی بێتووین جێگر بن و لەوێ شۆڕشێك بەناوی كوردەوە دژبەئینگلیز دابگیرسێنن. كەواتە شتێكی ئاشكرایە ئەم پەیمانە تەنیا لەبەینی ڕەمزی و چەند ئەڵمانێك ڕێك ناكەوێ لەبەر ئەوەش كە ئەڵمانەكان وا زوو گیران ئەو ئاگادارییانەی كەلەلایەن هەبوو لەو بابەتەوە بۆ خەڵكەكە ڕوون نەبووەوەو تا ئێستاش بەنهێنی ماوەتەوەن بەڵام ڕۆژێك دێت هەمووی دەردەكەوێت و ئاشكرا دەبێ و ئەو كاتە دەزانرێت كە ڕەمزی قوربانیەكی چۆن داوەو چ ڕێگایەكی لەپێناودا گرتووە .

ڕەمزی لاوێكی زۆر تێگەیشتوو و ئاگادار بوو راستگۆ و یەك ڕێ بوو ، لەبەر جۆش و پەرۆشی خۆی نەدەترسا و لەهیچ مەترسیەك نەدەگەڕایەوە ، لەبەر ئەوە قوربانیدانەكەی ئەو دەبێ بەشتێكی زۆر گرنگ دابنرێت .

كاك محەمەد بەوەی ڕەمزی تاوانبار كردووە كە لەگەڵ ئەڵمانا نازییەكان ڕێك كەوتووە . لێرەدا با ئاورێك لەباری دەروونی ئەوكاتی جەماوەر بدەینەوە بەرانبەر كردەوەكانی ئینگلیز لە وڵاتەكەماندا .لەوكاتدا گەل بەگشتی ڕقی لەئینگلیز دەبوەوەو بەتایبەت پاش بزووتنەوەی مایس وگەڕانەوەی ئینگلیزو دووبارە داگیركردنی عێراق ، لەبەر ئەوەی كە ئەڵمانەكان دژی ئینگلیز بوون، جەماوەر هەوەسی بە دۆستایەتییان دەهات ، هەرچەندە دەشیان زانی كە ڕژێمی ئەڵمانی ڕژێمێكی دكتاتۆری و ئیمپرالیزمییە . بۆ نمونە ئێوارەیەكیان لەرۆژانی مایسی 1941 چەند ئۆتۆمۆبیلێكی لۆری كە سەربازە ئەڵمانەكانیان تێدا بوو لەشەقامی هەولێردا وەستابوون ، خەڵكەكە دەورەی لێدان و دەستیان كرد بەچەپلە لێدان و دەستیان كرد بە چەپلە رێزان و سەلاوات لێدان ، ئەوەش هەر لەبەر ئەوەبوو كە دژی ئینگلیزن ، هەروەها هەرایەكەی شێخ حەسەنی كەلە 16ی مایسی 1941 لەهەولێر روویدا هەولێر هەمووی هێرشی بردەسەر سەرا ، ئەمەش لەبنەڕەتدا بۆ پەسند كردنی ئەڵمانەكان و ڕاوەستان دژ بە ئینگلیز بوون .

لەوکاتی ئەگەر پارێزگاری هەولێر خوالێ خۆشبوو ساڵح زەکی ساحیبقران و ئامیر فەوجیش ئەمین رواندزی نەبوونایە ، کارەساتێکی زۆر گەورە دەقـەوماو زۆر کەس دەکوژرا، شەشی ئەیلولی سلێمانی لـە هـەولێر دووبـارە دەکرایـەوە ، بـەڵام هێمنی و لەسەر خۆیی ئەو دوو زاتە وای کرد کارەساتەکە بەئاسانی کۆتایی پێبێت ، ئەم خۆپیشاندانەش هەر لە دڵسۆزییەکی نیشتمان پەروەرییانـەی دژ بـەئینگلیز بوو ، لەدەرفەتێکی تردا ئەم ڕووداوەش بەدرێژی بۆ خوێنەری بەڕێز دەخەمە سەر کاغەز .

مەبەستم لەو قسانە ئەوەیە کەهەر تەنیا ڕەمزی رقی لەئینگلیز نەبوو، بـەڵکو زۆرترین کوردی عێراق وای دەزانی هۆی دواکەوتنی کورد ئیمپریالیزمی ئینگلیزە ، لەبەر ئەوەیان دەزانی روو لەهەر لایەك بکەن ئەوا بۆ بەرژەوەندی کـوردە شـتێکی ئاشکرایە کەرژێمی نازییەکان رژێمێکی ناپەسند و دیکتاتۆری دژ بەمیللـەتان بـوو .بەڵام دەبێ ئەوەش بزانین دەولەتە داگیرکەر و ئیمپریالیزمەکان بەهەمان رێگـاوە وڵاتـانی بـچووك و لاوازییـان داگیردەکـرد و دەچەوسـاندوەوە. بـۆ نموونـە ئیمپراتۆریەتی ئینگلیـز کـە خـۆی بـە دەوڵـەتێکی دیمـوکراتی دەزانـی ، لـەماوەی جەنگی دووەمی جیهانی ، سێ یەکی وڵاتانی جیهان لە ژێر چـەپەڵۆکی ئـەوبوو تـا رادەیەك وا بە ناوبانگ بوو کەرۆژ لەو وڵاتانی لە ژێردەستی ئەوبوون ئاوانەدەبوو ، بەئارەزووی خۆی فەرمانڕەوای خۆی دەسەپاندوو و بەرووبوومی شـیان دەخـوارد یەك لەو دەولەتانە دەولەتی عێراق بوو کە کوردستانی عێـراقیش لـە چوارچـێوەی ئەودایە .

هەرچەندە من هـەردەم خـۆم بـە لایـەنگری رێگـای دیمـوکراتی پێـشکەوتنخواز دادەنێم . بەڵام ئەوەش دەڵێم کە ئـەو دەولەتانـەی بـە دیموکراتیپێـشکەوتنخواز دەناسرێن ، هەر ئەوان بوون کۆمارێکیان بۆ کۆمەڵـەی کـورد لەکوردسـتانی ئێـران دامەزراند ، تا ئەوەی بەرژەوەندی خۆیـان تێـدا هـەبوو پـشتگیریان کـرد ن بـەڵام

کەکشانەوە پێویستیان پێ نەما کۆمەڵەو قازی محەمەدیان کردە پارویەکی چەورو فڕێیاندایە دەموزاری شای دڕندەو فارسەکان .

هەروەها کاك محەمەد دەڵێ : یەکێتی سۆڤیەت بۆ خۆکۆکردنەوی خۆی لەکاتی خۆیدا پەیمانێکی لەگەڵ ئەڵمانا نازییەکان بەست .ئینجا لێرەدا ئەو پرسیارە خۆی هەڵدەدات : ئایا بۆچی ڕەوایە بۆ دەوڵەتێکی پێشکەوتنخوازی گەورە پەیمانێك لەگەڵ ئەم رژێمەدا ببەستیت هەرچەندە کاتیش بێ ،کەچی تاوان و شورەییە بۆ لاوێك یا تاقمێکی کورد لەپێناو ترسووکە هیوایەك بۆرزگارکردنی نەتەوە لەگەڵ ئەم رژێمەدا رێك بکەوێت .

هیچ شەرم و شورەیی نییە بۆ هەر دەولەتێکی لاواز بۆ ماوەیەك روو لەدەولەتێکی گەورە بکات بۆ پاراستن و پێشکەوتنی خۆی تا دەگات بەئامانجی .
دوا قسەم ئەوەیە کە ڕەمزی لەبنەماڵەیەکی دیار و دەولەمەند بوو لە هەولێر خۆیشی پێویستی وایە چ لەعێراق چ لەدەرەوەی وڵات دەیتوانی زۆر بەخۆشی و بە ئاسانی ژیان بباتە سەر .بەڵام دلسۆزییەکەی وای لێ کرد قوربانی بەهەموو شتێکی خۆی بدا و ئەم کارە بەرزە جێ بەجێ بکات لەبەر ئەوە پێویستە خزمەتەکەی بەکردەوەیەکی پیرۆز دابندرێت نەك بەهەڵخەلەتاو و نەفام لەقەلەم بدرێت .

*** ئەم وتارە لە گۆڤاری کاروان ،ژمارە 38 ، لە لاپەڕە 4-7 بڵاوکراوەتەوە .**

وێنەی قەسری عەتاوڵڵا ئاغا کە ماڵی باوکی ڕەمزی بوو

ڕەمزی نافیع و .. شنەبایەکی فێنك لە
(لە ڕۆژهەلاتی گڕگرتوودا)

حەسەن جاف*

زەوت کردنـی سەربەسـتی بـیروڕا دەربـڕین – بـەبڕوای مـن– لەگـشت جۆرەکـانی دیکـەی چەوسـاندنەوەی مـرۆڤ بـەئێش و ئـازارترە، نووسـەرو رۆشـنبیرانیش لـە هـەموو چـین و توێـژێکی دیکـەی کۆمـەڵ زیـاتر هەسـتبەوئازارە دەکـەن و زۆرتـریش بـە دەسـتیەوە دەنـاڵێنن، لـە نێـو کـۆڕی ڕۆشنبیرانیـشدا سەربازانی سەنگەری کوردایەتی و پەوروەری لە هەموو لایێـك و کۆمـەڵ و گروپێـك زیاتر دووچاری ئەم سەربەستی زەوت کردنە ببـوون، ئەمەشـیان تـەنها بـۆ ئـەوە ناگەڕێتـەوە کـە حیزبـی بەعـسی فاشـی حـوکمڕانی وڵـاتی دەکـرد، چـونکە زەوت کردنی سەربەستی بیروڕا دەربـڕین دەگەڕێتەوەبۆپـەنجاکان، مەبەسـتم دوای14ی تەممووزی 1958 کە بەناو عێراقی ئازاد کرد و بۆ مـاوەیێکی زۆر کـەمیش هەنـدێ سەربەستی سیاسی و فیکری پیادەکرد، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ هۆییەکی دیکە کـە بڕوا ناکەم لە هۆی سەرەکی واتە زەبرو زەنگ ی رژێمە یەك لەدوا یەکەکانی بەغدا تا دەگاتە رژێمی بەعسی فاشی ڕەگەزپەرست کەمتر بێت ، ئەو هۆیەش بریتی بوو لە دروست بوون و پەیدابوونی "مافیـا"یێـك لـەنێو ڕۆتـشنبیری ئـەدەبی و فیکـری کوردییـدا کـە بەهەلپەرسـتی و راپـۆرت نووسـین توانییـان لـە هـەموو دام دەزگـا ڕۆشنبیرە جیاجیاکانی گشت ڕژێمەکانی حوکمران لە عێراق پاش 1958 تا ئەمڕۆ جێ پێی خۆیان بکەنەوەو رێگە لە فیکری ڕۆشنبیری کوردی بگـرن و نـەهێڵێن بـە هـیچ جۆرێـك دەنـگ و سـەدایێکی لێـوە بێـت، ئەگـەر جاروبـارێکیش وتارێـك تێپەڕێنرابێت، ئەوا یەکسەر دەکەوتنە چالاکی و بـە لێپرسـراوان کـەوتن و راپـۆرت نووسـین دژ بـەو "کۆنـە پەرسـت و کـورد کوژانـە "ی دەیانـەوێ برایـەتی کـورد و

عەرەب تێك بدەن و خزمەتی زایۆنیزم دەكەن و بە ئاواتەوەن جیاببنەوەو لە "شیماڵی حەبیبدا" دا"ئیسرائیلی دووەم" دابمەزرێنن. مافیای ئەدەبی كوردی بریتی بوو لە چەن كەسانێكی كاسە لێسی راپۆرت نووس كە بەربەرەكانی فیكری نەتەوەییان بە "واجب"ێكی "مقدس" و ئومەمی دادەناو دژیەتی كورد و كوردایەتیان دەكرد و جەنگێكی چەپەڵیان دژ بەرپا دەكرد ، ، كار گەیشتە ئەوەی لە ناو كوردستانیش سڵ بكەنەوەو كاتێ كە كورد پەروەران داوای خوێندن بە كوردی و " معارف" ی كوردستانیان دەكرد ئەوانە لە پێشی پێشەوەی خۆپیشاندانەكاندا بوون و دەیانشیڕاند"نامانەوێ مەعاریفی قلیاسان"، سەیر لەوەدایە كە لەگەڵ رژێمە جۆربەجۆرەكانی عێراق هاوكاریان دەكرد – تا ئەمڕۆش– یەكسەر"تنقیرات"ی ماركسییانەیان بۆ ئەو دەست خستنە ناو دەستە دەدۆزەوەو خەڵكیان پێ دەمكوت دەكرد .

هەموومان لەبیرمانە كە دوای رێكەوتنامەی 11ی ئازاری 1970 مامۆستا سەعید ناكام وەڵامی یەگێكیان دایەوە، نەیتوانی لە بەغدا بمێنێ یەكسەر بۆی دەرچوو، ئەگەر لە بەغدا بمابایەوە ئەوە بڕواناكەم جارێكی دیكە چاومان بەچاوی بكەوتایە.

ئەم"مافیا"یە هەمیشە دەست لەسەر مستوی خەنجەر و پەنجە لەسەر پەلەپیتكەی دەمانچەو قەڵەم ئامادەبوون و وتارێك، كورێك، چیرۆكێك، بان شیعرێك بوون تاكو داخی دڵی خۆیانی پێ برێژن و ژەهری دەروونی گڵاویانی بەسەردا ببارێنن و هەموو لاپەرە رۆژنامە كوردی و عەرەبیەكان و ئێزگە و تەلەفزیۆنیان بۆ والاو دەرگا لەسەر پشت بوو، تەنانەت رێكخراوە ئەدەبی و رۆشنبیرەكانیش وەك كۆمەڵەی رۆشنبیری كوردی و یەكێتی نووسەرانی كورد و گۆڤارەكانیشیان. كە حكومەتی بەغدا بڕیاری ئەوەی دا كە سەربەستی قانونی و مەعنەوی یەكێتی نووسەرانی كورد نەمێنێ و ببێتە لقێكێك لە"یەكێتی نووسورانی ئەدیبانی عێراق"، ئەوانە لەرێزی هەرە پێشەوە جارڕدەرانی ئەو یەكیەتیە بوون و ئیستیمارەكانیان بە خوایشت یان بە هەڕەشە بەسەر ئەدەبیاندا دابەش دەكرد،

بەڵام کە زانیان لەو هەڵبژاردندا دەرناچن "لەبەر هەر هۆیەك بێت" و دەرگای دەروازەیێکی ژەهر بڵاوکردنەوەیان لێدادەخرێ"بۆ چاوبەستەکێش بێت" کە گۆڤاری یەکەتیە، کەوتنە "**معارظة**" کردنێکی ساختانەی ئەو یەکیەتیەی خۆیان جاڕدەری بوون و پروپاگەندەیان بۆ دەکرد یەك تۆز لە دەورو گرنگییان کەم بووبێتەوەو هەمیشە لە ریزی پێشەوەی گۆڤارو رۆژنامەکانی میریدا بوون، وەك راوێژکارو نووسەو لەهەموو کۆرو کۆبوونەوەیەکیشدا شۆڕەسواری مەیدان و میکرۆفۆن بەدەم بوون جگە لە وەرگێرانی نامیلکەو کتێبی هەمە بابەت. مەبەستم لەو پێشەکیە ئەوەیە کەبڵێم کاتی خۆی مامۆستا مەسعوود محەمەد وتارێکی لەسەر ڕەمزی نافیع بلاۆکردەوە (1) .یەکێکی لێهاتە جواب وتارێکی پڕ لە کینەی نووسی(2) پاش ئەویش چەند ووتارێکی دیکە هاتە مەیدان. من گەلێك حەزم لێبوو وەڵامی ئەم وتارە بدەمەوەو بەرگری لەو راستیە مێژووییە بکەم کەلە وتارەکەی مامۆستا مەسعوود محەمەد دا باسی لێوە کرابوو، بەڵام لە کەسی ناشارمەوە لە دڵەوە لەو مافیایە دەترسام ، چونکە ساڵی 1987 کۆڕێکی شیعر خوێندنەوەم بۆشاعیر محەمەد ئەمین پێنجوینی لە زانکۆی سەلاحەدین گێرا "ئەوسا موحازیر بووم لە کۆلیجی ئەدەبیات " یەکێك لەوان کە ئەندامێکی هەرەچالاکی مافیاکەیە گووتبووی :" حەمەمین گەیشتە ئەوەی کاژیکێ کۆڕی بۆبگێرێ" کە مەبەستی من بوو، هەموو کەسیش دەزانێ کاژیکێ " لەو سەردەمەدا چی لە دوادا بوو". سەرەڕای ئەوەش هەر بڕیارمدا وتارەکەم بنووسم و بلاۆیشی بکەمەوە، ئەوە بوو ناردم بۆکاروان، بەڵام ئەوان بڕیاریان دا کە چیتر شت لەو بارەیەوە بڵاونەکەنەوە. ئێستاش کە برای ئەدیب کاکە بەدران کتێبی "لە رۆژهەلاتی گڕگرتوودا"ی کردە کوردی و خوێندمەوە، بەباشم زانی ئەو وتارەی خۆم زیندوو بکەمەوە هەرچەندە دەبێ ئەوەش بڵێم کە کتێبەکە خۆی باشترین وەڵامە بۆ هەموو ئەوانەی جەنگێ مەغۆلیان دژ بە مامۆستا مەسعوود گێڕا. کتێبەکە لە دوو بەشی سەرەکی پێکهاتووە .

یەکەمیان: بریتیە لە باس کردنی کردەوەی (مامۆت) کە ڕەمزی هـەوڵی داگیر کردنـی چـاڵە نەوتـەکانی کوردسـتان بـوو لـەرێی بـەرپاکردنی ئاژاوەیێـك یـان بزووتنەوەیەك لەلایەن خێڵـە کوردیەکانـەوە دژ بـە ئینگلیـزی داگیرکـەر بۆئـەوەی ئەڵمانیا مەهانەی بۆ ببێ سوپای خۆی بنێرێ بۆ کوردستان و دەست بەسەر چـاڵە نەوتەکان دابگرێ تاکو پێویستی سوتەمەنی بۆ سوپاکەی دابین بکـات، پاشـانیش لە پاداشتی ئەوەدا دەوڵەتێك بۆکورد دابمەزرێنن.

بەشی دووەمـی: کتێبەکـەش بریتیـە لـەو ڕووداوانـەی پـاش گرتنـی میوولـەر و هەواڵەکانی ڕوویانداوە و حاڵ و بـاری خـۆی لـە زیندانـەکانی عێـراق و میـسردا تـا دەگاتە ئەوەی ئازاد دەکرێ و دەگەڕێتەوەوڵاتی خۆی . لە ڕاستیدا وەرگێرانی ئەم کتێبە زۆر گرنگ پێویست بوو لەبەر چەند هۆیێك.

یەکەم: لەبەر ئەوەی زۆر شتی بە نرخ و پر بایەخی تێدابوو دەربارەی ڕەمـزی نافیع و دەوری ئەڵمان لە مەسەلەی کورددا.

دووەم: خـۆی لـە خۆیـدا وەڵـام دانەوەیـە بـۆ هـەموو ئـەو قەڵەمـە لـەرزۆك و کۆسمۆپۆلێتانەی دژی ڕەمزی و دەوری رەمزیان نووسـی، بـرواش ناکـەم هیـچیان شـتێکیان دەربـارەی ڕاسـتی ئـەو ڕووداوەی زانـیبێ پـێش وەرگێڕانـی کتێبەکـە، چـەنکە دڵنیـام هیـچیان نـە ئـەڵمانی و نـەئینگلیزیش نـازانن، تـەنها رق و کینـەی دەروونیانە دژ بە هەموو کوردپەروەرێك کەپتڵی پێوەنان هەوڵبدەن رەمـزی نـافیع بەدناو بکەن و خەباتی پیرۆزی ڕەمزی بشێزێنن و لەکەدار بکەن.

سێیەم: دەرفەتی بۆ منیش ڕەخساند کـە لایـەنێك لـەو دەورەی ئەڵمانـەکان دەنویـستلە کوردسـتاندا بیگێـڕن، ڕوون بکەمـەوە و لاپـەرەیێکی شـاراوەش لـە خەباتی ڕۆڵەی بەوەفاو نەمری کورد"بەکر سدقی"یش ڕوون بکەمەوە کـە ئـەویش زۆر هێرشـی نـاڕەوای کرایـە سـەر. بـا بێینـەوە سـەر ئەسـڵی مەبەسـت، کردەی"مامۆت" وەك زانیمان بریتی بوو لـە هـەوڵی داگیرکردنـی چـاڵە نەوتـەکانی کوردستان و مەیسەرکردنی سوتەمەنی بۆسوپتی ئـەڵمان کـە ئەوسـا پێویـستیەکی زۆری پێی هەبوو، ئەمەش بەوە دێتەدی کە شۆڕشێك لەکوردستاندا دژ بە ئینگلیـز

بەرپابکرێ تاکو سوپای ئەڵمان بتوانێ بێتە کوردستان و ئەو چاڵە نەوتانە بگرێ و شتێکیش بۆ کوردیش بکات، ئەمەش شتێکی تازە نیە ، چونکە بیرکردنەوەی ئەڵمان لە دۆزینەوەی جێ پێیەك لە کوردستاندا دەگەرێتەوە، بۆماوەییکی پێش هاتنە سەر حوکمی حیزبی (نازی). لەسەردەمی عوسمانیدائەڵمانیا بیری لەوە دەکردەوە کە لە رۆژهەلاتی ناوەراست نزیك ببێتەوە شوێنێك بۆخۆی داگیر بکا لەم ناوچە گرنگ و ستراتیجیەداو هەرەشەش لە دەسەلاتی ئینگلیز بکات لە هیندستاندا . ئەوە بوو بیری لە دروست کردنی سکەی شەمەندەفەری بەرلین ئێستانبو لە ساڵی 1896 دا ئەو بەشەی کە بۆ ئەنادۆڵدا تێدەپەرێ کۆتای هات، پاشان وویستیان پرۆژەکە تەواو بکەن و بەرلین بە بەغداوە ببەستنەوە، بۆئەم مەبەستەش کۆمپانیاییێکیان پێکهێنا، بەڵام فرەنسا و رووسیا و ئینگەلتەرە نارەزای خۆیان دەربارەی ئەم پرۆژەیان لای حکومەتی تورکیا دەربری و بووە هۆی راگرتنی کارکردن لە پرۆژەکەدا تا ساڵی 1911کە دووبارە دەست پێکریەوە و لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهانیدا لە موویڵەوە تاکو سامەرایان تەواوکرد. دوا ئەڵقەی ئەم پرۆژەیە لی ساڵی 1940کۆتایی هات و سکەی شەمەندەفەر لە ئێستانبوڵەوە تا بەسرەو بە هۆی چەن سکەیێکی لاوەکیش دەگەیشتە باکووری ئێران و رووسیا و سوریاو فەلەستین. هەوڵکی دیکەی ئەڵمانەکان بۆخۆ نزیك خستنەوە لە رۆژهەلاتی ناوەراست و کوردەکان ئەو پرۆژەیە بوو کە "گروبا" ی قونسولی ئەڵمانیا لە بەغدا لە ساڵاچنی سییەکانیدا **"رجال ومراكز قوى فى شرق"** (3) باسی لێوە دەکات کە خۆی وبەکر سدقی سوپاساڵاری ئەو سەردەمەی عێراق لەسەری رێککەوتبوون و گروپا لەگەڵ بەکر سدقی چووبوونە سەر گردەکانی حەمرین بۆ ئەوەی شوێنەکە ببینن و بزانن تا چ رادەببك بەکەڵکی دروست کردنی هێڵێکی بەرگری پتەو ئەوتۆدێت کە بتوانێ پارێزگاری لەو دەوڵەتە کوردیە بکات کە بەکر سدقی بە هاوکاری ئەڵمانەکان دەیویست لە کوردستاندا دروستی بکات . رەنگە هەوڵی دیکەش هەبووبێ و هێشتا ئاشکرا نەبووبێ و چاوەرێی خامەرەنگینێکی وەك کاکە بەدران بکات تۆز و گەردی لەسەر بتەکێنێ.

کەواتە کردەی"مامۆت" یەکەم هەوڵی ئەڵمان نەبووە ورنگە دوا هـەوڵیش نـەبێت، هەرچەندە ئەم پڕۆژەیـەی میوولـەر بتـسی لێـوە دەکـات بـە مـردووییش لـە دایـك بووبێت، چـونکە وەك لـە کتێبەکـەدا دەردەکـەویَ هـەر لەسـەرەتاوە موخابـەراتی دەوڵەتێکی دوژمن بە ئەڵمان هەوڵی داوە کردەوەکە سـەر نـەگریَ، هەرچـەندە تـا ئێستاش لای میولەر روون نەبۆتەوە چۆن نهێنی ئەو کردەوەیە ئاشکرا بوون وایان لێکرد لە شوێنێکی دیکە بخرێنە خوارەوە و سوپای ئینگلیزیش چـاوەڕێیان بکـات و پاشـانیش هــەر هــەموویان بگیرێـن و کردەوەکـە سـەرنەگرێت . لای خۆشمـان دەربارەی ڕەمزی نافیع و کردەوەی "مامۆت" ئەم وتارانە بلاّوکرانەوە .

1–سەرەتا وتارەکەی مامۆستا مەسعوود محەمەد"ڕەمزی نافیع قوربانیە زلەکەی هــەولێر" لــەگۆڤاری کــاروان ژمــارە 33 حــوزەیرانی 1985 ســاڵی ســێیەم لەلاپەرە"5تا لاپەرە 11".

2– محەمەد مەلا کریم لە رۆژنامەی هاوکاری ژمـارە (805) ڕۆژی 1985/9/12 وتارەکەی دژ وتارەکەی مامۆستا مەسعوود بلاّوکردەوە لە ژێر ناونیشانی "نیـازی پاك ئەبیَ رێگا راست بگریَ".

3– دوا بــە دوای ئەمــە لــە هاوکــاری ژمــارە(815)ی رۆژی 1985/11/21دا محەمــەد تــەیموور وتــارێکی لــەژێر ناونیـشانی "راسـتی رێگـای نیـازی پـاك" بلاّوکردەوە تیایدا بەرگری لە بیروچوونەکانی محەمەد مەلا کریم دەکرد.

4– دوای ئەمانە لەگۆڤاری کاروانی ژمارە (38)ی تشرینی دووەمی 1985ساڵی چوارەم دوو وتار بلاّوکرایەوە یەکێکیان دوکتور عبدالرحمن عەبـدوللّا نووسـیبووی لەژێر ناونیشانی"هەنـدیَ زانیـاری تـر دەربـارەی ڕەمـزی نـافیع"و لەلاپـەرە2 تـا لاپەرە 4ی ئەو گۆڤارەی گرتبوەوە.

دووەمیـشیان وتـارێکی خوالێخۆشـبوو مامۆسـتا عزالـدین فـەیزی بـوو کـە لـەژێر ناونیشانتی "ڕەمزی نافیع و بۆچوونەکانی کاك مەسعوود محەمـەد وکـاك محەمـەد مەلا کریم"دا بلاّوکرایەوەو لەلاپەرە (4تا 7)ی گۆڤارەکەی گرتبوەوە.

5- دووباره کاکه حەمە هاتەوە مەیدان و لە کاروانی ژمارە(42)ی ئازاری 1986سالّی چوارەمدا وتارێکی لەلاپەرە (69تا74) دا بلاوکردەوە لەژێر ناونیشانی "دیسانەوە هەمیشەنیازی پاك ئەبێ ڕێگای راست بگرێ".

6- لە کاروانی ژمارە (57)تەمموزی 1987 سالّی پێنجەمدا کاك سەردار میران بەشێکی لە کتێبەکەی لە ئەلّمانییەوە کردبووبە عەرەبی کە لەلاپەرە(130تا134)ی گۆڤاری کاروانی ناوبراوداو لەژێر ناونیشانی **"کردستان فی نظر سائح المانی"**.

ئەوەی من لێرە مەبەستمە وەلّام دانەوەی هەردوو وتارەکەی حەمەی مەلا کەریمە .چونکە ئەو یەکێکە لە ئەندامە چالاکەکانی ئەو مافیایەی هەمیشە چاوکراوە و گوێ قولاغ بوون بۆ بەرپەرچ دانەوە و هێرش بردنە سەر هەر نووسینێك یان هەر بیرێك بۆنی کوردایەتی لێوە هاتبێ یان هەولّی سەرفرازی کوردی دابێ .کاتێ کە مامۆستا مەسعود وتارەکەی لەسەر ڕەمزی نافیع بلاوکردەوە هیچی ئەوتۆی تێدانەبوو کە کاکە حەمەی بێ سەغلەت بێ ، بەلّکو تەنها بریتی بوو لە ووتارێکی رۆمانسیانەی پڕ ئەمەك و وەفاداری بۆ ئەو ڕۆلّە دلّسۆز و بەجەرگەی هەولێر ، بێ ئەوەی ناوی کەسی دیکە بهێنێ یان هێرش بکاتە سەر هیچ لایەنێك ، بەلّام ئاخۆ کاکە حەمە چۆنی لێ هاتە جواب . لەهاوکاریدا کاکە حەمە بەمجۆرە گالّتە بەڕەمزی نافیع و مامۆستا مەسعود دەکات ((مامۆستا مەسعود وتارەکەی بە وشە ئارایی‌یەکی پڕ سۆزی رۆمانسیانە نەڕازاندوەتەوە کە خوێندەوار بە خوێندنەوەی ، خۆی لەبەردەم بیرەوەری پالەوانێکی خەباتی ئازادی بەخشی نیشتمانی و نەتەوەییدا بیبینێتەوە لای وابێ تا مامۆستا مەسعود ئەم وتارەی نەنوسینی ئەستۆی هەموو کورد لە ژێر باری تاوانی پشت گوێ خستنی فەرزێکی نیشتمانیدا ئەینالاندو بەنووسیبوو وتاری ناوبراوو لەلایەن ئەوەوە بارەکە لە ئەستۆی نەتەوە وەلاکەوت))(5). ئەم گالّتە پێکردنەی کاکەحەمە تەنها لەبەر ئەوەیە رۆلێکی نەتەوە پەروەر پەنای بردوەتە بەر ئەلّمانیا ، لە کاتێکدا لەلای حەمەو هاوەلانی دەبێ هەموو رێگاکان بە مۆسکۆ - دا

تێ بپەڕێ و (**كفری مطلق**) ئەوەیە ئەو ڕێگایە لە بیر بكرێت ، جا لەبەر ئەوەیە یەكسەر ڕەمزی نافیع بەگێل و نەفام لەقەڵەم دەدات و دەڵێت (ئەم لاوە نیشتمان پەروەرێكی دڵ گەرم بووەو هەر لەپێناو ئەو نیشتمان پەروەری یە شیا پێی هەڵخلیسكاوەو هەڵخەڵەتاوە و بەنیازی پاكەوە كەوتوەتە داوی نازیەكان و ئەوەندە هۆشیاریی سیاسی نەبوە لێكی بداتەوە ... هتد))، دوای ئەوەش دەڵێت ((ئەگەر دڵسۆزی و خوێن گەرمی ئەو لاوە پاساوی هەڵەو هەڵخەڵەتانەی بۆ بداو بیكا بە قوربانیەكی بەسەزمانی بێ ئاگایی لە سیاسەت)) .. جارێكی دیكەش بەڕەمزی دەڵێت ((دڵ پاك و سادە لەوح و نەفام لە سیاسەت نەگەیشتوو)). ئەوجا دێتەوە سەر ئەوەی گلەییێكی زۆریش لە مامۆستا مسعود بكات لەسەر نووسینی ئەو وتارەو ناوهێنانی ڕەمزی وەك ڕۆلێكی ئازاو بەجەرگی هەولێرو دەڵێت ((هەرگیز مەیدانی ئەوە نابێ بكرێ - واتە ڕەمزی - بە قوربانی یەكی زلی وڵاتێكی وەك وڵاتی هەولێر كە بە درێژایی ساڵانی خەباتی نەتەوەیی و نیشتمانی دەیان قوربانی زل و بچووكی پێشكەش ڕێگای ئازادی كردووە كە هیچیان لەكە نەبەئامانج و نەبەرێگای خەباتیانەوە نییە)) ، لێرەدا مەبەستی ئەوەیە بڵێ كە ئامانج و خەباتی ڕەمزی لەكەدار بووە .جارێ پێش هەموو شتێك هەولێر وڵات نییە ..وەك حەمە فەرموویەتی _ بەڵكو شارە ،ئەمەش شتێكی زۆر سادە و ئاساییە و گەلێكیش عەیبەیە بۆ یەكێك ئامۆژگاری نیشتمان و نەتەوەپەروەری پێشكەش بە خەڵكی بكات و نەزانێ هەولێر شارە . دوای ئەوەش ڕەمزی نافیع ئەو نەفام و گێل و لە سیاسەت نەگەیشتووە نەبووە، كە حەمە وێنەی بۆ دەكێشێ ، چونكە وەك مامۆستا دەڵێ ئەندام بووە لە هیوادا .((لە ساڵی 1939 كە بە مامۆستا دامەزرام لە هەولێر بەر پرسیاریی پارتی هیوا لە هەولێر بەمن سپێردرا ، ئەوكاتی زانیم كە رەمزیش ئەندامە تیایدا)) (6). هەروەها مامۆستا عزالدین دەگێرێتەوە كە ڕەمزی ((بەهەموو چەشنێك چ لەناو قوتابخانەو لەدەرەوەیدا بۆ پەرەپێدانی بیروباوەری كوردایەتی درێغی نەدەكرد)) (7) . ئەمە جگە لەوەی ڕەمزی نافیع لە بنەماڵێكی نیشتمان پەروەری دژ بە ئینگلیزدا گەورە بووەو لە ماڵەوە قەرەنی

نـافيعی بـرا گـەورەی ((هـانی دەدا بـۆ چـەقاندنی بـیرو بـاوەڕی نەتەوایـەتی لـە مێشکیدا))(8). کە بڕوای من ئەم بیروباوەڕە نەتەوایەتیە کە حەمـەی بـەو جـۆرە تەنگاو کردووە.

پاشان مامۆستا عزالدین کە هاوڕێی ڕەمزی بووەو بـە یەکـەوە خوێندویانـە لـە هەموو کەس باشتر دەتوانـێ ڕەمـزی بنرخێنـێ دەڵـێ ((خـواڵێ خۆشـبوو ڕەمـزی هەڤالێکی زۆر نزیکم بوو ، لەپۆلی یەکـەمی سـەرەتاییەوە پێکـەوە بـووین تاپلـەی ناوەندیمان لەهەولێر تەواو کـرد))(9) ، دوای ئـەوە دەڵـێ ((ڕەمـزی لاوێکـی زۆر تێگەیشتوو ئاگادار بوو ، راستگۆو یـەك ڕێ بـوو ، لەبـەر جـۆش و پـەرۆشـی خـۆی نەدەترساو لە هیچ مەترسیەك نەدەگەڕایەوە))(10) .

پاش ئەم شایەتیە با بـزانین میولـەرو موخابـەراتی ئـەڵمانی چـۆنیان ڕەمـزی نرخانـدبوو و هەلیاسـەنگاندبوو ، چـونکە دەولـەت و موخابـەرات نیـە لـە دونیـادا سـەوداو مامەلـەی لەگـەڵ گێـل و نـەفام بکـات ((راپـۆرتی هەنـدێك نوێنـەری ئەسـتەموولمان لەسـەر ئـەو بڕوایـە بـوون کـە ڕەمـزی کـوردێکی دەمـارگرژو زۆ تامـەزرۆی ئـازادی و سـەرفرازی کوردسـتانە) (11) ، هـەروەها میولـەر دەڵـێ ((ڕەمـزی زیـرەکترین وت وێژکـەر بـوو کـە تائێـستا بینیبێـتم ، بـۆ لەیـەکتر جوداکردنەوەی دۆست و دوژمن شەش هەستی هەبوو))(12).

ئەمە جگە لەوەی کە ڕەمزی باسی ئامۆزاکەی بۆ میولەر دەکات دەڵـێ ((مـن و ئامۆزاکەم چەندین ساڵ لـە بەغـدا پێکـەوە بـووین و گـەلێك جـار نەخـشەمان بـۆ ئـازادیی کوردسـتان دەکێـشا))(13)، بـێ لـەوەی ڕەمـزی لـە بەغـدا و بـەیروت و ئەسـتەمبوول خوێنـدبووی و بڕوانامەشـی وەرگرتبـوو . جـا توخـوا کەسـێك ئەمـە سیفاتەکانی بێت و بەو تەمەنە (کە مرد سی سـاڵان بـوو) ، ئەمـە بـیر لـە ئـازادی کوردو رزگاری کوردسـتان بکاتـەوەو بـچێتە تاقـە حیزبـی چـالاکی ئـەو سـەردەمە (حیزبی هیوا) و لەگەڵ هاوەڵانیا نەخشەی ئەو ئازادیە بکێشێو پاشـانیش بـیر لـە دانانی ئاڵای کوردستانیش بکاتەوە(14) و تەنها شتێ لای ئەو شایانی ئـەوە بـێ سوێندی لەسەر بخوا ئەو ئاڵـا پـیرۆزە بـێ ،گونـاح و تـاوان نیـە بـەگێل و نـەفام و

سـادە لـەوح و لەسیاسـەت نەگەیـشتوو لەقەلـەم بـدرێ و ئـەو خەباتـە پـیرۆزەی بشێوێندرێ و لەککەداربکرێ ؟؟.

حەمە دەیەوێ نەك ڕەمزی بەڵکو هەموو نەتـەوە پەرسـتێکش تاوانبـار بکـات و دەڵێـت (کوردسـتانی ئـەو سـەردەمە ، وەك کۆمـەڵێکی پاشـکەوتووی گرفتـاری رژێمی ئیمپریالیزم و دەرەبەگی زیـاتر لـە ئێـستا کەسـانی وای تیـابووە ئامـادەبن بەرانبـەر بەپاشـخەوانەیەکی سەرسـفرەی هـەر ئیمپریالیزمێـك بـبن بەنۆکـەری ، هــەروەکو نەتــەوە پەرســت و نیــشتمان پــەروەری ســاویلکەی لــە سیاســەت نەگەیـشتووی وا وایـشی تیـابووە لای وابـێ مەرحەبایـەك و دوو قـسەی خـۆش و بەڵێنی بۆشی ئیمپریالیزم مافی دیاری کردنـی چارەنووسـی گـەل و وڵاتەکـەی بـۆ دابین ئەکا، کەواتە پێویستە ئەمیش پیاوەتی لەبەر چـاو بـێ و ئـەو چـی لێ ئـەوێ بۆی بکاو کە مەسەلەکەش براٍیەوەو ئەو بەمرادی خۆی گەیشت ئـەم خـۆی و گـەلی (دەس لەگونان بەتاڵتر) بکەونە سـەر سـاجی عـەلی و مـوفلیس و رووت و رەجـاڵ بمێننــەوە) (15). بێگومـانم کەئـەم قـسەیە پـڕ ئـەدەب و جـوانی یـە هـەر لـە کۆسمۆپۆلیتێکی داخ لەدڵ دەوەشێتەوە ، دواییش دەیەوێ ڕەمزی لە کوردایـەتی ونیـشتمان پــەروەریش بـشواتەوەو دەڵـێ خەباتەکـەی ڕەمـزی بـۆ کوردایـەتی و نیشتمان پەروەریدا جـێی نابێتـەوە))(16). ئـیتر نـازانم کـێ دەسـەلاتی ئیفراز کردنی کوردایەتی و نیشتمان پـەروەریی بەحەمـە بەخـشیوە تـاکو ئـەویش لوتـف بفەرمێ و بەهەوەسی خۆی بەسەر خەڵکیدای دابەش بکات .

مـن لـەلای خۆمـەوە ئـەم گاڵتـە پێکردنـە و تاوانبارکردنـەی حەمـەم بـەلاوە سەیرنیە، چونکە چاك دەزانم کلیلی دەروازەی بیرکردنەوەی حەمە لە مۆسکۆ بـوو وئەگەر لەوێش باران بباریبایە با حەمە لەبەسرەشدا بوایـەو مـانگ مـانگی ئـابیش بوایە هەر چەتری بەدەستەوە دەگرت، چونکە لە نیشتمانی دایکدا بارانـە . بـەڵام ئـەوەم پـێ سـەیرە حەمـە بـەرگری لـەو رێکەوتنامەیـە بکـات کـە سـتالین لەگـەڵ هیتلـەردا مـۆری کـردو رێگـەی بـۆ هیتلـەر خـۆش کـرد هۆڵەنـدەو بـەلجیکیاو دانیمـارکیش داگـیر بکـات و پۆلەنـداش وەك بـرا لـە نێـوان خۆیانـا بـەش بکـەن ،

بەوەش پاساوی بدا گوایا ستالین دەیویست خۆی کۆ بکاتەوە جائیتر وڵاتانی دیکەش داگیردەکرێن یان وێران دەبن چش ، گرنگ ئەوەیە نیشتمانی دایك ساغ و سەلامەت بێ و قیروسیا لە هەموو دنیا . ئەم گشت تاوانانە لای حەمە رەوایە، بەڵام زۆر سەغلەت دەبێ بەوەی کوردێکی نیشتمان پەروەری نەتەوە پەرست لەگەڵ ئەڵمانیادا رێك بکەوێ دژی ئینگلیزی ئیمپریالیزمی و بۆ رزگارکردنی گەلی کورد نەك داگیرکردن و وێران کردنی وڵاتانی دیکە . ئەمە لەلایێکەوە لەلایێکی دیکەوە یەك دوو راستی هەیە کە حەمەو هاوسەنگەرانی بیریان لێ نەکردوەتەوە یان باشتر بڵێم خۆیان لێ لاداوە . یەکێك لەو ڕاستیانە ئەوەیە ئەگەر حەمە ئەوەندە دوژمنی نازیەتەو رقی وا گەورەی لێ یانەو دژی ئەوانەش کە هاوکارییان لەگەڵدا دەکەن بۆچی تا ئێستاو ورتەی لەزار نەهاتوەتە دەر و کۆمەڵێ ـ یان دەبی ـ جنێوی پێشکەوتنخوازانەی بەڕەشید عالی گەیلانی و صلاح الدین صباغ و فهمی سعید و هاوەلەکانیان نەداوە وەك هەموشمان دەزانین ئەمانە وەك دەوڵەت و دەسەلاتدار لەگەڵ نازیەکانا رێك کەوتبوون نەك تاکەکەس . هەروەها دەبێ ئەوەش بلێن کەمەرج نیە هەموو رێك کەوتنێك لەگەڵ وڵاتانی ئەوروپادا پیاوی تێدا (دەس لەگونان بە تالتر دەربچێ)، چونکە ئەڵمانیا پێویستی بە نەتەوەیی کورد هەبوو، لەبەر ئەوە دوور نیە پێویستیان شتێك بۆ کورد بکات بە تایبەتی ئەو لەمێژەوە ئەو خەیالەی لەمێشکیدا وەك پێشتر باسم کرد (سکەی شەمەندەفەری بەرلینـــ بەغداو پرۆژەکەی بەکر سدقی و گرویا) خۆ ڕەمزی جوانە مەرگ و هاوەلەکانی ـ ئەوسا ـ ئێمەش ـ ئێستا ـ ئەوەمان لەبەر چاوە کەهەر ئەوروپا بوو چەن شێخێکی عەرەبی هیناو بۆ هەریەکەیان دەولەتێکی دروست کرد ((کوێت، قەتەر ، بەحرین ، دوبەی ، ئەبووزەبی .... و هتد) تەنها لەبەر ئەوەی بۆنی نەوت لەخاکەکەیانەوە ئەهات ، لە کاتێکدا ژمارەی دانیشتوانی هەموو ئەو دەولەتانە نەدەگەیشتنە ملیۆنێك ، ئیتر بۆ رەوانەبێ میللەتێکی بیست ملیۆنی ـ ئەوسا ـ هەولێ بدا ئیستغلالی ئەو زێڕەی لەخاکەکەیدایە بکات و سەرفرازی و سەربەخۆیی بۆ خۆی وەدەس بێنێ . مەسەلەکە تەنها لەوەدایە کەئەم رێکەوتنە لەگەڵ بەرەی

پێشکەوتووخوازی پشتگیری ساختەی گەلان نەبوو بەڵکو لەگەڵ ئەڵمانیادابوو ، ئەمەش لای ئەوان کۆنەپەرستی و چوونە سەرخوانی ئیمپریالیزمەو نابێ رێگەی بدرێ با میللەت و ئاواتەکانیشی ببنە قوربانی روسیاو پرولیتاری جیهانی .

دەمێنێتەوە مەسەلەی کۆماری مەهاباد و دەوری یەکێتی سۆفیەت لە رووخاندنی ئەو کۆمارە ساوایەداو زیندەبەچاڵ کردنی هیوا و ئاواتی دێرینەی کورد ومل بەپەتا کردنی پێشەوای چۆن هەمیشە زیندوو ، کە حەمەی زۆر سەغلەت کردبو بڕوانە چۆن دەڵێ ((بەڕاستی من هیچ خۆشحاڵ نەبووم بەوە کە مامۆستا ـ مەبەستی عزالدین فیچییە_ئەمەمەسەلەیەی هێنایە ئاراوە))(17) دیسانەوە دەڵێ (هەروا پێم خۆش نەبوو ئەم بابەتە بەتایبەتی بێنێتە ئاراوە . چونکە زۆر چاک ئەزانی ئەمڕۆ من مەودایئەوەم لەڕوودا بەرەڵڵا نییە ئەم مەسەلەیە وەك لێی تێگەیشتووم شیبکەمەوە و هەموو رووەیەکی یەکالا بکەمەوە و ئیسپاتی بکەم ئاخۆ ئەوز لایە _ مەبەستی روسیایە _ بەرپرسە لە سەرەنجامی تراژیدیایی ئەو کۆمارە کۆرپەیەیەی کوردی))(18)

ئەمەش دوو شت دەگەیەنێ .یەکەمیان حەمە خۆی ئەوەندە بە زانا و تێگەیشتوو دەزانێ ، کە لە توانایدا هەیە هەموو ڕوویەکی ئەو مەسەلە گرنگە یەکالا بکاتەوە و بۆمانی ئیسپات بکات کە روسیا لە فەوتاندنی کۆماری مەهاباددا دەستی نەبووە .دووەمیشیان :ئەوەیە کە حەمە چاك دەزانێ ناتوانێ ئەوەمان بۆ ئیسپات بکات، چونکە پێچەوانەکەی ئیسپات کراوەو دەوری گڵاوی ستالین لەم مەسەلەیدا روون و ئاشکرایە. جا بەوە پاساوی دەدا کە مەودای ئەوەی لەڕوودا بەرەڵانیە ئەو دیفاعە بکات ! !

ناهەقیشی نییە ئەی قابیلە بڵێ(ناقص العقل)ێکی وەك ئەشرەف پەهلەوی خوشکی شای ئێران توانی سستالین هەڵبخەڵەتێنێ و فریوی بدا بەوەی گوایە چاڵە نەوتەکانی کوردستانی بخاتە بەر دەست(وەك ڕەمزی بە ئەڵمانەکان فریەی خوارد)بەمەرجێك کەللەی پێشەوا پێشکەش بە شتای ئێران بکات، ستالینیش نەك هەر سەری ڕەزامەندی بوڵەقاند بەڵکو پاڵتۆێیکیشی بۆ پێشکەش کردکەلە چەرمی

پڵنگــی ڕاســتەقینە دروســت کرابــوو ســەدان هــەزار دۆلاری ئەوســای تــێ چووبوو،پاشانیش کە کۆمارە ساواکەی کورد زیندەبەچاڵ کراو کەللەی پێشەواش خرایـە پـێش شـاە، سـتالین(دەس لـەگونان بـەتاڵتر دەرچـوو)و تەنانـەت پیاڵـە نەوتێکیشیان نەدایێ تاکو بۆ چاوەزار لەکۆشکی کرملین دایبنێ ، ئیتر حەمە داوای دەرفەتی چی دەکاودەیەوێ دیفاع لەچی بکات..!! لەکۆتاییدا دەبێ منـیش وەك مامۆسـتا مەسـعود بلێمحەسـامەوەو دەروونم ئیـسراحەتی کـرد، چـونکە هەسـت دەکەم قـەرزێکی نەتـەوەیی زۆر گـەورەم لـە ئەسـتۆدابوو، ئەگـەر هەموویـشم پـێ نەدرێتەوە (کە پێشم نادرێتەوە)خۆ هـەر هەنـدێکم ائدایـەوەو بـاری شـانی خـۆم و ویژدانم سـووك کـرد و گـەلێکیش خـۆم بەمنـەتباری کاکـە بـەدران دەزانم کـە ئـەم هەلــەی بۆرەخــساندم و بــەو کوردیــە جــولن و پاراوەیــژەنگی رق و کینــەی کۆسمۆپۆلیتانەی لەسەر گەنجینەێیکی مێژوویی بـەنرخی نەتـەوەییمانی سـڕیەوە، ئومێدیشم زۆرە لاوانی بەهرەمەندی خامەڕەنگینی دڵسۆزی خاك و نەتەوە زۆر بـن و وەك ئەویش چلکی مەردانەی لێ بکەن بەلاداو چی کتێب وتـارو بەڵگەنامـە هەیـە دەربارەی مێژووی کۆن و نوێ کورد وەربگێڕنە سەر زمانی کورد بەشکو ئەوانیش. وەك ئەم. هەندێ لەقەرزی سەر شانی زانستییان بەرانبەر بە میللەتەکەیان سـووك دەبێو ئەو گشتە شـێواندن و لـە خـشتە بـردن و ئاوەژووکردنەوەیەیدەرهـەق بـە مێژوومان کراوە راست دەکرێنەوەو خۆری درەوشەداری حـەق و راسـتی و زانـست لـە ئاسمـانی کوردسـتانا هەمیـشە گڕگرتـوو بێـت و شـەوەزەنگی ناحـەزان بـەرەو زبڵخانەی لەبیرچوونەوەو نەمان ببرێت...

پەراوێزەکان :

1- بڕوانە کاروان. ژمارە(33)حوزەیرانی1985 ساڵی سێیەم ل 5-11 .

2- بڕوانە هاوکاری ژمارە (805)لە 1985/9/12.

3- رجال ومرکز قوی فی الشرق.

4- بڕوانە کاروان. ژمارە(33).

5- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

6- بڕوانە کاروان. ژمارە(83)تشرینی دووەم1985 ساڵی چوارەم ل-7.

7- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

8- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

9- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

10- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

11- بڕوانە (لەڕۆژهەڵاتی گڕگرتوودا) نووسینی کوتفرید یوهانز میولەر.بەردان حەبیب وئەحمەد لە ئینگلیزییەوە کردویە بەکوردی ، هەولێر 1992 ل32 .

12- هەمان سەرچاوەی پێشوو ل45.

13- هەمان سەرچاوەی پێشوو ل 36.

14- بڕوانە ڕۆژنامەی ئاڵای ئازادی ژمارە (21) خولی دووەم یەکشەممە 1992/4/26 .

15- بڕوانە کاروان ژمارە (42) ئازاری 1986 ساڵی چوارەم.

16- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

17- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

18- هەمان سەرچاوەی پێشوو

* لەراستیدا من کتێبێکم بە دەستەوەیە لەسەر بەکر سدقی ، بۆیە لێرە هەر ئەوەندەی باسی لێ دەکەم ل 9-7.

*** ئەم وتارە بە دوو ئەڵقە لە ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی) ژمارە (29و31) بلاوکرایەوە.**

بەشی دووەم

نووسینەکانی خۆمان
لە بارەی ڕەمزی نافیعەوە

ڕەمزی نافیع

ڕۆڵەیەکی هەولێری فیداکاری سەربەخۆیی کوردستان

((لەساڵی 1943دا ئەگەر کورد ئاوێکی روونی شك بردبایە بۆ نەتوانەوە و حەسانەوە نەدەشیا رۆلەی وەها بەناز پەروەردەکراوی ، خۆی لەباوەشی گەرم و گوڕی باوك و دایکییەوە هەڵدات بۆ گالتە بەگیان کردن، بۆ ڕێی هاتێك و دەجاران نە هات، ئەوەندەی بیستبیتم و زانیبێتم ڕەمزی یەکەم کورد بووە بۆ کوردایەتی یان بۆ هەر نیازو تەماو مەبەستێك بێ بەپێلیژەی هەوادا، لە شەوی تاریك سەر و ژێر بووبێتەوە بۆ مەجهولێکی پر لەترسی شەکەت بوون و مل شکاندن و مەرگ)).

ئەوە بەشێکی وەسفکردنی ڕەمزی نافیعە لە زمانی مامۆستا مەسعود محەمەدەوە، هەروەها لە شوێنێکی دیکەدا مامۆستا مەسعوو محەمەد دەڵێت : بەپێوانەی ئەو رۆژگارە ، ڕەمزی گەنجێکی خۆ پێداوی حەسایەوەی شەنگی بەرچاوی دەسکە گوڵی هیوای لە دەستدابوو. لە لایەنی پێداویستی ژیانی کامەرانیەوە ئەگەر تەماعیشی تێدا بەکاربێت ڕەمزی بەو لای تێری و تەسەلییەوە بوو نیازێك نەبووە لەوانەی دڵی گەنجێکی خورتی کوردی ئەوسای بۆ بچێ ، ڕەمزی پێی نەگات هەتا خەیالی چروك بەدلی کرمێدا هاتوچۆی پیلانگێڕی بکات، بۆ هەڵبەستنی نیازێکی قرپۆك لە ویژدانی رەمزیدا لەوە پتر بەدەستەوە نادات کە پیاوەتی وەها مەزن لە رەمزییەوە وەك زەهر بێ وەهایە بۆ ناو زار و گەرووی بێگەن .

سەرسام بوونی مەسعوود محەمەد بە ڕەمزی نافیع دەگا بەو ئاستەی کە بڵێ ((ڕەمزی رۆڵەی بەشەرەفی کورد و هەولێر ، نامەوێ لەبیرەوەریتدا چەتری

فیز و ناز بەقەلەمەکەم لێ بدەم و بلێم ، پێی ناوێ بۆ شەهیدان شیوەن و گرین : بەهەموو ماناوە شاگولێك بووی لە باخی کوردایەتیدا، بەر لەپشکوتن هەلوەرین . ئاواتێك بەناکامی نیشتمانت چوویت ، بزەیەك بوویت لە شەبەقی بەیانیدا ، بەر لەخۆرهەلات لەسەر لێوانەوە وشك بوویتەوە، وای لەرەنجی بەفیرۆ رۆیشتووت وای لە زیانی بێ ئامان و سامانی میللەتەکەت بە کوژانەوەت وای لە بێ ڕەحمی رۆژگار بەتەنینەوەی فەرامۆشی لە دەورەی پرشنگی ناو و خەباتت .هەزاران هەزار فرمێسکی بەکوڵ بۆ سەرخاکی قەبرە پیرۆزەکەت نازداری کورد و هەولێر ڕەمزی گیان ".

ڕەمزی نافیع

ڕەمزی و ئەڵمانەکان

ڕەمزی نافیع ڕەشید ئاغـا لـە ناوەڕاسـتی جـەنگی جیهـانی دووەمـەوە ، ئـەو دەمەی کەلەشاری ئەستەنبۆڵ دەیخوێند ، بەهۆی بیرو باوەڕی پتەوی کوردایەتی و دەسـت ڕۆیـشتوویی بنەماڵەکـەی لـە کوردسـتان دەزگـای هـەوالگری ئـەڵمانیا پەیوەندی لەگەڵ دەبەستن ، لەوێوە بەلێنی ناراستەوخۆ ، دواتـریش کـە دەیبـەن بۆ ئەڵمانیا، ڕێك کەوتن کە ڕەمزی بکرێت بە سەرۆکی کوردستان و لەبەرانبەریشدا تا ماوەیەك وڵاتی ئەڵمانیا سوود لە نەوتی کەرکووك ببینێت ، چونکە ئـەو ماوەیـە ئەڵمانیا بەدەست کـەمی سـووتەمەنیەوە دەیـان نالانـد، پـێش خۆئامـادەکردنیش ڕەمزی نافیـع "ئاڵای کوردستان" بەدەستی خۆی دەنەخـشێنێ و لەگـەڵ خۆیانـدا چەندین جۆری گەورە و بچووك لەو ئاڵایە دەهێننەوە بۆ کوردستان ، لەپاشان کـە ئەو نەخشەیەی ڕەمزی لەگەڵ ئەڵمانەکاندا دایدەڕێژێ شکست دێنێ و ڕەمـزی بـۆ ماوەی چەند ساڵێك لەبەندینخانە دەمێنێتەوە تا ئەوکاتەی عەقلی تێك دەچێت و تووشی نەخۆشی دەروونی دەبێت .

ئەو کارەی کە ڕەمزی لەم ماوەیەدا کردوویەتی ناکرێ مرۆڤ خـۆی لـێ نـەبان بکات و باسی لێوە نەکات ، چونکە پەیوەنـدی بـە ڕووداوێکـی گـەورەی کـوردی و جیهانیەوە هەیـە و وەك کـوردیش بەدنمـەکی و شـێواندنی مێـژووی خۆمانـە ، کـە هەرتاکێکی ئەم وڵاتـە لەجانفیـداکاری و مەردایـەتی ڕەمـزی نـافیع بـێ ئاگابێـت ، بەڵام ئێمە بۆ تائێستا بەشێوەیەکی گشتی بێ ئاگاین و حەقی تەواومان نەداتـەوە ڕەمزی ؟ لە وەڵامی ئەمەدا دکتۆر(ئەرسەن مووسا ڕەشید) ئامۆزای ڕەمزی نـافیع گـووتی : ((ئێمـە خـەڵکی هـەولێری تـەبیعاتێکی زۆر سـەیرمان هەیـە و هەسـتی نەتەوایەتیمان لاوازە ، سلێمانی بۆخۆیان زۆر باشن و هێندێ کەسـیان هیچیـشیان نەکردووە، بەڵام ئەوان باسی دەکەن، لەوانەشە هێندێ کەس حـەز بکـەن باسـی ڕەمزی بکـەن، بـەڵام لەترسـی ئەمـەریکا و بـەریتانیا نایانـەوێت ئـەم بابەتـە زەق

بکەنەوە)). دکتۆر ئەرسەن ئەوەشی گووت کە دەزگاکانی ڕاگەیاندن زۆریان بۆ هەندێ کەس کردووە و لەبەرانبەر ڕەمزیشدا کەمتەر خەم بوونەو ئەوان وەکو بنەماڵە نایانەوێت ڕەمزی لەخۆی زیاتر گرنگی پێبدرێت ، تەنها ئەوە دەخوازن کە حەقی خۆی بدرێتی ، چونکە لەکۆتاییدا مێژوو کەس بزر ناکات . هەر لەو بارەیەوە (قەرەنی ئەسوەد) وەکو کەسایەتییەکی شاری هەولێر گووتی ((ئێمە خەڵکی هەولێر خۆپەرستیمان تێدانەبووە وەکو شارەکانی دیکەی کوردستان، منیش زۆر جار ئەو قسەیە بە برادەرانی هەولێر دەڵێم کە ئەو مەسەلەیە کەمترخەمیەکە لەوانەی خۆیان بەخاوەنی هەولێر زانیوە)) . قەرەنی ئەسوەد گوتیشی کە لەهەموو جوولانەوە کوردیەکاندا هیچ شارێك بەقەدەر هەولێر زەرەرمەند نەبووە و شار هەبووە دوو تەقەی لێ نەکرایە و هەمووی هەر لەسەر زگی خەڵکی هەولێر بووە .((ئێمەی هەولێری شانازی بەڕەمزی نافیع دەکەین کە مرۆڤێکی نیشتمان پەروەر بووە و تەنهاش مەبەستی ئەوە بووە خزمەتی کورد بکرێت جا بەهەر شێوەیەك بێت)).

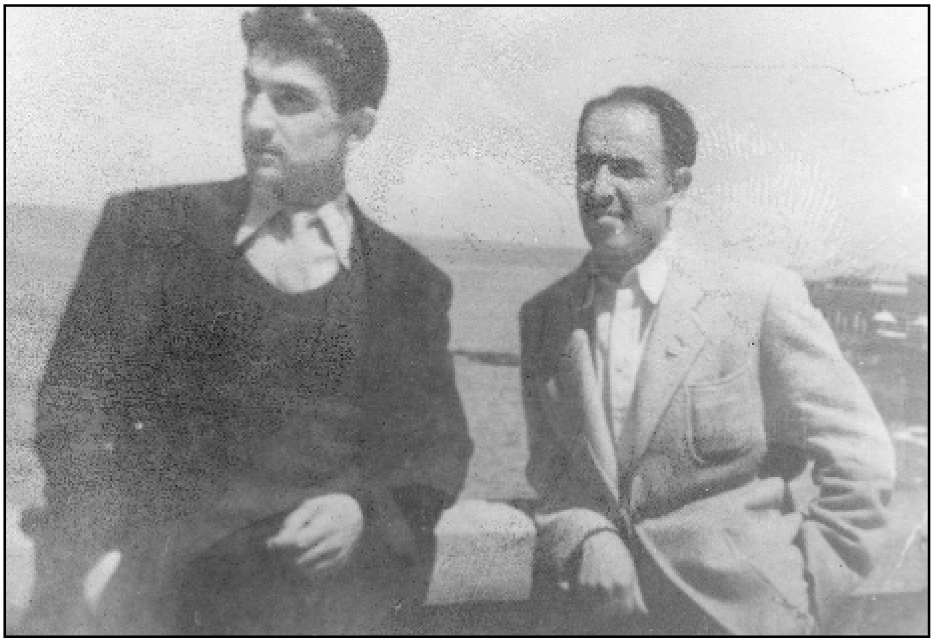

ڕەمزی نافیع و نورەدین زازا

ژیانی ڕەمزی

ڕەمزی بەپێی درەختی خانەوادەییەوە کوڕی نافیع ئاغای حاجی ڕەشید وەیسی ئاغای یەحیا ئاغای عەبدولوەهاب ئاغای کوڕی حارس ئاغایە ، لە عەشیرەتی مەموندی ناوچەی مەموندی بناری چیای سپیلکە، نزیک دێی سیساوا لەسەر ریێ نێوان شەقلاوەو رواندزەوە ، لە سەردەمی حارس ئاغا بنەماڵەکەیان دێتە هەولێر و دەبن بەخاوەنی موڵك و دیوەخان، هەروەك کە لە شوێنی خۆیاندا خاوەنی موڵك و ماڵ و دیوەخان بووینە. ڕەمزی لەلای دایکیەوە دەچێتەوە سەر میرەکانی شەقلاوە ، کە خوارزای میرانی قادر بەگ و نەوەی میرانی مستەفا بەگ بووە . بەوەدا دیارە کە ڕەمزی بە ریشە ودەمار لە جەرگەی کوردەوارییەوە سەری هەڵداوە .

ڕەمزی نافیع ڕەشید لەساڵی 1917 لە قەسری عەتاڵڵا ئاغا لە دایکبووە ، لەکۆشی دایك و باوکێکی دەولەمەند و دەست رۆیشتوو و تێر پەروەردە کراوە . قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە . لەبەر نەبوونی قوتابخانەی ئامادەیی لە هەولێر ، رووی کردوەتە کەرکوك و ساڵێکی خوێندنی بردوەتە سەر . لە کەرکوکەوە بۆ تەواوکردنی خوێندن دەچێتە بەغدا و ساڵی خوێندنی 1937 _ 1938 لەپۆلی پێنجەمی زانستی (علمی) بووە لە قوتابخانەی ئامادەیی ناوەندی (**الاعدادية المركزيية**)ی بەغدا ، ڕەمزی لەبەغدا تا کۆتایی ساڵ دەخوێنێ و لەوانەکان دەردەچێ و داخیل بە تاقیکردنەوەکانی بەکالۆریای سەری ساڵ دەبێت ، بەڵام بە بڕیارێکی کت و پڕ لەساڵی 1939 بەغدا بەجێدەهێڵێ و ڕوودەکاتە بەیروت و لەوێ لە زانکۆی ئەمەریکی دەست دەکاتەوە بەخوێندن، دوو ساڵی خوێندن لەوێ تەواو دەکا و پلەی (فریشمان) وەردەگرێ ، لەپاشان بۆ تەواوکردنی خوێندن دەچێتە ئەستەنبۆل و دەبێت بەقوتابی کولێژی رووبەرت (رۆبەرت کۆلێژ) . لەساڵی 1942 کە ڕەمزی لە ئەستەنبۆل دەبێ لە ناوەراستی ئەو ساڵەدا دەزگای هەوالگری ئەڵمانیا لە ڕێگەی کاپتن میوللەر و پیاوەکانی پەیوەندی پێوەدەکەن ، لە پێناو هێنانەدی کردەوەی مامۆت

دیوەخانی حاجی ڕەشید ئاغا لە قەڵاتی هەولێر

کردەوەی مامۆت

کردەوەی مامۆت وەکو بەناوەکەیەوە دیارە کردەوەیەکی گەورە و بەرچاو بووە ، وشەی مامۆت لە ئینگلیزیدا بە واتای جۆرە فیلێکی لەناوچوو و لەزمانی کوردیدا (فیلەتەن) بۆ هەمان مەبەست بەکاردەهێنرێت ، لەوانە بوو ساڵی 1943 لەسۆنگەی سەرکەوتنی کردەوەی مامۆت گەلی کورد پێی بنابایە سەردەمێکی دیکەی مێژووە ، رەنگە چارەنوسی ئەڵمانیاش لەشەڕدا بە بارێکی دیکە بکەوتابایەوە، ئەگەر کردەوەی مامۆت سەرکەوتنی بەدەست هێنابا . تیمی ئەنجامدانی کردەوەی مامۆت لەچوار کەس پێکهاتبوون ، سەرۆك و بەرێوەبەریان (_میوللەر) بوو، دووکەسی دیکەشیان لەگەڵدا بوو، (هۆفمان) کەنازی بوو ئاگاداری رۆژهەلاتی ناوەراست بوو بەو پێیەی مامۆستا بووە لەزانکۆی تاران ، دووەم کەسی تیمەکە (کانێچین) بەنەژاد پۆلێنی بوو چوارەمین کەسیش ڕەمزی بوو ، کە دەمراست و رێبەریان بوو ،چونکە کوری هەرێمەکە بووە و بەبێ ئەو کارو کردەوەیان نەدەچووە سەر ، میووللەر کە سەرکردایەتی کردەوەکەی دەکرد پێشووتر ناوچەکانی باشوری کوردستان گەڕابوو پەیوەندی لەگەڵ شێخ مەحمود پەیداکردبوو خۆشەویستی دێرینی بەرانبەر بە کورد و نزیکەوەناسینی کوردو ولاتەکەیان بووە هۆی ئەوەی ببێتە پسپۆری راوێژکاری مەسەلەی کورد لەلای دەسەلاتی ئەڵمان ، بۆیە لە ماوەی جەنگی جیهانی دووەمەوە کرابووە بەرێوەبەری یەکێك لەشانەکانی هەوالگری ئەڵمان لەشاری ئەستەمبۆل لە ساڵی 1942 دوای ئەوەی دەگەرێتەوە ئەڵمانیا هەست بەوە دەکات کە کەمی سوتەمەنی تەنگو چەلەمە بۆ سوپای ئەڵمانیا دروست دەکات لەبەر ئەوە پێشنیاری بۆ (فیلد مارشال کایتل) فەرمانبەری سوپای ئەو سەردەمە و سەرۆکی هێزە چەکدارەکانی ئەڵمانیاکردبوو ، کە هەولبدرێ بیرەکانی نەوتی عێراق داگیر بکرێ و ئینگلیزی لێدەربکرێ بۆ هێنانەدی ئەو ئامانجەش پێویستی بە کوردێك دەبێت کە لەگەڵ ئەودا ئەم ئاواتە بەئەنجام بگەیینێ. لە کۆتایی ساڵی 1942دەزگای هەوالگری ئەڵمانە لە شاری ئەستەنبۆلەوە ڕەمزی دەگەیەنێتە

ئەڵمانیا ، میوللەری بەڕێوەبەری کردەوەی مـامۆت دەڵێ کـە ڕەمـزی گەیـشتە لای ئێمە نەیدەزانی چیمان لێدەوێ ، پیاوانی ئەستەمبۆلمان ئـەرکی خۆیـان بەچـاکی راپەراندبوو بیری ئەویان خوێندبووە و بەبێ ئەوەی بە ئاشکراباسـی هـیچ شـتێکی لەگەڵدا بکەن . راپۆرتی هێندێك نوێنـەری ئەسـتەمبۆلمان لـەو بڕوایـەدا بـوون کـە ڕەمزی کوردێکی دەمارگرژەو زۆر تامەزرۆی ئازادی و سەرفرازی کوردستانە ،بۆیـە لەرێگای برادەرێکەوە کە ڕەمزی لە رۆژانی خوێندکارییەوە لە تورکیا ناسـیبووی ، بۆرە ئاماژەیـەکی بـۆ کرابـوو کـەوا شـتێکی چـاکە ئەگـەر بێتـو خـۆی لـە هەنـدێك دارودەستەی ئەڵمانی نزیك بکاتەوە ، هەروەها ئەو بـرادەرە کاغـەزی بـەدرۆی بـۆ رێکخستبوو بۆ ئەوەی پەساپۆرتەکەی مۆری لە تورکیا دەرچوون یـان چـوونە نـاو ئەڵمانیا پێوە نەنرێ .لە بارێکدا ئەگەر هاتوو کەلکی ئێمەی نەدا یان خۆی حـەزی نەکرد لە کارەکەی ئێمە بەشدار ببێت . ئەوا بتوانێ بچێتەوە تورکیا بـەبێ ئـەوەی کـەس پێـی بزانـێ . لەراسـتیدا ڕەمـزی دەی تـوانی بەزەویـشدا بـچێتەوە وڵـات و هـەموو شـتێك بۆخـۆی بـە چـەتر هەڵـدانی چـاوەروان کـراوی ئێمـە ئامادەبکـات ، ئـەوەبوو ڕەمـزی لێـرە لەگـەڵ ئێمـەدابوو بـەبێ ئـەوەی هـیچ شـتێك دەربـارەی نەخشەکانی ئێمە بزانی. بیرم کردەوە چەند گرنگەئەگـەر بـۆ کارەکـەی خۆمـانی راکێشین((کورد جەنگاوەری گیان لە سەر دەست وجەربەزەن چەند ئـەرك ئـالۆزو بەمەترسیتربێت هێندەیتر رێزت لێدەنێن وشەیدای خۆ بەگەلدانی ئـەو کـارە دەبـن منیش تەواو لەوە دڵنیا بوم ئەگەر ڕەمزی ماوەیـەك لەگـەڵ ئێمـە بژیایـە هێنـدەی نەدەبرد دۆستایەتیمان لە نێواندا دروست بوو، وەکو شتێکی چاوەروانکراویش بـە گەلمان کەوت. چۆنم دانابوو ئاواهـات و دەرچـوو ، هـەر زوو هاتینـە سـەر ئـەوەی رێزی لێبگرین وەك چـۆن ئـەویش رێـزی لێـدەگرتین ئـەوە بـوو لـە ماوەیـەکی زۆر کەمـــدا بـــڕواو متمانەیـــەکی هاوبـــەشمان لـــە نێوانـــدا پەیـــدابوو)) . میوللـــەر بەردەوامدەبێ و دەڵێ : ڕەمزی باش ئەوەی گەیشتە لامان دەسبەجێ لەگەڵ ئێمە بە (سینگەر بێرگ)دا هەڵگڕاو بەچاوی خۆی زیانەکەی بینـی کاتێـك سـوك و بزێـو وەك بزن لە چیاکەوە دابەزین ، هێشتا ئەو سوکترو چاکتر بوو لەکاتی هـەرە پـر

مەترسی و تەنگانەدا وەك ورچ بەهێزوو خۆراگر بوو کە فـەرمانی بڵاوکردنیـشماندا ڕەمزی وەك مامز گورجو لەش سوك بوو ، ئێستا بارێکی گرانم لەسەر مێشك لاچوو . ئەو کاتەی لە کوردستان دابەزین هەموو شت زۆر ئاسانتر دەبوو . ڕەمزی گووتی بـاوکم سـەرۆك خێلـە و لـە هـەولێر دادەنیـشێت لەچیاکان دەژیـن " چـووە نزیـك نەخشە گەورەکەی کوردستان کە بـە دیـوارەوە هەڵواسـرابوو ، پەنجـەی ڕاکێـشاو گووتی "ها لێرە "پرسـیم " ڕەمـزی خێزانەکـەتان لـەکوێوە هـاتووە ؟ "گـووتی" دایکـم لـە خێلێکـی تـرە بەداخـەوە ئێـستاکە مـردووە، خێلەکـەی دایکـم لەبـەری ڕۆژهەلاتی خێلەکەی ئێمەوە دەژین هەمیشە لەوێش ڕێـزم لێـدەگرن . هـەموو ئـەو شتانەی ڕەمزی بۆی باسکردم بەوردی تـاوتێم کـردن . ئەوشـتانەی بـۆ ئەوکاتـەی دەهاتینـە سـەر نەخـشە کێـشانی هـەموو کورایەتییـەکی خـۆ هەڵـدان و کـاری داهاتوومان زۆر گرنگ دەبوون ڕەمزی کە هەستی کرد مـن پێوەنـدی خێلەکیانـەی ئەوم زۆر بەدڵە کەیفی هات درێـژەی دایـێ و گـوتی برۆنـێ چـاکترین بـرادەرم لـەو گوندە بچووکە دەژی ئامۆزامە بە (خوێندرا) بانگی یەکتر دەکەین. باوکی سـەرۆك خێلێکی بچووکە و زەوی و زارێکـی کـەمی لـە ژێـر دەسـتە ، بـەڵام لەبـەر ئـەوەی کەوتوونەتە بناری چیایان دەرامەتێکی چاکی لەچـاندنی دانەوێلـە پێـدەبڕێ بۆیـە دەیتوانی خـەرجیی خوێنـدنی کـوڕە گەورەکـەی لـە زانکـۆی بـەرز لەبەغـدا دابـین بکـات، مـن و ئامۆزاکـەم چـەندین سـاڵ لـە بەغـدا پێکـەوەبووین و گـەلێك جـار نەخشەمان بۆ ئازادی کوردستان دەکێشا. بێگومان زۆرم پێخۆشبوو کە دەمبیست ڕەمـزی بـەم شـێوەیە دەدوا ، وا پێدەچـوو هـەموو شـتێك روو لەباشـە بێـت . دەرفەتێکی لەبارم بەهەڵ زانی بانگی رەمزیم کرد بۆ ئەوەی پیاسـەیەك بەیەکـەوە بکەین دیمەنێکی دلڕفێنی کەژوکێوان کەوتبووە دەورو پشتمانەوە ، گـوتم ڕەمـزی من وڵاتی خۆم خۆشدەوێت ؟ بڕوات پێدەکـەم ، گـوتم ڕەمـزی مـن کوردستانیـشم خۆشدەوێت ، گوتی تۆ کەژ و کێوە سەختەکانت خۆشـدەوێت ؟ بێگومـان ڕەمـزی وەڵاتی تۆ وڵاتی منە . گووتی خوابکا وابێ ،کاپتن ، ڕەمزی تۆ لێرە لەئەلمانیا تۆ دڵخۆشی؟ بەڵێ چونکە دەتوانم لەگەڵ تۆبم پێم گووت نەخێر ڕەمزی ئەگەر خوابکا

دەبی بەم نزیکانە بچم لە خوێندنگاکەی تۆ فێری زانست ببم ؟ گوتی من لەگەڵ زانستدا تەبانیم،بەڵام تۆ حەزی لێدەکەی زانست بەلای منەوە تاکە شتێکە کارە. ؟ وەڵامی دایەوە کاتێك پیاو شتێکی راست دەکات ، ئەوا زانستە تاوێك بێ دەنگ بووین من دەستم پێ کرد جارێکیان دوو هەلۆ هەبوون ڕەمزی تەواوی کرد خوێنبرای یەکتربوون درێژەم دایێ پێکەوە بەرز فڕین و شێرێکیان بینی وەڵامی دامەوە لەسەر ڕووی دیجلەو فوراتەوە بەردەوام بووم پێکەوە دابەزینە سەر شێرەکە ڕەمزی چیرۆکەکەی تەواو کرد نێچیرەکیان لەبن دەستی دەرهێنا وچانێکی تر بەسەر چوو لەیەکترمان نۆڕی ڕەمزی گوتی زۆر باشە کاپتن من قایلم ، بەپیاوەکانم گوت ڕەمزی لەگەڵمان دێت ڕەمزی زیرەکترین وتووێژکەر بوو ، کە تائیستا بێنیتم بۆ لەیەکتر جوداکردنەوەی دۆست و دوژمن شەش هەستی هەبوو . زانیاری چاکی دەربارەی ئەو شێخانەی کە بەپارەو پول دەگیران و ، ئەوانەشی کە هەرگیز نەدەبوو خۆمانیان لێبدەین ، ڕەمزی بە پایەی باوکی لەناو وڵاتدا و گەشت و گەڕانی خۆی بەناو خێڵەکاندا تێکڕای سەرۆك خێلە کوردەکانی دەناسی ، رێگای لەبارەی بۆ خۆ لێ نزیك کردنەوەی هەموویانی دەزانی سەرەڕای ئەمەش زیت و وریاو ، فێلبازو، لەچەواشەبوون بەدوور بوو ئێستا هەڵی تەمەنی بۆ هەلکەوتبوو، بۆ ئەوەی ببێتە سەرۆکی کوردو ئازادی و سەرفرازی بۆ وڵاتەکەی بێنێتەدی . دڵنیابووم ڕەمزی خۆی لەهەموو ئەو شتانە دەبوارد کە نەخشەکەیان دەخستە بەر مەترسیەوە. وەك یارکەری بەتوانای شەترەنج دەیتوانی سارد لەسەرەخۆ یەك لەدوای یەکیان بگێڕی شتێك نەبوو ترسی وەبەر بنێ دەمزانی ڕەمزی هەموو شتێك بەوپەڕی وریایی دەخاتە جوولەوە ڕەمزی لێوەشاوەترین کەس بوو بۆ ئەم کردەوەیە هەلکەوتبێ جێی بڕواو جێی متمانەم بوو . گەورەترین رێزو دۆستایەتیم بۆی هەبوو . هەستم دەکرد ئەویش هەمان هەڵوێستی هەیەو تەواو بڕوای پێمە ڕەمزی گیان ئومێد بڕوات ناکەم ، تۆڵەی دڵسۆز بە دڵسۆزی دەدەمەوە تۆ ببەفەرمانڕەوایی کێوەکانی کوردستان ، کە کاتی هات چ بە بەلێن و دیار چ بە زەبری کوتك شێخە کوردەکان دەخەمە ژێر دەسەڵاتت و فەرمانڕەوایی یەکدەخەم

یان پێویستە کوردستان سەرفرازو خۆشگوزەران بێت . بەلای منەوە هیچ شتێك هێندەی ئەوە دڵخۆشم ناکا لەتەکتدا بوەستم و هەر شتێك لە وزە و توانام دابێ پشتیوانیت بکەم. وامان دانابوو خۆهەڵدانمان لە کوردستان دوو هەفتە یان یەك مانگ بکەوێتە پێش ئەوەی کوردەکان بۆ باری ڕاپەرین ئامادە دەکەین.لەو ماوەیەدا گردێکی بەرزی کەسنەزان وەك شوێنێك بۆ نیشتنەوەی فڕۆکەکەمان ئامادە و خۆش بکەین .دەبێ شوێنێکی هێندە رێك و پان وبێ ، بەچاکی بەشی نیشتنەوەو فڕین بکا لە نێو ئەو ئامێرانەی دامان لەگەڵ خۆمانی ببەین دەزگایەکی نوێباوی بچکۆلەی بەپیل ئیشکەر کە دەیتوانی نیشانەکەمان بنێرێ . فڕۆکەکە فڕۆکەیەکی دوو مەکینە بوو لە فڕۆکەخانەیەکی دەرەوەی بەرلین ئامادە و وەستابوو ، گەورە نەبوو دەیتوانی لە بەرزایی 5000 مەتر بفڕی قۆناغی بەرێکەوتنی دوورگەی (قرم) بوو . لەئامادەکردنی راپەرین دەبوو کورد بەباشی تەقەمەنی چەکدار بکرێن. تەیارەشکێن دەبوو لە ناوچەی چۆلەوانی و تەپانی بنە چیاکاندا و هەلبژاردەی تایبەتی خێلەکیەکان لەلایەن ئەندامی تیپەکەمانەوە مەشق بدرابان ، پیاوانی خۆمان لەهەموو شوێن جێگیربوون و خەباتی ژێرزەمیندا ئامادەکردنی ئەو راپەرینە دەکات بەتایبەتی لە ئێران بەڵام گڕە لەکوردستان کلپەی دەکرد کاتێك سەربازی ئێمە دەگەیشتە سەر زەوی و دەسەلاتیان دەگرتە دەست من و تیمەکەم لەگەڵ ڕەمزی لەکاری سەربازی دەکشاینەوەو خۆمان بە پەرەپێدانی ئاشتیانەی کوردستان تەرخان دەکرد، یەکەمین ئەوە بوو کوردستان ئاوەدان بکەین ئەمەش دامەزراندنی رێگاو بانی هێلی شەمەندەفەرو تۆکەند ، لەهەمان کاتدا هەنگاومان دەنا بەوەستاندنی دوژمنایەتی و کێشەی بێ پسانەوەی نێوان خێلەکان و هەنگاومان بۆ هێورکردنەوەی دەنا ، مەڵبەندی پۆلیسمان دابین دەکرد، ئاشتی و هێمنی لە سەرتاسەری وڵات و لەو شوێنانەی سەرچاوەی پشێوی و ئاژاوەی کوردانن دەخستەکار. تیمەکە لە ئەڵمانیا کە بریتی بوون لە میولەرو هۆفمان و کۆنێچ کە بە ئەسڵ پۆلێنی بوو سوێند دەخۆن ،ڕەمزی بە ئاڵای کوردستان ئەوان بەسوێندی ڕەسمی خۆیان خیانەت لەگەڵ

یەکدی دانەکەن هەردوو لا بەلێن بگەینینەجێ ،ئەم کارەش بە بەرپاکردنی شۆڕشەکەی کوردو هاتنی یارمەتی پێویست لە ئەڵمانیاوە مەیسەر دەبێت ، لەهەمانکاتدا رێگەی یارمەتی هێزەکانی یا چەك و ئازووقەی سوێند خۆرەکان کە لە رۆژئاواوە بۆ رووسەکان دەچێت دەبەسترێت .

ڕەمزی لەگەڵ کوڕانی پوری،موعتەسەم و محەمەد فەتاح چەلەبی

سوێند خواردنی ڕەمزی بەئاڵای کوردستان

ڕەمزی و میوللەر لە هاوینی ساڵی 1943 لەئەڵمانیا پێش ئـەوەی بـەرەو کوردسـتان بفـڕن ، هەریەکـەیان سـوێندی دڵـسۆزی بـۆ ئـەم کردەوەیـە و ناپـاکی لەگەڵ یەکتردا نەکردن دەخۆن ، واتا سوێند بە ئاڵای ئەڵمانیا و ئاڵای کوردستان ، بەڵام کوا خۆ کوردستان ئەو کاتە ئاڵای نەبوو، ئایا ئاڵایـەکی کوردسـتان هـەبوو بەر لە کۆماری کوردستان لە مەهاباد ، چونکە هەموو ئەو نوسەرانەی کە لـەبارەی ئاڵای کوردستانەوە دواون (ولیام ئیلگتن ، د. عەبدولرەحمان قاسملۆ، عەلائەدین سوجادی ، مەحمود مەلا عیزەت) کەسیان بەسەرچاوەی راسـتی پەیدابوونەکـەی نەکـەوتن و نـەیانزانیوە رەنگـەکانی ئـەم ئاڵایـە بـۆ یەکـەم جـار لـەبیری کێـوە چەکەرەی کردووە ، یان یەکەم دەست کێ بووە کە نەخـشاندویەتی، تـەنیا ئـەوە نەبێ کە ولیام ئیلگتن لە کتێبەکەی (کۆماری مەهاباد)دا دەڵێ ((کۆمەڵـەی (ژ.ك) بەهاوکاری لەگەڵ هاوپەیمانەکانی عێراقدا ئاڵایەکی نەتـەوەی لـەئایاری 1944 دا دەرکـرد، ئاڵایـەکی سـێ رەنگـی بـوو : لـە سـەرەوە سـوور لەپاشـان سـپی ، لـە ژێرەوەش کەسك . لەپێناو مافی ئۆتۆنۆمی چی لەوە ئاسانترە ئاڵای ئێران بـەراوژ بکەیتەوە و هەلاو گێری بکەیت ، بەڵام لە بارەی دروشمـی نەتـەوەی کـوردەوە ، ئەوا وێنەی هەتاوێکیان دروست کـرد کـە لەمـدیوو و لەودیوویـەوە دووگولەگـەنم و لەپشتیەوە چیا و قەڵـەمێك هـەبوون)). تێڕامـانی هـەموو سەرچـاوەکانی دیکـەش ئـەوەبوو کـە بـیری رەنـگ و شـتنی ئاڵـای کوردسـتان لـە هەڵگێرانـەوەی ئاڵـای ئەوکاتەی ئێرانەوە هاتوون لەبارەی روونکردنەوەی ئەوەی کە ئاخۆ سێ ساڵ بـەر لە دروست بوونی کۆماری کوردستان لە مەهابادا ئاڵای کوردستان هەبوو تاوەك و ڕەمزی نافیع سوێندی پێ بخوات ؟ لە یەکێك لە دانیشتنەکانمان لـە مـاڵی (سـرود سوعاد نافیع) ،کە دەکاتە برازای ڕەمزی نافیع ، سرود و سوعاد موفەکەرەیەکی ڕەمزی نافیعی هێنـاو چـەند پەرەیـەکی ئـاودیوو کـردو لەیـەکێ لەپەرەکانیـدا کـە بەرواری ساڵی 1942 بەسەرەوە بوو ئـەو کاتـەی کـە ڕەمـزی نـافیع لـە بـەیروت

دەیخوێنـد ، سـرود گـوتی :((هـا ئەوەیـە مـن خـۆم بینیمـەوە و کەسـی دیکـە نەیدۆزیتـەوە، لێـرە بازنەیـەکی رەسمکردییـەوە نووسـیتی سـپی کەسـك سـۆر ، کەسکە کەشی بەشێوەی هـەولێری نووسـیووە و نەینووسـیوە سـەوز ، بازنەکـەی بەشـبەش کـردووە رەنگـەکانی لێنـوو سـیوە ئاڵاکـەش بەئاسـۆیی و وەکـو خـۆی دروسـت کـردووە ، سـەبارەت بەمـەش کـە میوللـەر دەڵێ : مـن ئاڵـای کوردسـتان دروست کـردووەو ئـەو نامەیـەی کـە لـە بـەرواری 1991/11/12 لـە ئەڵمانیـەوە بۆبنەماڵەی ئەوانی ناردووە لە هـەولێرو لەونامەیەشـدا دەڵێـت : هیـوادارم خـودای گـەورە ئاشـتی و سـەربەخۆیی بـدا بـە گـەلی کـورد ،پاشـان سوپاسـی نامەکـەی (1991/11/1)تـان دەکـەم ،دەڵێ وا دیـارە ئێوەلەبنەماڵـەی ڕەمـزی هـاورێ و دۆســتی مــنن کــەژیانی خــۆی کــردە گــەردەنی کوردســتانی نیــشتمانتان ئێستالەسەرتاسەری دونیادا دەرفـەتی کرانـەوەی زیندانـەکان دێتـە بەرچـاومان و منیش هیوادارم وڵاتی کوردسـتانی خۆشەویـستم لەپاشـەڕۆژێکی نزیکدا سـەرفراز ببێت ،هەروەها میوللـەر لـەم نامەیـەدا دەڵێـت : چـەند هەفتەیـەك لەمـەو بـەر لـە (بـەرلین) بـووم و ,خۆپیـشاندانێکی لاوانـی کـوردم بینـی ئاڵـای کوردسـتانیان هەڵدابوو کەسك ,سپی سوور و لەناوەندیشیدا خۆرێکی تیـشکدار سەرسـام بـووم ، لەبەر ئەوەی هەمان ئەو ئاڵایە لەلایان منەوە دروست کرابوو پێش ئـەوەی لەگـەڵ دوو هاوەڵەکەمدا بەرەو کوردستان بێین و یاریدەی گەلی کـورد بـدەین بـۆ ئـەوەی سەربەخۆبین خۆتان دەزانین ئێمە کارەکەمان پێ بـە ئـەنجام نەگەیـشت ، بـەڵام ئێستاش هەست بەگەورەیی دڵم دەکەم لەبەرانبەر ئێوەو سەرجەم گـەلی کـورددا ، هەمیـشەش ئامـادەی یارمەتیـدانم چـاوەنواری نامـەی داهاتووتـانم _ دڵـسۆزتان گۆتفرید میوللەر)) . لە بارەی ناوەڕۆکی نامەکە و ئەو قـسەیە ی میوللـەر کـەدەڵێ ئاڵای کوردستان لەلایەن منەوە دروستکرابوو سروود سوعاد نافیعی برازای ڕەمزی گوتی ((ساڵی 1992 کە میوللەر هاتە ماڵمان منیش ئەوەم لێـی پرسـی کەچۆن ئەو ئاڵایەتان دروستکرد گـوتی لەئـەڵمانیا لـەماڵی ئێمـە دانیـشتبوین و ئـەو چـوار رەنگەمان لەگـەڵ ڕەمـزی بەیەکـەوە موناقەشـە کـرد ، ڕەمـزی چـوار رەنگەکـەی

دانابوو میوللەریش وتبووی دەبیّ شتێك هەبێت كە رەنگەكان لەیەكتر جیابكاتەوە ، میوللەر گوتی من وتم دەبیّ رۆژێك لەناوەراست هەبیّ و پاشان خێزانی خۆم نارده بازاڕ و داوی زەردی كڕیوو هەرخۆشی لەسەر ئالایەكانی دووری)) . سرووود سوعاد دەلیّ كاتێك رەمزی و ئەلّمانەكان هاتوون ئالایەكی زۆریان بەقەبارە گەورەو بچووك و مام ناوەندی لەگەلّ خۆیانداهێنابوو، لەقەسری (عەتاوللا ئاغا) مالّی باپیرمان دانابوو، لەسەرەتای پەنجەكانیش بەشێك لەو ئالایانەمابوو ، بەلاّم دواتر لەبەر گەڕان و پشكنین ، میری لە سالانی شەستەكان (حەرەس قەومی) ئەوانیشیان نەهێشتبوو ، لە بارەی گەیشتنی ئالاكەش بۆ كۆمارەكەی قازی محەمەد كۆماری كوردستان لەمەهاباد سرود سوعاد گوتی ((لەوانەیە ئەو ئالایە تەسەڕوبی كردبیّ و گەیشتبێتە كۆماری مەهاباد، چونكە ئامانجی پلانەكە ئەوەبوو كە بگەنە پشدەرو بێتواتەو پەیوەندی بە شێخ مەحموود و سەرۆك خێلەكان بكەن، لەوێوە بێنە خواریّ ، ئەوەش نازانین كە ئایا پەیوەندی دیكە هەبووە یان نا ، چونكە سیخۆری ئەلّمانەكان ئەو كاتە لە ئێرانیش بەجمۆجۆل بوون)) .

قەسری عەتاللا ئاغا کە ماڵی باوکی ڕەمزی بوو

له ئەڵمانیاوە بەرەو کوردستان

له هاوینی ساڵی 1943 تیمه چوار کەسییەکەی (کردەوەی مامۆت) به شەو خۆیـان بەپەرەشـوت لەفرۆکـه دەهاوێنـه خـوارێ ، لەناوچـەیەکی سـێ گۆشـەی سنوری عێراق تورکیا سوریا لای رۆژهەلاتی رووبـاری دیجلـه دەکەونـه سـەر زەوی ،لەوێوە به قاچاغی و بەسواری پاسه تەختـەکانی ئـەو سـەردەمە و ولاغ و کـاروان دەگەنە موسل ، ئینجا گوێڕ و لـه پاشـان هـەولێر، لـەوێوە بـەرەو ژوور لەگونـدی (بیۆکە) دەنیشنەوە ئەڵمانەکان دەگیرێن ، رەمزیش خـۆی لـه هـەولێر خـۆی دەدا بەدەستەوە ، ڕەمزی له گرتووخانەی هەولێرەوە دەبرێ بۆ موسل و لەوێشەوە بۆ بەغدا ئینجا بۆ قاهیرەو دووبارە دەیهێننـەوە بەغـدا. لەسـاڵی 1945 کـه جـەنگ کۆتایی پێدێت دادگای عورفی بڕیـاری لـه سـێدارەدانی بـۆ دەردەکـات ، لەپاشـان بڕیارەکە دەکرێ بەهەتا هەتایە ، (20) ساڵ له بەندیخانەی ناوەندی بەغـدا و لـه قەلعەی دووەم بەند دەکرێ، بـەهۆی راپـۆرتی پزیـشیکی و لەبـەر تووشـبوونی بـه نەخۆشیەکی کوشـندە ،زۆری پـێ ناچـێ بڕیـاری ئـازادکردنی دەربـچێت . ڕەمـزی لەژێر زەبری کارەسات و ئەشکەنجە و دەردی دەروونی مێشکی سووک دەبێت و له ڕووی عەقلیەوە تێك دەچێت، هەر بەو هۆیەش پاش دەرچوونی لـه بەندیخانـه لـه ساڵی 1948 له هەولێر سـەری نایـەوەو ئەفسانەیەکی بـۆ هـەتا هەتایـه لـەدوای خۆیەوە بۆ نەتەوەکەی جێ هێشت تاقمی کردەوەی مامۆت له پـاش خـۆ فرێـدان به پەڕەشووت و فێربوونی دەستووره بنچینەکانی هـەواڵگری لـه شـاری بـەرلین و هەرێمەکانی سینگەر بێرگـو. بـۆ دینتـەلو وینـەر یونـشتادت ئامـادەی جـێ بـەجی کردنی کارەکەیان دەبن پێویستە ئەوەش بوترێت که پلانەکەیان له بنـچینەدا بـەو جۆرە رێك دەخەن ، که له وەرزی بەهاردا دەست پێبکەن ، بەڵام دوادەکەوێت بـۆ هـاوین و کاتـژمێری سـفریان لـەو کاتـەدا دەسـت پـێ دەکـات ، کـه یـەکێك لـه فرۆکەکانی گۆندۆز دەکەوێتە ئاسمانەوە بەسەر قرم و زەریای ڕەش ، مـەنزلی خـۆ

فرێدان به پەڕەشووت دەشتی بێتووین دەبێت بەڵام فرۆکەوان لە جێگەیەکی دیکەیان دەخاتە سەر زەوی، لەبەر ئەوەی لە بەرزاییەکی زۆر فرێیان دەدات ، زۆر لە کەلوپەلەکانیان لە کیس دەچێت و نایدۆزنەوە وەك پارە و چەك و جیهازی لاسلكی ، کاتێکیش ەکە دێنە خوارەوە جلی خۆیان فڕێ دەدەن و جلی کوردی لەبەر دەکەن ، کە بۆیان درووا بوو لە ئەڵمانیا بە یارمەتی ڕەمزی ئەو ناوچەیەی کە لێی کەوتوونەتە سەر زەوی فلێ فلێ پێدەلێن ، کە دەکەوێتە ناو سێ گۆشەی سنووری عێراق تورکیا سووریا لای رۆژهەلاتی روباری دیجلە بە پێی جلوبەرگی دەشتەکانیەوە خەڵکەکەی ئەوێ ناوچەکە دەناسنەوە،دواتر بە پاسە تەختەکەی دەوروبەری جەنگ خۆیان دەگەنە موسل،دەشبوا ڕەمزی لە ڕووبار بپەرێتەوە ناو شار و هانا بەرێتە بەر یەکێك لە خزمەکانی باوکی لە موسل، لەبەرئەوەی پشکنینێکی زۆر لەسەر پردی موسل هەبوو، ڕەمزی ئەڵمانەکە لە چایەخانەیەك جێ دێلێ دەچێتە ماڵی جەلال یاوەر، کە دەکاتە کورە خەزووری باوکی ، بەڵام دواتر ڕەمزی بە نائومێدی دەگەرێتەوە ،چونکە ئەوکات ئەوان باریان کرد بوو بۆ شاری بەغدا ،لەبەرئەوەشەوە بەزووترین کات ئەوێ بەجێدەهێلن رووەو هەولێر بەرێگەی وادی شۆر کە ناوچەیەکی قامیشەلان و پر لە دارو دەوەن دەبێت ، دەچنە گوندی بازیوە کە گوندێکی شەبەکەکانە ، لەوێ پیرەمێردێك بەهۆی ناوبانگی باوکی بەوە ڕەمزی دەناسێتەوە ، رێزیان لێدەگرێ و میوانداریان دەکات . بەمجۆرە مەبەستی رزگارکردنیان لەسەر داوای تیپەکەو لەسەر کیسەی ئەوان چەند ئێسترێك بەکرێ دەگرن و پیرەمێردیش ماوەیەك لەگەڵیاندا دەروا لەبەر ماندویی کە دەگەنە لای کەندەلانێك لەوێ دەحەسێنەوە و خەویان لێدەکەوێت ، ئیتر کابرای شەبەك کە خاوەنی ئێسترەکان دەبێت ئەمە دەزانێ و لەخەودا بەجێیان دێلێ ، ڕەمزی و ئەڵمانەکان بەتەنیا دەکەونە رێ و لەنزیك کەلەکی یاسین ئاغا لەرێی لادەدەن و بەرەو گوێر دێن ، بە بەلەم لە زێی گەورە دەپەڕنەوە دیوی هەولێرو ئێوارەیەکی درەنگ دەگەنە گوندی تەرجان کە گوندی ماڵی ڕەمزی بوو ، ئەگەر چی تا دەهات مەترسیان زیاتر دەبوو ، بەڵام بەهۆی خەڵکی ئەو

ناوچـانه کەناسـیاو بـوون جولانـەوەو کـاری خـۆ رزگارکردنیـان ئاسـان بـووە هـەر بەهۆی ئەو ناساوانەش بەسواری ولاخ دەگەنە هەولێرو روو دەکەنە مـاڵی عـەتاوڵلا ئاغا کە ماڵی باپیری ڕەمزی بوو لەوێ میوللەر و تیپەکە ی چاویان بەنافیع ئاغـای باوکی ناکەوێت و لـەجیاتی ئـەو قـەرەنی نـافیع براگـەورەی ڕەمـزی پێشوازی لـە میوللەر دەکاو هـەموو شـتێکی تێدەگەیـەنێت و بـە نـاوی باوکییـەوە پێیـدەڵێت((ئێمە هیچمان پێناکرێت بۆ ئێـوە بـاب و باپیرانمـان بەناحـەزی ئینگلیـز لـە قەلـەم دراون و گـەلێ زیانمـان لـەم رووەوە لێکـەوتووە ئـیتر ئێـوە خۆتـان چـارە سـەری خۆتان بکەن ، چونکە ئێمە هیچمان بە ئێوە پێنـاکرێ)) . بـەڵام ڕەمـزی پـشتیان تێناکەو چارەنووسی خـۆی بـە چارەنووسـی ئەوانـەوە دەبەسـتێتەوە ئـیتر لەبـەر ئەوەی ئەو ئامانجەی کەبۆی هاتبوون زیندە بەچاڵ دەکرێت میوللەر پیلانی ئـەوە دادەڕێژێت کە یەکێ لە ئەندامانی تیپەکە بگەیەنێتە سـەر سـنووری تورکیـا لـەوێ خـۆی بـدە بەدەسـتەوەو بخرێتـە گرتووخانـەوە ، بـەو رێگەیـە دەتـوانن بـەهۆی دەسەلاتی تورکەوە قونسلی ئەڵمانیا لەوێ ئاگادار بکەنەوە بەمە پەیوەندی لەگەڵ دەولەتەکەیان پەیدا دەکەنەوە بۆ هێنانەدی ئەم ئامانجەش بەهۆی رەمزیـەوە لـە هـەولێر دەردەچـن بـۆ گونـدی (بیۆکـە)ی نـورەدین ئاغـای مـامی ڕەمـزی ، لـەوێ خورشید نورەدین ئامۆزاو هاوڕێی ڕەمزی یارمەتیان دەدا .

خورشید نورەدین خۆشەویسترین کەسی ڕەمزی بوو ، لەیەکـەم دیمانـەی ڕەمزی دا کـە لەئـەڵمانیا بەمیوللـەر دەگـا ڕەمـزی دەڵـێ مـن و ئامۆزایـەکم چـەند ساڵێك لە بەغدا بەیەکەوە بووین و گەلێ جاریش نەخشەمان بۆ ئـازادی کوردسـتان دەکێشا . میوللـەر خۆشـی کـە لـە گونـدی (بیۆکـە) خورشـید نـورەدین دەبینـێ لێوەشاوەیی و پیاوەتی ئەوی دەچێتە دڵەوە ، لەبارەی ئەو دەڵێت : ئەو کەسەی دەرفەتی دیمانەی کوردێکی ڕەسەنی لەم شێوەیەی بۆ هەڵکەوێت ناتوانێـت خـۆی لەهەستی بەهێزی خۆشەویستی لە بەرانبەری ئـەو گەلـە و وڵاتەکەیانـدا ببوێرێـت، کورد گـەلێکی بەرچـاو روون و ژیـر و وریـا و وزەیـەکی بـەرزەوت نـەکراوی لـەبڕان نەهاتوویان هەیە، مرۆڤگەلێکن لە رێو رەچـەلەکیان لـە گونـدیان لـە دابونـەریتیان

نەشۆراون ، هەر کوردێکی تۆ دەیگری رەسەنزادەیەکە شیری دایکی خۆی مژیوە .
تاقمەکەی کردەوەی مامۆت لە گوندی بیۆکە و لەلای خورشید نورەدین بەمەبەستی گەیشتنە سەرسنووری تورکیا ، لەگەڵ قاچاخچیان رێکدەکەون کە بیانگەیێننە سەر سنوور ، بەم جۆرە قاچاخچیەکان لەپاش سەفەری هەولێریان دەگەڕێنەوە گوندی بیۆکەو چاوساغیان بۆ دەکەن تا سنووری تورکیا .

دیوەخانی حاجی ڕەشید ئاغا لە قەڵاتی هەولێر

دەستگیرکردنی گرووپەکە

ڕەنگە هەڵەی گەورەش کە میوللەر و تاقمەکەی کردبێتیان ، ئەوە بوو بێ کە لەپێشەوە هەموو کرێکەیان دابووە قاچاخچییەکان . ئیتر ئەوان کرێکەی میوللەر دەخەنە گیرفانەوە و یەکێ لە قاچاخچییەکان بەناوی (سەمیع) کە خەڵکی گوندی بیۆکە دەبێت لە هەولێر جێگەی خۆ حەشاردانی ئەڵمانەکان بۆ بنکەی پۆلیسی هەولێر ئاشکرا دەکات ، بەو هیوایەی هەزار دینار (بۆ هەر یەکێك 250 دینار) پاداشتی حکومەتی عێراقی گرتنی تاقمەکەی (کردەوەی مامۆت) دەستنیشانکرابوو وەربگرێت . ئەوەبوو لە دوای خەبەر لێدانیان ئەفسەری پۆلیس (بەدیع محەمەد نەزهەت) لە بنکەی پۆلیسی هەولێر خۆی و پیاوەکانی دێنە گوندی بیۆکە و گەمارۆی ئەو شوێنە پڕ لە دارو دەوەنە دەدەن و هەر سێ ئەڵمانەکە دەستگیر دەکەن ، بەڵام ئەو کاتە ڕەمزی لەوێ نابێت ، دواتر بە ئامانجی گرتنی ڕەمزی حکومەتی عێراقی هەموو کەس و کارو مامەکانی و ئەوانەی کە لە رەمزیەوە نزیکن دەستگیر دەکات . لە پاشان نورەدین ئاغا ئازاد دەکرێت بۆ ئەوەی بەدوای ڕەمزیدا بچێت و پێی بلێت کە خۆی بدا بەدەستەوە .لەو کاتەش ڕەمزی دەچێتە لای نورەدین ئاغا و بۆی ئاشکرا دەبێت کە ئەڵمانەکان گیراون و هەموو کەس و کاری خۆشی خراونەتە گرتووخانە و لەپێناو بەردانی کەسوکاریشدا ڕەمزی خۆی بەدەستەوە دەدا و لە گرتووخانەی هەولێر دەگاتەوە ئەڵمانەکان .

چۆنیەتی دەستگیرکردن و تێکچوونی باری دەروونی ڕەمزی

ڕۆژێك بەر لە گیرانی ڕەمزی ، ئەڵمانەکان دەستگیر دەکرێن و بەنێو بازاڕو بە بەردەم قەلای هەولێریاندا دەهێنن و حەشاماتی زۆری خەڵك لەدەوریان کۆ دەبوونەوە و هەواڵی هاتنی ڕەمزی وئەڵمانەکان لەشاردا بلاودەبێتەوە . دکتۆر (عەبدولڕەحمان عەبدوڵڵا) سەبارەت بەو ڕۆژە دەڵێت : ئەو ساڵە من لە هەولێر

دکتۆری حامیە بووم ، ئەو ڕۆژەی ئەڵمانەکان دەستگیر کران ، شاری هەولێر بەتەواوی خرۆشابوو ، خەڵکەکە پێکدا دەهاتن و دەچوون ، لەچەند کەسێکی لەوانەی کە دەمناسین پرسیم : بۆ چ ئاوا شپرزەن و پێکدادێن و دەچن ، تەنها وەڵامیان ئەوەبوو ئەڵمان هاتوون ، ئەڵمان هاتوونە کوێ ؟ لەپاشا ئامر حامیەم بینی (سەید حەسەن) بوو ، جگە لەوەی ئامر حامیە بوو دۆستایەتیەکی باشیشمان هەبوو لێم پرسی چ هەیە ، وتی چەند ئەفسەرێکی ئەڵمان هاتوونەتە ئەم هەرێمە و خۆیان شاردۆتەوە ، ئەوا خەریکن بەهەموو لایەکدا دەگەرێن تا جێگەیان بدۆزینەوە . هەر ئەو رۆژە ئێستر سوارەکان بەسەرکردایەتی (مولازم سەید حوسێن) ی برای سەید حەسەن بەناوشاردا تێپەرین و بەدوای ئەڵمانەکاندا چوون . هەر ئەو رۆژە لە دێیەکی نزیك هەولێر کەدێی مالی (نافیع ئاغا) بوو . ئەڵمانەکان کە لەناو دارو درەختی دێیەکدا خۆیان شاردبووە ، گرتیانن و هێنایانە شاری هەولێر بۆ سەرا و، لە ژووری بەرێوەبەری پۆلیس سەبری عەبدوڵڵا دایاننان و نەیان هێشت کەس بەلای ئەو ژوورەدا تێپەر ببێت ، کارەکەیان ئەوەندە بەنهێنی گرتبوو نەیانهێشت کەس بیانبینێ و قسەیان لەگەڵدا بکات . تەنانەت کە من زۆر ئاشناو دۆستی (سەبری و سەید حەسەن) بووم نەیان هێشت بچمە ژوورەوە . لەهەموو هەولێردا دەنگ بلاوبۆوە، کە ئەم ئەڵمانانە لەگەڵ دلاوەری نەمری کوددا رەمزی نافیع ئاغا هاتوون بۆ کوردستان و سەرکردەکانی کورد بەتایبەتی شێخ مەحمود ببینن و بە یارمەتی ئەڵمان ، کوردەکان شۆرشێك هەلبگیرسێنن. بۆئەوەی راستی مەسەلەکە بزانم وام بەباشزانی راستەوخۆ لە بەرێوەبەری پۆلیس بپرسم . بۆیە چوومە لای و لێمپرسی ، کەچی لەئەڵمانەکان تێگەیشتووە پێم بلێت ؟ وتی سێ ئەفسەر بوون یەکێکیان رائد بوو، یەکێکی دیکەش مولازمی دوکتۆرەکە بوو، ئەوەکەی دیکەشیان مولازمی ئەندازیار بوو. وتی هەر پرسیارێکمان لێدەکردن دوو مولازمەکە دەستیان بۆ رائدەکە درێژدەکرد و مەبەستیان ئەوەبوو ئەوان مافی قسەکردنیان نییە تەنیا رائدەکە بەبۆنەی ئەوەی سەرکردەیانە مافی قسەکردن و وەڵام دانەوەی هەیە، ئەویش بەجۆرێك

دەمی نابوو بەیەکدا هەر   چیەکمان لێدەپرسی ورتەی نەدەکردو هیچ وەڵامێکی نەدەدایەوە. دوای گەلێك تەقەلادان دەمی کردەوە وتی : یەك شتان پێبلێم هەر پرسیارێك بکەن و بەهەر جۆرێکی بکەن من وەڵامتان نادەمەوە . بەڵام بۆ مێژوو دەمەوێت یەك شتتان تێبگەیێنم و دوای ئەوە هیچ خۆتان ماندوو مەکەن ، چونکە هیچ هێزێك نییە لەجیهاندا بتوانێت قسە لەئێمە دەربهێنێت . ئێمەش پێمانوت فەرموو چیت هەیە بڵێ گوێمان گرتووە . لە ئێمەش وابوو کە دان بەهەندێك لەنهێنیەکاندا دەنێت. کابرای ئەڵمان خۆی قنج کردوەوە و وتی وەکو بیستووتانە کەدەڵێن گەلی ئەڵمانی لەهەموو گەلانی جیهانی ئازاتر و جەنگاوەرترن ، بەڵام لەم کارەماندا بۆمان دەرکەوت کە گەلی کورد لە ئەڵمان ئازاترو بەجەرگترن . ئێمە لە ئەڵمانیاوە ماوەی سێ چوار مانگ زیاترە مەشق دەکەین ، تا فێر بین چۆن بە پەرەشوت خۆمان لەفرۆکە بهاوێژینەخوارێ ، بەڵام ئەو کوردەی لەگەڵمان هات چەندە هەولی لەگەڵ درا هەر ملی نەداو دەیوت من بەبێ مەشق کردن خۆم دەهاوێمە خوارەوە . ئێمەش کەوتینە ئەوەی کەئایا بڕوای پێبکەین یاخود دەبێت. دواتر نەترسێت ،چونکە ئەگەر ترساو خۆی نەهاوێشتە خوارەوە بەرنامەکان سەر ناگرێت و دەبێت بەتەریقی بگەرێینەوە ، گەلێکی دیکە تەقەلای لەگەڵ درا هەر بێ سوود بوو . ئاخری وتی چیتان لەمن دەوێت ناتانەوێت بەچەتر خۆم فرێدەمە خوارێ . باشە ئەوا بڕیارمدا کە گەیشتینە کوردستان من یەکەم کەس بم لەپێش ئێوەدا خۆم بهاوێمە سەر زەوی، هەروەها ئەوەشی وت : کە کاك ڕەمزی چەند وێنەیەکی هەبوو بە جلوبەرگی کوردی گیرابوو لەسەر ئەم وێنانە بەرگدرویەك لەئەڵمانیا چەند دەستە جلێکی کوردییان بۆ دروین . ئینجا دوای ئەوەی چی پێویست بوو ئامادەمان کرد و فەرمانمان بۆ هات سواری فرۆکە بین و بکەوینە رێ بۆ رۆستۆف لە روسیا پاش پشودان لەوێوەکەوتنەرێ بەرەو کوردستان بڕیارماندا خۆمان بهاوینە خوارەوە سەبرمانکرد ڕەمزی وەکو پلنگ ڕاپەری و هەستایە سەرپێ و ووتی ئەوە من خۆم دەهاوێژمە خوارەوەو هیوادارم لەسەر زەوی یەکتر بدۆزینەوە   ، هەر کە دەرگای فرۆکەی بۆ کرایەوە بە دوو

چاوی گەشی پڕ خۆشەویستی وتی بۆ سەر زەوی و خۆی هاوێشتە خوارەوە ، دوای ئەوە ئێمەش یەکە یەکە خۆمان فرێدایە خوارێ ، کە گەیشتینە سەر زەوی هێشتا تاریك و روون بوو ، ئاگامان لە یەکتر نەبوو ، بەڵام هەر یەکە وەکو لەپێشدا بڕیاری لەسەر درابوو چەترەکەی لە ژێر خاکدا شاردەوەو بەدوای یەکتردا دەگەڕاین ، کە رەمزیمان دۆزییەوە ، لێمان پرسی لە کوێین ؟ وتی نازانم ، با بڕۆین ، رۆژ هەڵاتبوو لایەکی روناك کردەبووە ڕەمزی لەگەڵ چەند جوتیارێکدا بەعەرەبی قسەی کرد تێگەیشت کەنزیکی شاری موسلین ، بە پەلە کەوتینە رێ و هاتینە سەر زێی کەلەکی یاسین ئاغا ، لەوێوە بەهەر جۆرێك بێ گەیشتینە نزیك هەولێر ، ڕەمزی ئێمەی بردە دێیەکەی خۆیان ، لەوێ ئێمەی لەناو درەختەکاندا شاردەوە هەرچیەکمان پێویست بوو لەخواردن و نوێن بۆی هێناین دوای ئەوە رۆیشت ، ئیتر نەماندیتەوە هەتا ئێوە هاتنە سەرمان .ئەمە قسەکانی بەرێوەبەری پۆلیسی هەولێر سەبری عەبدوڵڵا بوو، کە لە سەر زاری میوولەر گێڕایەوە . دوای گرتنی ئەڵمانەکان پۆلیس کەوتنە سۆراغی رەمزیەوە هەرچۆنێك بێت رۆژی دواتر ئەویش گیرا بەڵام چۆن گیرا ؟ لەدوای دەستگیرکردنی ئەڵمانەکان بۆ رۆژی دواتر حکومەتی عێراقی سەرجەم کەسو کارو بنەماڵەکەی هەموو ئەوانەشی کە لە رەمزیەوە نزیك بوون ،دەستگیر دەکا . نیهاد نورەدین کوڕە مامی رەمزیی و تاکە کەسی نێو بنەماڵەکە،کە ڕەمزی بینیوەو تا ئێستاش لەژیاندا مابێت لەبارەی ئەو رۆژەوە دەڵێت ئێمە لە پرسەی باوکی ئەحمەد چەلەبی مەحمود دەباغ بوین و رۆژی چوارەمی پرسە بوو ، کە پۆلیس هاتن داوای باوکمانیان کرد ئەویش یەکسەر داوای عەباکەی کرد و دەیزانی مەسەلەکە چییە ، چونکە ئەگەر بۆ شوێنێکی دوور یا بۆ ماوەیەك بڕۆیشتبا عەباکەشی دەبرد . مستەفا یەعقوب پارێزگاری هەولێر باوکم و مامەکانمی هەموو بانگرد و پێی گووتن کە مەوزووعەکە زۆر لەوە گرنگترە ، کە ئێمە دەستکاری بکەین . بۆیە ئەگەر ڕەمزی تەسلیم نەکرێت بنەماڵەکەتان هەمووی تێدەچێت ئەوەبوو هەر لەوێ جگە لە نورەدین ڕەشیدی باوکم ، بنەماڵەکە هەموویان دەست بەسەرکران و باوکیشم نورەدین کە

دەكاتە مامی ڕەمزی ڕەوانـە كـرا بـۆ ئـەوەی بـچێت ڕەمـزی بهـێنێ و تەسـلیم بـە حكومەتی بكاتــەوە ، ئـەویش دەچـێتە لای سـەركارەكان لێیـان دەپرسـێ و دەڵێ ئێمـە نـە لەگـەڵ ئینگلیـز هیـچمان پێـدەكرێ و نـە لەگـەڵ حكومـەتی عێـراقیش ،ئەوانیش شوێنی ڕەمزی پێدەلێن باوكم دەچێت لە بنەسلاوە دەیبینێتەوەو پێـی دەڵێـت كـە حكومـەتی عێراقـی هـەموویانی گرتـووەو دەبـی خـۆی تەسـلیم بكـات ڕەمزی ئەوكات دەیـەوی خـۆی ئینتحیـار بكـات ئـەویش دەسـتی دەگرێـت و پێـی دەڵێت ئێمە ئەگەر هەموو سەروەتی خۆمان لەسەر دانابێ نایـەلین حكومـەت هـیچ بكات ، بەڵام ئێستا ئەوان دەلێن یا ئێوە یا ئـەو، ڕەمـزی ئـەوكات رازی دەبێـت و خۆی تەسلیم دەكاتـەوە، ئـەورۆژەی هێنایـان و بردنیـان بـۆ مەخفـەری پـۆلیس ، ئێوارێ لەماڵی ئێمـە نانیـان بـۆ ڕەمـزی نـارد لـە گرتووخانـە منـیش لەگـەڵ سـەر كارەكـەی چـووم فەحـسێكی نانەكـەیان كـردوو چـووینە ژوورەوە ، رەمزیـان لـە ژوورێكـی بـچووك دانـابوو ، لەسـەر دەم و زگ ، لەسـەر قەلەوێرەیەكـەی خـۆی ڕاكشابوو ، كە تەقەی دەرگا هات و هەستاوەو گووتی : نیهاد ئەوە تۆی ؟ منیش دەسـتم بـەگریان كـرد، پاشـان هاتمـەوە دوای دوو رۆژ لەتـەنیایی ڕەمـزی لـە گرتووخانەی هەولێردا دەگاتەوە ئەڵمانەكان ، میوللەر وەسفی ئەو رۆژەی ڕەمـزی دەكـات و دەڵـێ : بەیانیـەك لـەناكاو دەرگـا كرایـەو یـەكێك هەڵدرایـە نـاو ژوورە تاریكەكەمانەوە ، ئەوە ڕەمزی بوو ، بەوێنەی داماوێك هـەرگیز لـەبیرم ناچـێتەوە ڕەمــزی كــوری ســەرۆك خێــل مرۆڤێكــی ســەر ئاســوودەو ســەر بڵنــد بــروا بەخۆبوو،بەتێكشایی و نیوە مردوویی ، پیس و بـەرگ دڕاو بەچـاو پـڕ لەخوێنـەوە هـاوارم كـرد ڕەمـزی ڕەمـزی ئـەوە چیان لێ كـردی ، بەپەلـەو سـامگرتوویی یـەك لەدوای یەك سەیری كردین ، سەرەتا ناڵە ناڵێكی كرد و پاشان نقوومی بێ دەنگـی بوو ، كاتێك بەخۆ هاتەوە كەیف شادبوو، جـارێكی دیكـە لەگـەڵ ئێمـەدا تەنانـەت لەتاڵترین و بێهێواترین شوێن،جا بەڕاستی لە بێهیـواترین بارودۆخـدا یەكبگرینـەوە گوتمان ڕەمزی تۆ دۆستی بەراستیمانی خۆزی بەخۆزیداران تۆ لـەم چـارە نووسـە دەرباز دەبووی زۆرت لەپێناو ئێمەدا بەخت كرد، ئێستاش هیچی دیكەت لەدەست

نایێت ، پاشان خێرا خێرا بەسەرهاتی خۆی بۆمان گێڕایەوە ، وەکو بڵێ ئەو شتەی ئەو دەیگەڕێتەوە و تینێکی بەپەلەی بوویێ و دەتگووت ئێستا نائێستا سەری لەدوو دەنێنەوە لەم کونەوە بۆ ئەم کون شوێنی هەڵ دەگرنەوە، گوتی تازە گەیشتبوومە هەولێر ، کت و پڕ نەخۆش کەوتم ، دڵم پێی گرتم مەترسیەکی گەورەم هاتۆتە پێش ، هەرچەندە شتێکی ئەو تۆم بەچاو نەدیت بوو کە گومان پەیدا بکەم، بەڵام هەستم دەکرد وا چاوی بەدکرداری لەهەموو لاوە سەرنجم لێدەدا،شەوم لەپەنای دەوەنێکدا بەسەر برد توولە رێیەك لەو نزیکانە هەبوو بەدرێژایی شەو ژمارەیەکی زۆر مشەی هاتوچۆکەرانی بەسەرەوە بوو، بەرێگایەکی ناراستەوخۆ بەسەر بەرد و تاوێراندا خۆم گەیاندە ئەو ئامۆزایەم ، کە ئێوە بینیتان ،پێی گووتم پشکنینێکی توونید بەدوای تۆدا دەستی پێکردووەو بەهیچ جۆرێك ناتوانم لەلای بمینێمەوە ، چونکە پۆلیس هەستی پێ دەکەن، گووتی پێم خۆشە گیانی خۆم لەپێناو دابنێم بەڵام بۆ ئەوکاتانە ژیرانەترین شت بۆمن ئەوەیە بچمە لای مامم و خۆم لەوێ بشارمەوە ئەوەبوو بەدزیەوە خۆم گەیاندە ئەو مامەی هەمیشە خۆشی ویستم ، گووتم یا بمشارەوە یان ئەوەتا سەرەدێرێکم بۆ بدۆزەرەوە ، پێتان وایە چی پێگووتبم باشە ، بچمە نزکترین مەلبەندی پۆلیس و خۆم بەدەستەوە بدەم لەبەر ئەوەی باوکم و برای گەورەم لەوێنە و گیراون ، لەلایەن ئەو پۆلیسانەی لەبەر دەستی ئینگلیز کاردەکەن دەست بەسەرن و هەر دەست بەسەریش دەبن هەتا ئەوکاتەی من دەستگیر دەکرێم ، برادەرینە ئێوەدەزانن باوك بۆ ئێمەی رۆژهەڵاتی چییە؟ ئیدی ئێوە دەتوانن تێ ڕابمینێن ئەو هەواڵەی مامم چەند جەرگ بڕبوو بۆمن ، باوکم ئاغا لە گرتووخانەیە یەکسەر بە ڕاکردن چوومە مەلبەندی پۆلیس ، ڕەمزی لەوێ لەبەردەممان وەستابوو بەدەم لەنگازو لەش تێکشکا و هیچمان لەدەست نەدەهات دلی ئەوی پێی بدەینەوە ،پاشان ئێمەیان بردە موسل و لە زیندانی ئینفرادییان دانایین ، ئەو دەستە جلکەی لەکاتی راکردن لەبەرمان بوو ، لەلایەن ئینگلیزەوە لێمان سەندرا ، (سەرۆك هەرێمی عێراق) کە جەنڕالیك بوو یەك لەدوای یەك ئێمەیان بردە لای ، دەیویست

بەسەرو بەری هەموو شتێك بكەوێت ،بۆ بەیانی چوار ماشێنی بەریتانی پڕ لە پۆلیس و سوپاوە هاتن ، ئێمەیان بەرەو بەغدا برد . شێوەی گیران و ئەو پاسەوانەی لە ئێمە گیرابوو وای دەگەیاند كە چاوێكی پڕ لەمەترسی سەیری ئێمە دەكرێت ئەمەش وای دەردەخست كە پاشەڕۆژێكی ناهەموارمان لەپێشە لەبەغدا سەرتا ئێمەیان بردە زیندانی جودا جودا لە گرتووخانەی پۆلیس و پاشان لەدوای چەند رۆژێك بۆ خانوویەكی بەغدایان گواستینەوە، پاشان بۆ لێكۆلینەوە ئەڵمانیەكان بردە قاهیرەو رەمزیش هەر لەبەغدا مایەوە بەو پێیەی ئەو بەندییەكی ئێراقییەو نابی لەعێراق دەربچێت ، بەڵام دواتر بەهۆی فشاری حكومەتی بەریتانی بۆ سەر حكومەتی عێراقی توانیان ئەویش ببەنە قاهیرەو هەمان جۆری لێپرسینەوەو ئەو هەڵسوكەوتەی كە لەگەڵ ئەڵمانەكانیان پەیڕەو دەكرا ، لەبەرانبەر رەمزیش دەكرا.میوولەر بەردەوام دەبێ و باس لە زیندانی قاهیرە دەكا و دەڵێ : شەوێك كت و پڕ دەرگای زیندان بەڕاتەكاندنێك دەكرێتەوەو بەندكراو لەناو نوێن و بە نووستوویی راماڵی بۆ دەبردرێ و ملی دەگیرێ و بە بەر جوێن و تێهەڵدان دەدرێ و بەبێدەنگی بەرەو شوێنێكی چۆلی دەبەن ، كەس وورتەی لەدەم نایەت ، پاشان فەرمانی دەدەنێ بێتە دەرەوە لەبەرانبەریان بوەستێ كۆمەلێك سەربازی چەك بەدەست ریزدەبن فەرمان دەدرێ ، ئەفسەرێكیش لەوێ دەوەستێ و كاتژمێرێكی لەنێو دەستەو دەڵێ : پاشی دوو خولەك هەمووتان گوللەباران دەكرێن ، ماوەیەك بێدەنگی ئەگەر شتێكتان هەیە بیلێن وا خولەكێكی دیكەش بەسەر دەچێ چل چركە، سیی ،بیست ، چەك بەرز دەكرێتەوە ، هیچی دیكەتان نییە بیلێن ، من تەنیا بەرژەوەندی ئێوەم دەوێ ، دەتوانن ژیانی خۆتان بگەرێننەوە ، ئێ باشە دە چركە ، پێنج ، وریایی ئاگر بن هەی بەرازینە، پێتان وابوو مردنێكی قارەمانانە دەمرن ، نا نا برادەرینە ئەمە تەنیا ئەزموونێك بوو بۆ ئەوەی بزانن چیمان بۆتان داناوەتەوە ، پاشان بەلێدان و كوتان و نەفرەت و جوێنەوە تا شوێنی خۆت دەهێننەوە .

جارێکی دیکە بۆ زیندان ، سەرنجام لەسەر بازگەی لێتوێژینەوەی مەعادی شاری قاهیرە ڕەمزی و دوو لەئەڵمانەکان بەیەکجاری عەقلیان دەشێوێت و تووشی تێکچوونی دەروونی دەبن ، دواتر حکومەتی بەریتانی دووبارە ڕەمزی و ئەڵمانەکان بۆ لێتوێژینەوە دەهێنێتەوە شاری بەغدا و لەوێ زیندانی دەکرێنەوە میوللەر دەڵێ : هەستی ئەوەی کە ئۆبالی ئەو چارە کولییەی ڕەمزی لە ئەستۆی من دایە و زۆر بە گرانی لەسەرم وەستا،چونکە من هاتنی ئەوم بۆ ئەڵمانیا سەروبەر کرد و لەگەڵی دووام ،تا هاتە سەر ئەوەی بەگەڵمان بکەوێت و چەندین جار گفتی سەربەخۆیی وڵاتەکەیم پێدا ؟ ئەو کاتەی لە بەغدا تووشی یەکتر بووینەوە زۆرم ترس هاتێ و لە دڵی خۆمدا گوتم : ئەگەر بێتو وەکو پلنگ رامالْت بدات و ئەوکت بگرێ و فەراقی رەشت لێبڕێ مافی خۆیەتی کەس ناتوانێ بلێ کابرا بۆ واتکرد ، من شایەنی ئەوە بووم ئەو کاتە هەر هێندەم بۆ گۆتر : ڕەمزی من زۆر بەداخەوەم بەوپەڕی خۆشەویستی و دۆستایەتی وەڵامی دامەوەو گوتی گوێ مەدێ کاپتن گوێ مەدێ چیتر بیر لەوە مەکەوە چاوم پڕبوو لە فرمێسک زمانم بەجۆرێك گیرا نەمتوانی وەڵامی بدەمەوە بۆ ئەوەی بەخۆمدا نەشکێمەوە وای پیشاندا چاوی لێمنەبووە ، ڕەمزی لەو ماوەیەی کە باری دەروونی شێوا چەند جارێك ئاسایی دەبووەوەو دواتروەکو جارانی لێدەهاتەوە .

دوا دیداری میوللەر و ڕەمزی

سەبارەت بەدوا دیداری نێوانیان ، میوللەر دەڵێ : رۆژێکیان ڕەمزی لەکاتی نانی نیوەڕۆ بە ڕاکردن هاتە ژوورەکەم و ماڵئاوایی لێکردم ،دەیانبردە گرتووخانەیەکی دیکەی عێراقی ، تەنیا کاتی ئەوەم هەبوو دەستی بگرم و بەقووڵی لەچاوانی رابمینێم ، خودا دەست بە باڵتەوە بگرێ ، خوا بەفریاتەوە بێ ، خوات لەگەڵ بێ ڕەمزی ، بەدرەنگەوە پێم زانی کە ڕەمزی بەتۆمەتی ناپاکی لەنیشتمان بیست ساڵی خشت بەندەیی لەلایەن ((دادگایەکی سوپای عێراقەوە)) بۆ بڕواتەوە، کاتێك زانیم ئەو دۆستە لەدڵ شیرینمان جارێکی دیکەش تووشی ئەقڵ شێوان

بووەتەوە زۆر پێ خەمبار بووم . میوولەر و دوو ئەڵمانیەکەی دیکە جارێکی دیکە لەڕەمزی جودا دەکرێنەوە ، بەڵام ئەم جارە دەیانبەن بۆ فەلەستین و لەپاشان دەیانگەڕێنەوە میسر ، ڕەمزیش هەر لەبەغدا دەمینێتەوە .

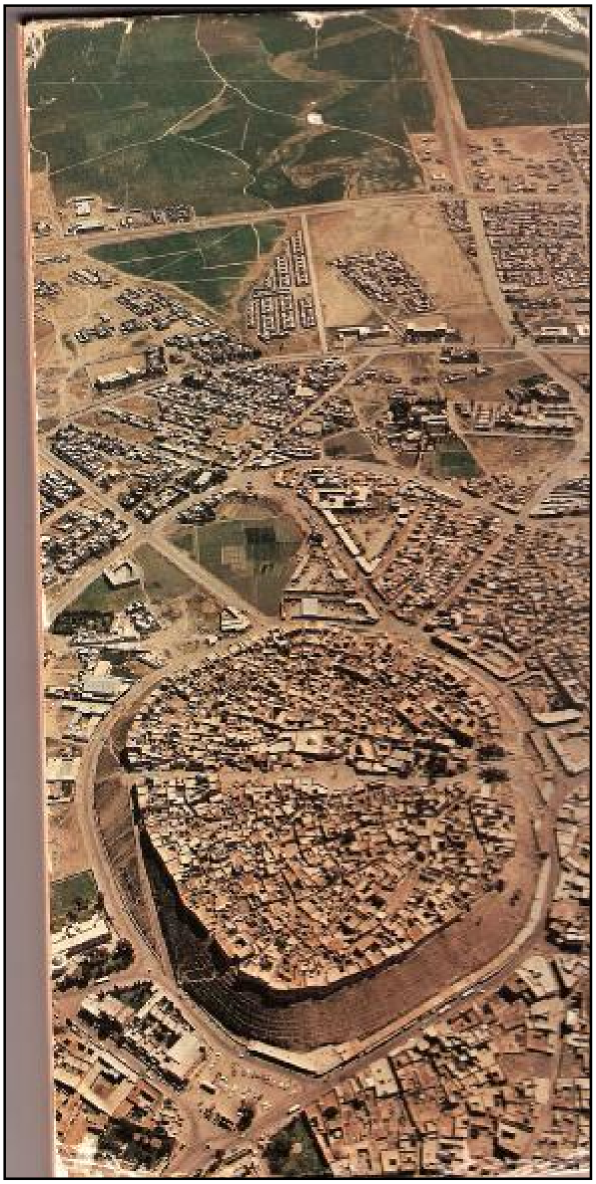

شاری هەولێر

ئازادبوون و کۆچی دوایی ڕەمزی

دوای هــەوڵ و کۆشــشێکی زۆر لەلایــەن بنەماڵــەی رەمزییــەوە ، هــەروەکو (د.ئەرسەن موسا ڕەشـید)ی سـەرۆکی بەشـی مێـژوو لـە کۆلیـژی ئـادابی ئێـواران لەزانکۆی سەلاحەدین (ئامۆزای ڕەمـزی) دەڵێـت : زۆر جـار بـاوکم لەگـەڵ بـاوکی ڕەمزی بەگوش پارەیان دەبـرد بـۆ بەغـدا تـا ڕەمـزی بڕیـاری لـە سـێدارەدانی بـۆ دەکرێ بەبیست ساڵ و دواتریش لە بڕیـارێکی دیکـەدا لـە سـاڵی (1946)دا دوای ساڵێك لە کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەم ئازاد دەکرێت . هەر لەو بارەیەوە (سرود سوعاد نـافبع)ی کـوڕە بـرای ڕەمـزی دەڵێ "مـام ڕەمـزی " لەبەندیخانـەی ژمارە یەك گیرابوو کە زۆربەی گەورە پیاوانی سیاسی عێراق لەوێ دەگیران و هـەر لەوێش لەسێدارەدەدران . ئەو کات (مستەفا راغب)کە پیاوێکی بەئەسڵ تورك بـوو ، سـەرۆکایەتی ئەنجوومــەنی ســەربازی دەکــردو بڕیارەکــانیش لــەلای ئــەوەوە دەردەچوون.سەرەتا بڕیاردرا ڕەمزی لەسێدارە بدرێت . بنەماڵەی ئێمەش دەچنە لای و بەعائیلیش دەماننـاسی . مام موسا بەموستەفا راغب دەڵێ ئـەویش (فـەهمی سەعید) و ئەوانەی دیکە نییە لەسێدارە بـدرێت و پێیـدەڵێ : ڕەمـزی لێـرە ئیعـدام بکرێت ، ئێمە تۆ دەناسین ، دوای ئەوە مستەفا راغب دەست لەکار دەکێشێتەوەو یەکێکی دیکە بۆ شوێنی ئەو دێـت ، ئـەوکات پاڵەپەسـتۆکەش کـەمتر دەبێتـەوە ، چونکە بەریتانیا بەرەو سەرکەوتن دەچوو . لە ئەنجامدا ڕەمزی دوای سێ ساڵ لە زیندانی کردن ئازاد دەکرێت. بەڵام لەم ماوەیـەدا بـاری دەروونـی هـەروەك چـۆن لەزینداندالەژێر فشاری پالە پەستۆی دەرونی و لێتوژینەوەی توندا تێك دەچێت ، لەدەرەوەی زیندان و دوای بەربوونشی هەر بەو جۆرە دەمینێتەوەو هەموو جارێك لەگەڵ ناوهێنانی کاپتن میوللەر لەلایەن کەس و کارییەوە زەردەخەنـە دەیگـرێ و دەلێ ئەو کاتەی کە چـاك بوومـەوە هـەموو شـتێکتان بـۆ دەگێڕمـەوە . (عـزەدین فەیزی) نووسەرو کەسایەتی ناسراوی شـاری هـەولێر کـە یـەکێك بـووە لـە دۆسـتە هـەرە نزیکـەکانی ڕەمـزی ،کـەوا هـەم لـەحیزبی هیـوا بەیەکـەوە بـوون و هـەم لەقوتابخانــەی (ئــەربیل ئــولاش) قۆنــاغی ســەرەتایی و ناوەنــدیان بەیەکــەوە

خوێندووه . ئەویش دەڵێ : لـەکاتی نەخۆشـیدا چـەند جـار چـاوم پـێ دەکـەوت و لەگـەڵی دادەنیـشتم ، بـەڵام لەوەدانـەمابوو کەسـوودی لێ وەربگـیرێ . (نیهـاد نورەدین)ی ئامۆزای ئـەویش ، ئەوکاتانـەی ڕەمـزی بـەو جـۆرە وەسـف دەکـات و دەڵێ: ڕەمـزی خـۆی بەتەبیعـەت وپێـشتریش عەصـەبی بـوو، زوو تـوڕە دەبـوو موناقەشەی قەبوول نەدەکرد ، کە هاتەوەش گۆشـەگیربوو لەگـەڵ کەسدا قـسەی نـەدەکردو زەوقــی جــارانی نــەمابوو ، وەکـو جــاران سـوعبەتی نــەدەکرد و زۆر گۆرابوو، تووشی نەخۆشی ئەعصاب ببوو، جاری وابـوو دەیگـرت و هێنـدەك جـار بـەری دەدا یـا دەڕۆیـی و دەچـووە دەشـتێ ، دوو سـێ ڕۆژ لەگونـدی خۆیـان لـە تەرجان دەبوو دوای سەربەخۆ بەپێیان دەهاتەوە . سروود سوعادیش دەڵێت: لای ئێمە ئەگەر یەکێك بەغەیری تەبیعەتی خۆی هەڵسوکەوت بکات دەڵێن شێت بووە، بەڵام ئەو تووشی سەدمەیەکی دەروونی و عاتفی ببـوو ، بـەئاواتی شـتێك بـووەو عەمەلیەکی وا گەورەی کردووە ، دواتریش تووشی ئەو فەشەلە بێت ئینجـا لەبـەر هۆی خیانەت و بێ شانسی بێت یاخود هەر هۆیەکی دیکـە بێگومـان کاریگەریـەکی زۆری لێ کردووە لەوانەشە جۆرە شیزۆفرینیایەکیـشی تـووش بـوو بێـت ، چـونکە مـرۆڤ کەتووشـی دابڕانـی کەسـێتی دەبێـت هەنـدەك جـار هەڵسوکەوتی دێتـەوە جێگەی خۆی و هێندە جاریش دەچێتەوە دونیایەکی دیکـە بـاوکم دەیـوت ڕۆژێـك شێخێکیان بۆ هێنـا لـە کـەرکوك تـا دوعـای بـۆ بکـات شـێخەکە دەسـتی بـۆ نێـو چەوانی دەبا وادەزانێ جنی هەیە ، گوتی : هەر هێنـدەمان زانـی ملـی شـێخەکەی گرت و ویستی لێیبدا ، دەڵێ ئەمن شێت ببم بەتۆ چاکدەبم ، مانای وایە ئەو کـاتی هاتۆتەوە سەر وەحیی خۆی ، نۆبەتـدارەکمان هـەبوو ئـەو بـەردەوام لەگەڵیـدابوو دەیوت چ قسەی نەدەکرد بەردەوام کتێبـی ئـەڵمانیی و ئینگلیـزی دەخوێنـدەوەو حــەقی بەســەر کەســەوەش نــەبوو . دوای ئــەوە ڕەمـزی نـافیع لـە یـەکێك لـە نەخۆشـخانەکانی بەغـدا نەشـتەرگەریەکی دەمـاغی بـۆدەکرێ لەلایـەن دکتـۆرێکی بەئەسل جوولەکە بەنێوی (جاك عبود) ، لەو بارەیەوەش (سروود سـوعاد) گـوتی: ئەوە شتێکی غەریبە کە بۆچـی ئـەو نەشـتەرگەریەیان بـۆ کـردووەو ئێمـە نـازانین

چـۆن بـووەو چـۆنیش کـراوە ، چـونکە ئەگـەر نەخۆشـی دەروونـی بووبێـت چ پەیوەندییەکی بەنەخۆشی و نەشتەرگەری دەماغەوە هەیە بۆیە نەشـتەرگەرییەکە فاشل بووەو بزانە دستکاری چیکردووە ، چونکە ئەو جۆرە نەشتەرگەریانە ئێستا نـاکرێن ، ئینجـا چـۆن ئـەوکات و لەسـاڵی چـلەکان کـراوە ، بۆیـە مـن پێموایـە نەشـتەرگەرییەکە کوشـتویەتی ،چـونکە ئەگـەر نەخۆشـی دەروونـی بووبێـت بـۆ گەنجێکی وابەهێز دەمرێت ، سەر ئەنجام دوای نەشـتەرگەرییەکە لەسـاڵی 1948 دا هەروەك چۆن لەو ساڵەدا هەر چـوار شـاعیری گـەورەی کـورد (دلـدار، بێکـەس، بەختیار و زێوەر) و مێژوو نووسی بـەناوبانگی کـورد (ئـەمین زەکـی بـەگ) کۆچـی دواییان کرد، ڕەمزی نیشتمانپەروەرو ئەندامی چالاکی حیزبی هیواو دانەری ئاڵـای کوردستان کۆچی دوایی دەکات و لەگۆڕستانی (شێخی چۆلی) دەنێژرێت .

حیزبی هیوا و کوردایەتی ڕەمزی نافیع

((ڕەمزی بەنسبەت ئێمە قوتابخانەی کوردایەتی بـووە و ئێمـە هـەموومان کوردایەتی لەوەوە فێربووین)) . (نیهاد نورەدین) بـەردەوام دەبـێ و دەڵێ ڕەمـزی نەتەوەییەکی زۆر توندڕەو بوو ، هەموو ئامانجی ئـەوەبوو شـتێك بـۆ کـورد بکـات ، هەر بۆیەش ئەڵمانـەکان کـە بینیـان ئـەو ڕۆحـە قەومییـەی هەیـە قۆسـتبوویانەوە بەردەوامیش لەگەڵ خزمەکاندا کێشەو گرفـت هـەبوو لەسـەر کوردایـەتی و قبـوولی نەدەکرد ئەگەر یەکێك ئینکاری کورد بـوون یـا تانـەو تەشـەری لـەکورد بدابوایـە ، هەر لەبنەماڵەی رەمزیشەوە دکتۆر ئەرسەن موسا ڕەشـید دەڵـێ : لـەدەرەوە کـە گوتیان خەڵکی کوێی ؟ دەبێ ناوی وڵاتی خـۆت بلێـی، بـەڵام ئێمـە دەبـێ بلـێین عێراقین ، باشە عێراق چ پەیوەندیەکی لەگەڵ کوردستان هەیە ، بۆیە شـانازی بـە ڕەمزی دەکەم بەهـەموو جۆرێکـەوە ، لەبـەر ئـەوەی کـوردی بەمـەزلووم بینیـوەو هەوڵی داوە شتێك بۆ کورد بکات بۆ ئەو کاتیش ئەڵمانیا باشترین پاڵپشت بووە بـۆ کورد و رەمزیش بۆیە پشتگیری لەئەڵمانەکان کرد تا شتێکیان بۆ کـورد بکردبوایـە ئـەگینا ڕەمـزی نـەباوەڕی بـە نازییـەت هـەبوو نەبیرشـی لـەوە کردۆتـەوە ببـێ

بەسەرۆکی کوردستان ، ئەگەر ئەڵمانیا شتێکی بۆ کورد بکردبووایە،چونکە ڕەمزی لەو کەسانە نەبوو حەز بە پۆست و ناو بکا دکتۆر ئەرسەن ئەوەشی گووت کەڕەمزی بەر لەوەی کوردستانیش بەجێ بێڵێ لەگەڵ قەرەنی و سوعادی برای لە حیزبی هیوا بووەو کە چۆتە بەیروتیش لەگەڵ نورەدین زازاو کوڕەکانی بەدرخان بەبەردەوامی بۆ حیزب کاری کردووەو رۆحی کوردایەتی گەشەپێداوە(سروود سوعاد) ئەویش بەم جۆرە وەسفی ڕەمزی دەکات و دەڵێ : ڕەمزی زۆر بەپێش سەردەمەکەی خۆی کەوت بوو، هەر سێ زمانی ئەڵمانی و تورکی و ئینگلیزی بەباشی زانیوەو یەکێك بوو لەو کەسانەی کەوا لە سەرەتای بزوتنەوەی کوردایەتی چۆتە نێو حیزبی هیواو دەستیان بەکوردایەتی کردووە ،کە چۆتە بەریروتیش لەوێش لەگەڵ کۆمەڵێکی دیکە وەکو نورەدین زازا و کامەران بەدرخان پەرەیان بە بیری کوردایەتی داوە و بەیەکەوە کاریان کردووەو، لە موفەکیرەکەی بەرباغەلی کە هێندێك ناوی بیانی تێدایە بەدەردەکەوێت ، کە سەربازەو ڕەمزی لەبەیروت ویستویەتی پەیوەندیان پێوە بکات ، هەروەها رەمزی کە لە بەیروتیش بووە پەیوەندی بە کوردستانەوە نەپچڕاوە ، لەناو موفەکیرەکەیدا هەندێك لەلاوانی هەولێری تێدایەو هەمویان لە حیزبی هیوا بووینەو ڕەمزی ئابونەی مانگانەو ناوەکەیانی لەبەرانبەر نوسیبوو . عیزەدین فەیزی کە خۆی یەکێك بووە لەئەندامە چالاکەکانی حیزبی هیوا و بەرپرسی حیزب بووە لەهەولێر ،لەبارەی رەمزیەوە دەڵێت : لەساڵی 1939 بەرپرسیاریەتی پارتی هیوا لەهەولێر بەمن سپێردراو لەوکاتەی زانیم کە رەمزیش ئەندامە تیادا ،فەیزی دەڵێت : لەساڵی 1940 بوو کەجارێکیان لە خزمەت مامۆستا رەفیق حیلمی دانیشتبووین لەماڵی یونس قادر لە هەولێر ، کە ئەویش ئەندام بوو لەهیوا و لەوکاتەدا ڕەمزی و هەڤالێکی هاتنە ژوورەوە و ، ڕەمزی سلاوێکی سەربازانەی زۆر بەتوندی بۆ مامۆستا رەفیق حیلمی کرد واهاتە بەرچاوم هەمووی پڕ لەچالاکی و دڵسۆزی دەروون پاکی بوو، هەروەها عیزەدین فەیزی لەبارەی رەمزی دەڵێت : لەبنەماڵەیەکی دەولەمەندبوو لە هەولێر خۆشی بویستبایە چ لەعێراق و چ لەدەرەوەی وڵات دەیتوانی زۆر بەخۆشی و

ئاسانی ژیان بباته سەر ،بەڵام دلسۆزیەکەی وای لێ کرد قوربانی بەهەموو شتێکی خۆی بداو ئەم کارە بەرزە جی بەجێ بکا ، لەبەر ئەوە پێویستە خزمەتەکەی بە کردەوەیەکی پیرۆز دابنرێت . پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار لە وەسفی رەمزیدا دەڵێت : ڕەمزی شۆڕشێك بوو ، شۆڕشەکەی لە پێناسی خۆیەوە دەست پێ دەکات، شانازی بە وشەی ئاغاوە نەکردووە ، بە ڕەمزی نافیع ڕەشید خۆی بەخەڵك ناساندووە ،ئەگەر چی لەشار گەورەبووە ، بەڵام خووڕەوشتی دەشتیشی پاراستووە ، شارێکی دێرینی وەکو هەولێر کۆنە بەتەمەن سێ چوار هەزار ساڵ تەمەن دەبێت، تا ئێستا چەندین جار تەختکراوەو قەلای روخێنراوە ، بەسەرهاتی مێژوو پەروەردەیەکی تایبەتی خەڵکی شارەکەی کردووە ، بەڵام ڕەمزی ئەم بوونەی روخاند ، چونکە نیشتمان پەروەریەکەی تەنیا بە قسە و لەرووی تێوریەوە نەبوو ، بەڵکو بە کردەوەو پراکتیکەوە بووە ، مەیدانی بەرلین و مەشقی پەرەشووت و سیلاح شۆڕی بەبێ فیزەو بە پەڕەشووت دابەزی و لە وڵاتی خۆی .

سەرچاوەکان

* دیدارێك لەگەڵ چەند کەسوکارێکی ڕەمزی نافیع .
1 ـ گۆتفرید یوهانس میوللەر، لەرۆژهەلاتی گڕگرتوودا، وەرگێڕانی لەئینگلیزیەوە بەدران ئەحمەد حەبیب.
2 ـ مەسعود محەمەد، ڕەمزی نافیع قوربانیە زلەکی هەولێر، گۆڤاری کاروان ، ژمارە (33) .
3 ـ دکتۆر عەبدولڕحمان عەبدوڵڵا، هەندی زانیاری تر دەربارەی ڕەمزی نافیع ،گۆڤاری کاروان ، ژمارە (38).
4 ـ بەدران ئەحمەد حبیب، ڕەمزی نافیع ڕەشید ئەوکوردەی ئالای کوردستانی داهێنا، رۆژنامەی (ئاڵای ئازادی) ، ژمارە (21) .
5 ـ عیزەدین فەیزی ، ڕەمزی نافیع و بۆچوونەکانی کاك مەسعوود محەمەد و کاك محەمەدی مەلاکەریم ، گۆڤاری کاروان، ژمارە (38) .
6 ـ دکتۆر مارف خەزنەدار، رۆژی مەردو نەبەرد ،گۆڤاری کاروان، ژمارە (89) .